

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Излази двапут месечно	Београд, 5. маја 1930.	Год. XLVIII — Бр. 9 и 10
Годишња претплата 150.— дин. На пола године . . . 80.— дин. На три месеца . . . 45.— дин.	Уредник: Слободан Ж. Видаковић референт за штампу О. Г. Б.	Претплату слати упутницом: Администрацији „Општинских Новина“ Узун-Миркова улица број 1.

*Одушевљене манифестације хрватских сељака
Њ. В. Краљу и Југославији у Београду*

КРАЉЕВА РЕЧ

*Ошћоздрав Њ. В. Краља на говор председника поклонивених дејушација
хрватских сељака, приликом њиховог пријема у Двору*

„Драги моји Хрвати,

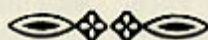
Данашњи састанак са вама и поздравне речи, које су изговорене у име ваше као и у име оних који за вама осташе на дому, потврђују Моју чврсту веру, да наш честити и радни народ на селу, свуда, широм простране домовине, има једно срце и једну исту мисао. Поносан сам што је љубав хрватског сељачког народа према Моме Дому тако искрена и тако дубока и што је тако једнодушна мисао његова за јединство отаџбине и напредак Краљевине Југославије. Знајте и реците свуда да је ваш Краљ нераздвојено са вама, и да једнако са вама осећа.

Ја многе тешкоће нашег сељака знам, и за остале ћу од вас сазнати. Оне су велике, али се дају савладати. Наш је народ, хвала Богу, најтеже пребродио; он има своје слободно огњиште, он има своју уједињену Краљевину.

Вера ваша у вашег Краља и Његово поздање у народну љубав и снагу савладаће све препреке на срећној будућности и народном благостању. Радимо сви сложено, у љубави и без оклевања, прионимо свом снагом и мораћемо постићи убрзо да наш родољубиви и честити сељак буде задовољан и ослобођен тешке бриге за своју будућност. У унапређивању и подизању наше домовине дијелимо и крепимо најпре њега, источника наше расне снаге, и уверен сам, само тим путем начинићемо Краљевину Југославију напредном и снажном.

Окрепљени вером уз ове светле празнике Христовог Ускрснућа, Ми са највећим поздањем гледамо у будућност нашега уједињеног народа. Ја вас позивам, да свуда и на сваком месту будете верни тумачи и искрени помагачи свих настојања вашег Краља за добро и напредак целе домовине.

Живели!“

Поклонствене депутације код Г. Претседника Министарског Савета

Господин Петар Живковић, претседник Министарског Савета, Министар унутрашњих послова, почасни ађутант Њ. В. Краља, дивизиски генерал

Као и раније, тако су и овога пута представници поклоњивених депутација Хрватских сељака учинили званичну посету госп. Петру Живковићу, претседнику Министарског Савета. Господин Претседник са њему својственом предусретљивошћу примио је делегате хрватских села и са њима се задржао у дужем разговору.

Као први сарадник Њ. В. Краља на великом послу консолидације државе, господин Претседник Министарског Савета Живко-

вић прати живим интересовањем и помаже са пуно активности све иницијативе, које имају за циљ да убрзају процес унутрашњег сређивања и на томе послу је неуморан. Он се нарочито интересује и за живот, рад и напредак наше престонице, и не пропушта никада прилику а да београдској општини не укаже пуну помоћ, која јој је стварно потребна да би се Београд као престоница подигао до завидне висине једног модерног града.

Пријем поклонствених депутација хрватских сељака код Њ. В. Краља

Изасланици хрватских села примљени су исто по подне, на трећи дан Ускрса, у пет часова у Двору. Како је ова делегација била многобројнија од свих које су до сада долазиле у Престоницу, то је за пријем била одређена дворска башта. Сви делегати су постројени у квадрат, а у самом квадрату у једном реду стојале су вође делегација.

Тачно у пет и десет појавио се Њ. В. Краљ, у парадној генералској униформи са Карађорђевог звездом на прсима. У Његовој пратњи били су претседник владе, гене-

рал г. Петар Живковић, први ађутант, генерал г. Драг. Стојановић и министар Двора г. Б. Јевтић и дежурни ађутант.

Појаву Њ. В. Краља наговестио је долазак маршала Двора генерала г. Димитријевића и пре то што се Краљ видео зачуо се буран и снажан усклик:

— Живео.... Живео Краљ!....

Када је Њ. В. Краљ стао, пред Њега је изишао г. Карло Ковачевић, и поздравио га у име хрватских села овим лепим говором:

Поздравни говор г. К. Ковачевића Њ. В. Краљу у Двору

Ваше Величанство,

У низу великих поклонствених депутација које је у задње вријеме примило Ваше Величанство ево и ове наше по броју највеће, у којој су 1579 представника бивше хрватске сељачке странке из свију наших крајева: од Сријема до убаве Словеначке, од модрога Јадрана до бијеле Суботице. Дошли смо пред лице Вашег Величанства са жељом да вам се поклонимо као своме народноме Владару и да Вам захвалимо на свима домољубнима и мудрима дјелима од 6. сијечња 1929. до дана данашњега. Долазимо Величанство да јавно посведочимо, да смо ми хрватски сељаци свом душом и искреним својим срцем само за нашег југословенског Краља и за милу уједињену домовину и пред Вама кажемо: У души хрватског сељака била је само ова мисао. Одлучно просвједујемо против свих оних у домовини те изван њезиних граница који се и сада још позивају на поверење хрватског сељачког народа и тобоже у његово име изван граница домовине раде против своје властите државе и свога рођенога народа. Ми своје поверење нисмо никоме дали за вјечита времена. Смрћу великога нашега вође и учитеља Стјепана Радића угаснуло је то повјерење према онима који не слиједе његову човечанску, сељачку и сло-

венску науку, а то народно повјерење престало је такође и према свима онима који се на њега позивају хисторијским манифестом Вашег Величанства од 6. сијечња 1929. године, којим је даном настало у држави ново доба реда, рада, законитости и поштења.

Ми хрватски сељаци имали смо једнога вођу и учитеља Стјепана Радића а он нам је прије смрти оставио гесло: Народ и Краљ. Он је уз Вас Величанство у нашим хрватским редовима једини уживао неограничено повјерење. Њега сада нема међу нама. Да је жив увјерени смо да би он био данас пред лицем Вашег Величанства као предводник ове велике и хисторијске депутације. Величанство! Ви сте сада наш вођа и учитељ. Вјерујемо у ријечи изражене у Вашем Краљевском манифесту од 6. сијечња 1929.: Између мене и мога народа не смије бити посредника. Сами, без посредника, дошли смо пред Ваше Величанство и сами ћемо опет без посредника ријешити са нашим Владаром сва питања која тиште и боле наш свеукупни сељачки свијет, јер је таква Ваша превишња жеља.

Величанство! Када смо се ми хрватски сељаци прије 30 година почели скупљати у сељачке редове, окупљали смо се на темељу

програма, којег су израдили браћа Анте и Стјепан Радић, а у којем су програму још онда док смо били под туђином стајале и ове програмске ријечи: Хрвати и Срби један су народ, па се већ зато морају споразумети и у политичком раду. Сви јужни Славени једна су народна и господарствена цјелина. Словенци и Хрвати једни су другима тако близу те су заправо с Хрватима један народ, који има сложено радити за заједничку будућност. Величанство! из овога се види да је хрватски сељак још у оно вријеме мислио на зближење са својом крвном браћом и Словенцима и да се је на тој основици за вријеме туђина увијек борио. На жалост послје нашег уједињења парламентарни живот силом нам је хтио наметнути и питање нашег заједничког живота које је по схватању нас сељака било ријешено оним даном када је настала заједничка домовина Срба, Хрвата и Словенаца, данашња наша Југославија. Кад су последице парламентарних борби и нерада почеле угрожавати народно и државно јединство, дошао је Величанство Ваш Краљевски манифест од 6. јануара 1929., а затим историјски дан 3. октобра 1929., којег смо ми сељаци потпуно схватили и разумјели, јер је тиме прекинуто десетљеће великих унутарњих трзавица међу браћом. Наша је држава подељена на бановине, а нашој домовини дано је име које јој припада: Краљевина Југославија. То је име заједничкој домовини Словена на југу од увек тражио Стјепан Радић. Тај идеал учитеља сељачког народа, получен је Вашом енергичном одлуком.

Ваше Величанство, наш добри Краљу! Славни Ваши претци за плугом су ходили и ми смо сретни што имамо Владара који воли и разумије свој сељачки народ. Дошли смо до вас да Вас поздравимо, да разбијемо склоп сплетак и да Вам изложимо тешкоће сељачког живота. Сељак је презадужен, бију га неродице и непогоде, а производи му на тржишту не имају повољне цијене. Сељаку је Величанство веома тешко. Све ће Вам те наше незгоде и муке изложити делегати појединих крајева. Има тога доста, али ми смо увјерени да све тешкоће сељачкога свијета даду се

брзо ублажити. У то смо увјерени тим више што је то искрена жеља Вашег Величанства и Ваше Краљевске Владе. Своје ћемо мисли и жеље изложити Своме Владару као своје најбољем пријатељу, па ће овај наш сељачки корак донијети жућене плодове, који ће просвјетно и господарски подићи село и сељака, према томе и нашу државу Југославију, а у њој све Хрвате, Србе и Словенце.

Величанство! Међу нама хрватским сељацима који дођосмо своје Краљу у походе у дане Христове Ускрснућа налазе се и најстарији апостоли нашег сељачког покрета. Они, као сви млађи знају добро, да је доба свога опстанка, сељачки покрет био кршћански, хрватски, словенски и југословенски. То је у своје почетку био покрет братске љубави, човечности и правде. Родило га поштена сељачка душа и благо сељачко срце. Љубав и слога, поштење и правда ето сељачкога начела, које у складу са идеалима свију наших великана од Краља нам је непоколебиво и свето, јер смо добри Словени. И зато је још 1906. године нама сељацима била света ова мисао: Словенска политика у Хрватској остала је још једино у срцу сељачког пука и онога дијела интелигенције који је непоколебиво уверен да нам може зајемчити бољу будућност само онај покрет који нам је повратио живот, а то је покрет словенски.

Ми данас можемо рећи: Живот нам је повраћен први пут побједом савезничког оружја, а други пут Вашом одлуком, да између Краља и народа нема посредника. Наше је ускрснуће кршћанско, хрватско, славенско и југословенско па зато и вјечно. Због тога кличемо:

Живио Александар I Краљ Југославије.
Бог благословио Југославију и сав народ Срба, Хрвата и Словенаца.

Снажно и једногласно „Живео“ проломило је још једном двораном, и понављало се све дотле, док Њ. В. Краљ није почео да говори. Када је Он проговорио настала је мртва тишина, тако да су и поред огромног удаљења сви могли лепо да чују сваку Његову реч.

Реч.отпоздрав Њ. В. Краља доносимо на уводном месту овог броја „Општинских Новина“.

Поклонсйвене дейушације хрвайских сељака у Београду

На трећи дан заједничког Ускрса, 22. ов. м-ца дошле су нам у Београд депутације сељака из бановина Савске, Приморске, Врбаске, и Дравске, дошло нам је хиљаду и пет стотина хрватских сељака, који су се као вал народне снаге слегли у свој престони град да се ту, срећни и задовољни, поклоне своме народноме Краљу.

Београђани су дочекали драге Краљеве госте као и увек са осмејком дубоке братске љубави, са топлином осећаја, који зраче поносом и задовољством над срећом и пуним духовним сливањем народног јединства, ова-

плоћеног манифестом и снажном делатношћу Нашег Великог Краља!

Снага наше заједничке љубави, која је изградила моћну југословенску психу, нашу националну душу, је један од најлепших коринтских стубова у снажној згради народног јединства.

Београд је, вођен овим лепим осећајима и љубављу према своме народу, словенски гостољубиво дочекао, угостио и испратио представнике и поклонствене делегате хрватских села!

Дочек на Железничкој станици

Тог историског дана, у рано јутро, још пре осам часова, станични трг почео се пунити народом; то су се Београђани прикупљали, да у својој величанственој многобројности дочекају представнике хрватских села. Поред многобројних Београђана на станици је била и једна група шумадских сељака из околине Крушевца, као и стотина сељана из саме околине Београда!

Специјални воз са хрватским сељацима стигао је, окићен народним заставама и зеленилом, око пола десет сати. Музика је у том моменту интонирала државну химну, а непрегледне масе грађанства клицале су сељачкој браћи из Хрватске...

У име Београда и његовог грађанства госте је поздравио г. Д-р Милослав Стојадиновић, подпредседник општине београдске. Његов је говор често био прекидан одушевљеним клицањем Н. В. Краљу, Југославији и Београду.

Г. Д-р Мил. Стојадиновић поздравио је у име Београда представнике хрватских села овим речима:

ПОЗДРАВНИ ГОВОР Г. Д-Р МИЛОСЛАВА СТОЈАДИНОВИЋА, ПОТПРЕДСЕДНИКА ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Браћо!

У име нашег престоног града, Београда, ја вас поздрављам срдачном добродошлицом, и са топлим жељама свих Београђана, које вас прате на овом националном путу поновног наглашавања потребе снажења јединства, државе и народа, вечно уједињеног и несаломљивог у својој неисцрпној расној моћи.

Сав националан Београд се од вајкада искрено радовао свима покушајима своје браће, који иду за тим, да кроз ојачано јединство и слогу даду народном животу виши смисао, више снаге и полета. Само та велика мисао пуне националне слободе и ничим непомућеног јединства стављала је Београд у жилави покрет рада и борбе, а она је била одлучила и код пуног изражаја његове љубави за вас, своју браћу, који у овако великом броју дођосте да се данас поклоните своме народном Краљу. (Бурни узвици: Живео Краљ! Живео Краљ!)

Ако, браћо, са овога класичног места народне борбе, страдања и славе, места које је заливано крвљу многих генерација палих

за част и слобodu народа, поново и свечано подвлачим значај непобитне историјске истине, да ће Београд, наша заједничка престоница, и на даље бити будан чувар националних тековина и неустрашими борац у одбрани скупо плаћеног јединства, онда сам том изјавом нагласио само историјску мисију, коју је почео да врши бесмртни Вожд Карађорђе са својим јунацима у гуљу и опанку, а наставио Вождов унук блаженопочивши Краљ Петар Велики Ослободилац и Његов Син, наш народни Краљ Александар I, пред којим ћете за који час излити осећаје своје топле љубави и оданости, документујући тиме на начин достојан хвале, да наш народ са њему својственим одликама уме да цени своје великане. (Поновно клицање: Живео народни Краљ! Живео!)

Г. Д-р Милослав Стојадиновић поздравља депутације.

У овом часу одушевљења Београда за вас и мисао водиљу којој захваљујемо да вас можемо опет поздравити, ми не смемо заборавити да данас цела земља узима видног учешћа у дочеку наше браће, да је у духу јединства сједињења с нама, и да се искрено радује свима променама које наступиле на пољу измирења некад завађене браће. И не само да је с нама, него, тако исто, она с правом очекује, да ће ове сјајне манифестације народног зближења бити срећан почетак бољих времена и предзнак потпуног сређивања свих прилика у држави, које се не може извести без међусобне љубави, слоге, трпљивости и најшире радљивости народа у свима правцима националног стваралаштва.

За разлику од недавних манифестација представника народа из свих покрајина, које је Београд дочекивао са истом љубављу, ова данашња манифестација највећа је, и ван сваке сумње, једна од најзначајнијих како с обзиром на већ наглашено учешће делегата у тако великом броју, тако исто и због после-

дица које резултирају из позитивног преокрета у држању браће са обе стране, до јуче разједињене и намучене ситним зајавницама, које не бежаху у складу са стварним благостањем народа и државе. Исто тако преимућства ове наше сјајне манифестације љубави и свести треба тражити и у поновном наглашавању идеје сељаштва, његове снаге и величине оног сељаштва, које је кроз векове чувало народно име и традиције, обичаје и навике, једном речју све оно што и данас доприноси да је сељаштво главни стуб наше државе, а оно ће то остати и у даљној будућности. — Ми верујемо тако исто, да ће значај ових свечаности одјекнути далеко преко граница наше отаџбине. То нарочито важи за све оне који прижељкују нашу неслогу, заснивајући своје тежње на међусобном мрцварењу и безумљу Југословена. Ово данашње народно славље, које своју снагу црпи, на једној страни из апсолутне потребе народа за вечном заједницом на другој пак из његовог историјског завета да чува наслеђе својих јуначких предака, разбија и последњу илузију појединаца о могућности нарушавања наших националних тековина, па ма откуд сличне илузије долазиле. За нас је најважнија света мисао чувања интегралног јединства, и њу морамо истаћи изнад свега. Она мора да господари над свима нашим активностима унутра и споља, и да остане увек света и неприкосновена. У оквиру те мисли нека се свако опредељује по своме нахођењу, увек истичући интерес целине као залог за заштиту властитих интереса, и тада неће бити ни лутања ни трајних несугласица. Па када истичемо важност те основне мисли, са напоменама о неодложној потреби свих народних слојева, како са села тако и града, да је чувају, негују и у истој националној свежини предају млађим нараштајима, када и вас, браћо, свесно осећање потребе да ту мисао нагласите, води у своју престоницу у овако великом броју, онда се ја питам, заједно са вама: има ли шта лепше и природније у овом свечаном тренутку, него да главном чувару народног јединства изразимо своју дубоку оданост и хвалу, нашем Југословенском Краљу Александру I и Његовом Краљевском Дому. (Сви присутни бурно прихватају: Живео Краљ! Живео Краљевски Дом!)

Случај је хтео, да ваш долазак падне баш у дане Христовог Васкрснућа, и да оба дела нашег народа, православни и католици, прославе Васкрс истих дана. Нека би и то поклапање осећања и славља било предзнак јаче међусобне хармоније народа на послу, који треба да нас одведе најјачем испољавању свих снага наших на привредном и културном пољу. У то име: Добро нам дошли!

Кад је г. Д-р Стојадиновић завршио свој поздравни говор, пришао му је г. Иван Радић и два пута се пољубио са њим. А кад се оду-

шевање и клицање народа мало смирило, г. Андреја Берић, бив. посланик из Нове Градишке, одговорио је Београду у име свих хрватских сељака овим говором:

Говор г. Берића

Господине потпретседниче престонога Београда!

У име сељачке браће коју сте тако срдечно поздравили најлепше захваљујем Вама и грађанству града Београда. К вама су ево дошли хрватски сељаци и то они који су од својих пређа наследили љубав, братску слогу и идеју заједнице јужних Словена. Отворена срца и душе ступили смо на тле своје престонице у намери да се поклонимо нашем узвишеном Краљу и Господару, да и ми као и српски сељаци без посредника ступимо пред лице Његова Величанства, да Му искажемо захвалности за ону узвишену бригу којом се стара да све укупном сељачком народу свану бољи дани. Наша је Краљевина богата и са мало труда могла би постати прави рај земаљски. А имамо Краља који је наш сељачки анђео чувар, који немарне тера на своју дужност, а нечасне ће потерати корбачем, као некада Спаситељ што је учинио са нечасним трговцима у своме храму. Ми сељаци волимо Краља и Краљевину Југославију. За њу допринашамо највише жртава, па за то знамо ко је воли, а ко је не воли. Не воле је они у којима нема ни капи славенске крви. Ови нека иду куда их срце вуче. Њихова капија, а наша авлија — како оно вели наш народ.

Ми смо дошли да се поклонимо и пепелу блаженопокојнога Краља Петра Великог, који

је најзаслужнији да ми можемо данас поздравити Његовог Великог Сина а нашег узвишеног владара и господара Александра Првог, и цели Прејасни Краљевски Дом Карађорђевића.

Г. Берић отпоздравља Београду

Дошли смо такође да свом узвишеном владару изложимо наше жеље и наше потребе, јер смо ми Његови највернији сарадници. Вршимо своју војну дужност, поносимо се ако можемо плаћати редовно своје даће. Извршујемо све постојеће Законе и тиме пред целим светом доказујемо да потпомажемо Њ. В. Краља и Краљевску владу. Па сматрамо својом светом дужношћу да владару и Његовој вла-

Чело поворке у Немањиној улици: г. К. Ковачевић, Иван Радић, Д-р Мил. Стојадиновић, Вој. Зајина и Исидор А. Протић

ди с оваком величанственом манифестацијом дадемо и своју моралну помоћ. Тиме доказујемо свима и свакоме, па и нашим тајним и јавним противницима, да се немају чему надати. Ту је Краљ, ту је народ. Ту је братство, ту је слога, а све је то зато јер нам је крв једна, јер су нам жеље једне, јер нам је једна туга и једно весеље. Дакле ми смо једно.

Господине потпретседнике! Искрени ваш дочек као и остале браће Београђана улива у срца наша пуно љубави. Ми смо Хрвати мекане и племените душе, па знадемо вољети и веровати до крајње границе. Али исто тако знамо мрзети зло до вољно душе. Наша браћа Срби имају тврђе потезе у своме карактеру од нас, али зато, нису без срца, а још мање

лики народни посао, а веома ће нас веселити ако и браћа из Србије у оволиком броју дођу к нама у походе, да се што боље упознамо.

Господине потпретседнике! Из свега овога видите сврху нашега доласка. Молићемо нашега узвишеног Краља и Господара да посвети још више бриге за село и сељака, јер је сељаку данас доиста најтеже, да се сељаку олакша живот и омогући што бољи господарски и просветни напредак, јер му то припада и по Богу и по праву. Све ћемо то молити зато да свеукупни сељачки народ може у својој националној држави живети онако како је он то некада замишљао. Још вам једанпут у име ове наше депутације, господине потпретседниче и сва остала браћа Београђани,

Из поворке: Представници Београда г. г. Д-р Стојадиновић и Вој. Зајина са хрватским сељацима.

без поштења. И као такви познати су целоме свету као борци и јунаци. Борбе нас Хрвата, хрватских сељака претвориле су се у извор снага којим смо се под туђином довели до господарског напретка и очували нашу лепу домовину, језик и народне обичаје. Наше су прошлости овећане славом. Наше су родне груде натољене крвљу хероја. Опевали смо и једни и други све своје јунаке и хајдуке. Плакали смо све своје велике покојнике. Оно што је било вољом туђина раздвојено у прошлости данас је једно у раду и поштењу. Ми смо своји. Да смо своји доказује и то што је мисао за ову велику историску депутацију никла у нашем хрватском селу. Ми знамо да је добро кад се народ међусобно познаје. Дошли смо к вама, ту ћемо свршити један ве-

срдечно захваљујем. А сада идемо на искрени посао са својим искреним Краљем, јер то захтева дух овога времена.

Живео наш узвишени Владар Александар Први Карађорђевић!

Живела наша велика Краљевина Југославија!

Нашој престоници и свој браћи наш сељачки поздрав: Живели!"

После заједничких поздрава, поворка са гостима се брзо формирала и величанствено се кренула улицама Немањином, Милоша Великог, Краља Милана, где се пред двором дуго клицало Њ. В. Краљу и Народном Јединству. Свечана поворка се завршила код Књежевог споменика.

Банкеџи Оџиџине Београдске у часџи хрваџских сељака

Београдска општина, као домаџин, приредила је гостима низ свечаних банкета. Како је број гостију са домаџим званицама прелазно број од две хиљаде душе — то су се банкети морали због простора одржати у шест престоничких главних хотела: „Петрограду“, где је и био главни банкет, „Руском Цару“, „Империјалу“ „Српској Круни“, „Касини“ и „Славији“.

Говор представника Београда г. Д-р Мил. Стојадиновића у „Петрограду“ и отпоздрав г. Томе Јалжабетића

После завршеног лепог банкета у „Петрограду“, где су биле у главном присутне све вође делегација као: г.г. Иван Радић, Ковачевић и др., г. Д-р Мил. Стојадиновић поздрављивао је госте овим лепим говором:

Браћо и сестре, наши драги гости,

На данашњи дан, који је добио карактер правог народног славља, ја мислим да погађам жељу свију нас, ако прву здравицу подигнем у здравље и славу нашег узвишеног Краља (Бурни узвици: Живео Краљ!)... у здравље нашег јуначког Краља, јуначког за то што је он био тај који је водио наше храбре армије кроз све бојеве, и на чијем је челу он неустрашиво стајао, и чијем патриотизму и пожртвовању на челу храброг народа имамо да захвалимо, ако смо данас дошли до пуне националне слободе и уједињења, — нашег доброг Краља, који бди над судбином целог нашег народа, без обзира на сталешке и друге подвојености, нашег сељачког Краља чији су претци поникли из сељачких редова и који увек са пуно поноса говори о своме сељачком пореклу и на послетку Краља који је имао смелости, историку смелост, да нагласи ону класичну и историку значајну истину, истину, да он неће да између њега и народа постоје ма какви посредници. Томе Краљу који вас непосредно прима, који хоће сам да чује ваше жеље и ваше тежње, да буде у контакту са вама, осети ваше расположење и увиди ваше потребе и допринесе побољшању живота свеукупног нашег народа, таквом Краљу нашем узвишеном Краљу Александру I, ја вас позивам да напијемо прву своју здравицу. (Сви присутни устају и кличу: Живео Краљ! Затим војна музика нитонира народну химну).

Браћо и сестре! После ове прве здравнице, која је на данашњи дан једна дужност и једна потреба, дозволите да вам упутим као нашим драгим гостима неколико братских речи, у слободном разговору као што то и ви чините, а као што ће чинити и остали говорници. Ја сам у мало тешком положају, јер се налазим између два „млада човека“, два расна човека: г. Карла Ковачевића, коме је 60 го-

дина и још „млађег“ човека г. Томе Јалжабетића, коме је равно 78 година. Кад сам рекао чика Томи да ћу говорити и питао га да ли ће ми он одговарати на здравицу, и, што је најглавније, да ли има написан говор, он ми је одговорио да нема и ја који ласкам себи да могу да кажем по коју реч, био сам мало збуњен кад ми је рекао да није написао говор, већ да ће бележити све оно што ја будем говорио и да ће ми на све то одговорити. Не кријем своју слабост, да ме је та његова изјава, изјава младића — старца довела у двоструко тежак положај, јер морам пазити шта ћу рећи у своме такође слободном говору.

Шумадијски сељаци

Браћо и сестре! Наш данашњи скуп нема карактер весела на коме су се људи доколичари скупили да се само провеселе, већ је по среди један крупан догађај. Не претерујем ако кажем да је ово у истини један догађај, — један велики догађај у новијој историји нашег народа. Кад то кажем мислим на све оно што неминовно ниче из ове ваше посете и ваших излива осећаја нашем узвишеном Краљу, и што наступа у промењеном реду ствари, са јачим наглашавањем заштите интереса нашег сељака и нашег сељаштва. Ова ваша посета је потпуно спонтана, као израз ваших жеља, излив ваших душа, нека виша потреба унутарња која није могла да мирује док се није излила на овај начин. Ја верујем да ће исте побуде које су вас руководиле да на данашњи дан манифестујете јединство пред престолом нашег узвишеног Краља бити вечито будне у вама и да ће јединство наше, ношено на плећима наших сељака, бити увек на једној солидној и чврстој подлози. (Бурно одобравање и узвици: тако је!)

Никада не смемо да изгубимо из вида да су све велике творевине нашег народа биле

дело нашег сељаштва и да су ницале из њега. Све што није било везано за народ и његове шире интересе имало је пролазан каарктер. Баците се у историју народа, било Срба, било Хрвата и видећете да су највеће творевине нашег народа везане за гараве руке, за снагу и стваралачку моћ нашега села и сељака. Не претерујем кад то кажем, јер су и наше народне слободе никле из села. Сељаштво је играло огромну улогу у животу нашег народа. Наша је држава претежно сељачка држава а 80 од сто нашег народа јесу сељаци.

Г. Д-р Милослав Стојадиновић

Ништа природније од тога да се државна политика, да се јавно старање у држави упути на правац спровођења мера које имају за циљ да најмногобројнији ред нашег друштва заштити, да се наше село и сељак као такав подигну. Ми смо увек претрпели неуспех кад год смо се удаљивали од народне душе, кад смо заборављали на оне слојеве простих народних маса из које смо се подigli. Има једна интересантна појава у нашем друштву: да сви они који ничу из сељачких редова, идући постепено горе, сви наши људи, сви наши народни великани кад достигну највиши степен свога развоја, опет се враћају народу. И мисао једног немачког филозофа, који је рекао: „Натраг ка природи“ ја бих допунио речима: „Натраг ка народу из кога смо поникли“. (Бураи аплауз). Интересантна је такође та појава, да сви наши људи који ничу из сељачких редова и који се подижу до високог степена културе и напретка, осећају потребу да се врате натраг у народ. Шта значи радити за народ? Значи служити интере-

сима и величини свога народа. Ми смо политички дали други, изопачени смисао тога, истичући као да јавни живот треба да има неке друге циљеве, који су одвојени од народа и његових интереса. Ако нас народне масе подсећају на пропуштене дужности, онда народ врши тиме само своју високу дужност, потсећајући нас и на опасност удаљавања од њега које је увек у историји света било фатално. Ако је реч о изграђивању нашег програма за јавни живот, не можемо да замислимо никакав програм који не узима за полазну тачку заштиту народних слојева.

Свака таква политика запостављања најширих народних слојева била би у основи погрешна. Ми, који величамо нашега сељака, не смемо да заборавимо да нам је он дао све. Ако бисте запитали странца чему се највише дивите у животу нашег народа, видели бисте да су то творевине простог сељака. Наш народ, било Срби, било Хрвати, кроз целокупну своју историју борио се за своју слободу и она је налазила најенергичнијег браниоца у широким народним масама. Било да је у питању Ђура Дожа или Матија Губец, или бесмртни Вожд Карађорђе, који је први ди-гао сељака у борбу за слободу народа, све су то били прави народни вођи, који су познавали душу народну и ослањали се на широке народне масе. Све те борбе које су црпеле своју снагу из широких народних маса биле су најзад крунисане успехом. Потребно је извући закључак, историјски закључак, да јавни живот не сме да има за циљ удаљавање од интереса широких народних слојева, од народа као таквог.

Браћо и сестре, и наша градска култура и наши градови којима се ми поносимо у новијем периоду наше историје имају да захвале за ту културу неисцрпним снагама нашега села. Градове Шумадије створило је такође село, а градови Хрватске исто тако црпе своју снагу из огромне снаге хрватског села. Хрватском селу има да се захвали, ако су Хрвати могли да потискују страни елеменат, и ако је под тим притиском могло постепено да се дође до непознавања градова старе деспотске Венеције. То исто важи и за све остале наше градове. Ма како да се посматра живот нашег народа увек ћемо утврдити, да су сељачке масе биле те које су давале вечни прилив свежих снага целокупном народном животу. Тако је то било, тако јесте и тако ће бити и у будуће. Да смо се ми удаљавали у једном периоду од сељака то је ван сваке дискусије, и да је то био узрок наше декаденције политичке, то је такође ван сваке сумње. Ја не мислим никога да оптужујем, али код нас је било људи који су правили рачун из умешности измирења Срба и Хрвата. Кад год смо се нашли на окупу, а то је и овом приликом случај, ми смо могли видети да између Срба и Хрвата,

хвала Богу, нема никакве разлике и да су нам посредници за један чисто народни посао непотребни. Хвала Богу да је тако, јер ако појединци греше, — постоји једна историска истина да народи могу да залутају само тренутно, али никада трајно. Наш народ избио је на прави пут рада и борбе и ми верујемо да ће га овакав рад довести пуној победи његовој.

Онај који бежи од сељака и стиди се да нагласи своје порекло, тај не служи народним интересима. Ја бих рекао да у нашој држави постоји један син народа који је глорификовао село и сељака на начин који треба да буде стално понављан, свуда и на сваком месту. То је наш народни Краљ. (Сви присутни бурно кличу: Живео Краљ!) Само неколико речи ја бих цитирао из једног класичног, историског написа нашега Краља који је посвећен селу, са најлепшом молбом да се дубоко урежу у ваше душе речи које је наш народни и сељачки Краљ изрекао. Ове речи треба увек понављати, нарочито кад се тежи да нагласи сељаштво и његови интереси. Наш Краљ рекао је ово: „Кроз све мучне периоде наше историје, село је било и остало будан чувар националних тековина и извор снаге у свима лепим изражајима народног генија.

Радити у правцу културног и привредног подизања нашег села, уз строго чување његовог националног карактера, значи одговорити дужностима садашњости и потребама нашег здравог и успешног развијања у будућности.”

Господо, мало је владара који су овако непосредно говорили своје народу, мало је владара који су на овакав начин славили село и најмногбројнији део народа — сељака. Ја не знам за овакве речи, које би биле упућене селу. Нама ово улева храбрости, кад се са највишег места чују овакве речи и кад се тражи да се село заштити. Ја бих молио да ми допустите да подвргнем анализи мисли које су изражене у овом напису. — Да је кроз све мучне периоде наше историје село било и остало будан чувар националних тековина сведочи целокупна наша историја. Карађорђе је подигао устанак са сиротињом рајом и она је ратовала као што је речено у оној лепој народној песми са нарочитим истицањем социјалног значаја борбе у којој раја, т. ј. прост сељак узима главно учешће.

Ви видите, раја је била та која је дизала устанак за време Карађорђа и која је била носилац наше народне слободе и мисли.

Износећи значај нашег села као чувара националних тековина наш Краљ учинио је једну непобитну констатацију и истакао потребу да оно и на даље то остане. А да је село било и да остаје извор снаге у свима лепим изражајима народног генија видимо

и по томе што је наша поезија била и остала најлепша тамо где је стварана од самих народних маса, од безброј слепих Вишњића којима нека је вечна хвала и слава. Један од највећих немачких песника, Гете, учио је наш језик и преводио наше народне песме на немачки. Село је, дакле, било и остаје извор тога најлепшег стваралаштва нашега генија.

Хрватске сељанке у Београду

Затим наш Краљ додаје: Радити у правцу културног и привредног подизања нашег села, значи одговорити дужностима садашњости и потребама нашег здравог и успешног развијања у будућности. Ја мислим да никада један државни програм није обележен лепше и са мање речи, и да никада улога и значај сељаштва у процесу привредно-културног развоја једног народа није тако јасно, смело и са љубављу за народ наглашено као што је то учинио наш народни Краљ у својој класичној речи о селу и сељаку. — Ставити се у службу сељака и враћање на село и сељаштво не значи враћање на примитивне облике и на варварство, него то значи да се све тековине цивилизације и технике искористе и примене на добро села, уз строго чување његовог националног карактера и свих обичаја, које је наш сељак грчевито чувао кроз векове, значи да културне, саобраћајне и техничке тековине треба да нађу шире примене и на селу. уз свестрани напредак овога, као равноправног члана. Ја верујем да данашњи дан показује појачану тежњу за јединством нашег народа, верујем тако исто да је наше јединство трајно и да није ничим поколебано кад се налази у снажним рукама нашег сељака. У то име ја вас поздрављам у име града Београда, који вас увек има радо у својој средини, са жељом да вас опет видимо. (Свршетак говора г. д-р Стојадиновића поздрављен је бурним аплаузом).

Говор г. Јалжабетића

У име хрватских сељака одговорио је г. Д-р Мил. Стојадиновићу г. Тома Јалжабетић, бивши народни посланик Радићеве странке. Он је рекао:

„Господо и браћо, нисам мислио да говорим, али кад ме је подначелник г. Д-р Стојадиновић свима вама представио морам да на његове речи нешто одговорим. У првом реду истичем да је он говорио као жарки родољуб. Ја постављам ствар овако: слогом расту мале ствари... Ми смо до сад живели сваки у својој постојбини, раздељени туђим упливом, не познајући једни друге, мислећи да је сваки другом непријатељ, да је душманин и приказујући једно другоме као страшило. То међутим у Хрватској није било без позадине. Још је у сећању наших старца какве је турске зулуме претрпела Хрватска пре 300 и 400 година. Хрватски јунаци гинули су на бранику домовине, али и Пеште и Беча.

Морам нагласити да је јуначки српски народ (Живео!) не само онда него до најновијег доба, до задњег деценија, живео у рату и у борби.

И као стари човек знам да су наши оцеви разговарајући се, кад сам био младић, о животу нису говорили о култури, већ о боју и фронтима. Култура је спавала. И зато се не сме приговорити ни нама ни браћи Србима, што нисмо доспели у културном и господарском напретку камо су доспели западни народи од којих ми културу, господарство и пољопривреду попримамо.

Зато, браћо и пријатељи, што нисмо сваки сам, можемо бити сви заједно. Истина је да је у почетку нашег уједињења превладало странчарство у толикој мери да се је силом уједињавала, а у ствари разједињавало. Свака ствар мора бити одобрена од оних слојева народа који сачињавају већину. Ја нећу пропустити нагласити да су сви staleжи у народу једнако важни. Узмимо један строј, један мали сат. Ако неки котачић не врши своје функције, тај строј загне, не иде. Тако је и у господарском и у управном владању.

Не сме се узети да људи који су високе школе свршили све знају, а сељак је раја, он мора слушати. Господо, теорија без праксе не вреди ништа. И зато она господа која су теоријски учила морали би праксу знати. Жали Боже, наше шкоство, наши учитељи нису имали дужност да у господарском смислу обучавају. Школовани људи не треба да багатељишу сељака, јер сва школана господа колико их има нису кадра принести једну чашницу вина из својих наука или комадић круха, а нити свега што се из земље извуче. Каже се да је то прости занат, а ми видимо: ко се у тај занат не разумије мора страдати. (Тако је).

Сви су staleжи потребни, али сваки у свом знању. Нека се наша интелигенција приближи сељаку. Нека јој послужи пример на-

шег узвишеног Краља и нема двојбе да ће Краљевина Југославија за пар година достићи многе и многе, нећу рећи престижи, јер други су од векова били под заштитом наше југословенске раје која је и названа по Немцима одбраном хришћанства, јер смо бранили да османлијско царство не сруши и западне државе. Наша слога треба да доведе до тога да наш народ пође бржим кораком, да пристигне оне.

Ево један мали пример из нашег живота. Један пријатељ, учен, који је ту у Србији намештен у служби прича да тамо жене још предудељу на паши. То је било и код нас. Али тога данас нема. Зато браћо, што мањка једном нека помогне другом, јер узајамна помоћ подстиче наш заједнички живот.

Браћо, ја вас поздрављам и захваљујем вам што сте овако позорно слушали моја разлагања. Господину подначелнику захваљујем што ме је изазвао и молим да се на меродавном месту заузме за ове моје речи.“

Говор г. Јалжабетића био је бурно поздрављен. Музика интонира „Хеј Словени“. Сви присутни устају и певају.

КОД „РУСКОГ ЦАРА“

На банкету под „Руског Цара“ госте је поздравио у име Београда кмет правник ОГБ г. Исидор А. Протић:

Говор г. Исидора А. Протића

Драга Браћо,

Ви сте дошли да се данас, у пуној поданичкој верности и оданости, поклоните Његовом Величанству Краљу; Краљу Хероју који је у тешким данима борбе и искушења са правом моралном постојаношћу и истрајношћу једног великог војсковође, умео и знао свој народ водити и довести до победа, сјајних и славом овенчаних; ви ћете се данас поклонити Краљу Државнику, који је увек и у рату и у миру умео и знао мудро чувати и очувати најбитније интересе државе и народа и онда, када су они били угрожавани акцијом непријатеља с поља и партизанским прегоњењима унутра; ви ћете одати и исказати своју поданичку и дубоку захвалност Краљу Реформатору, који је својим мудрим актом од 6. јануара 1929. године избавио и спасао народ и државу, показавши нови прави пут којим се мора ићи, и који је својим значајним актом реформе — о подели државе на девет бановина — трећег октобра прошле године ударио камен темељац новом државном уређењу у нашој дивној Југославији.

И цео наш народ за кратко време осетио је да је државни брод благодарећи мудрому и искусном Крманошу срећно запловио у боље воде. Своју радост и своје задовољство на овом историском важном преокрету народ је манифестовао на тај начин што је похитао у Београд на поклоњење своме народном Краљу. И Ви сте браћо већ четврта депутација из

крајева Савске и Врбаске Бановине која долази да се заблагодари Краљу на новом државном уређењу.

И врло је важно и то ваља нарочито истаћи и подвући да се на челу ове до сада највеће депутације налази уважена старина Карло Ковачевић, бивши потпредседник бивше Хрватске Сељачке Странке, чији долазак и чије присуство најбоље доказује колико народна душа осећа велику душу и велику мудрост свога народног Владаоца.

И ја мислим да ћу бити веран тумач жеља, осећаја и расположења свих Вас, ако са овога места најпре поздравимо Његово Величанство Краља Александра I и пожелимо Му да започето велико дело на коначном сређивању прилика у нашој држави заврши на срећу и понос наше лепе Југославије, народног јединства и бесмртне Династије Карађорђевића. Живео Краљ! Живео Његов светли и узвишени Дом!

Драга браћо, ви сте данас дошли у Београд и многи га од Вас данас сигурно први пут посећују. О Београду су код Вас нарочито ширене разне лажи и клевете; Београд је називан градом који је противник појединих крајева наше отаџбине, Београд је представљан као крај који само на себе мисли у држави. Те су клевете ширене и распрострањиване од оних који су баш Београду имали највише да захвале за све части и почасти до којих су долазили. Да, то су све биле само просте клевете. И Ви сте одмах после шестог јануара осетили, да кад је између Краља и Народа нестало посредника, да је народ потрчао један другом у загрљај и да смо се за последњу годину дана више приближили и обратили него што је то раније био случај за десет година.

Зар је Београд, из којег је Велики Карађорђе са својим храбрим сељачким устаницима 1806. године истрао Турке могао икад бити противу сељака?

Зар је Београд, чију су културу градили сељачки синови, и који зна да прогреса нације нема и не може бити без заједничког рада вароши и села, зар Београд који је много година пре прошлих ратова чинио и подносио толике материјалне жртве за ослобођење целог нашег народа и који је за време ратова поднео још и толике жртве за ослобођење, зар је -- велим -- тај Београд могао бити против ма и једног кутка у нашој великој сељачкој отаџбини? Не, Београд то није могао бити нити јесте, ни по својим традицијама ни по особинама својих грађана. Београд је и данас исто тако срећан да поздрави Вас своју драгу браћу из целе Хрватске као што је био срећан кад је недавно поздрављао нашу браћу из Словеначке и из Јужне Србије.

Ма колико да је поносан својим радом и уделом у народном делу ослобођења и уједињења, — Београд је увек са пуно призна-

ња и високог цењења гледао на рад свих наших крајева на томе делу. И, ако је ико, Београд је несумњиво уверен, да се све ово данас што имамо и уживамо не би могло постићи без пожртвовања и без сарадње свих де-

Г. Исидор А. Протић

лова наше државе. Исто тако Београд је данас са целим народом који верује да велика будућност наше Југославије лежи само у братској и искреној сарадњи свих нас, целог народа, скупљеног под скиптром нашег узвишеног Краља.

У име Суда Општине Града Београда ја Вас најтоплије поздрављам са: добро нам дошли и живели!

Говор г. Мжика

Говор г. Исе Протића пропраћен је бурним плескањем и поклицима: Живео Краљ! Живела Југославија! Живео Београд!

После г. Протића на његов говор у име гостију одговорио је г. Августин Мжик, бивши посланик хрватске сељачке странке. Г. Мжик је рекао углавном:

— При свакоме послу који предузимамо ми пре свега морамо знати зашто га предузимамо, је ли он добар или није. Ми смо ову сељачку депутацију организовали јер смо се уверили да је она добра и потребна. Дошли смо да посетимо нашу престоницу Београд и да се поклонимо нашем преузвишеном Владару. Дошли смо да поздравимо свога мудрога Краља и да Му кажемо како га љубимо Ми који смо некада организовали бившу хрватску сељачку странку ми смо се уверили да је све подузимање нашега Краља добро и дошли смо да Му то кажемо. Организовали смо депутацију да то кажемо Њему и вама свима, а да кажемо и суседима: ако има незадовољника то су појединци који су прекорачили границе и ми их најоштрије осуђујемо. Ми смо дошли да кажемо да је народ задовољан, и да држава почива на задовољству народа. Дошли смо да кажемо нашем Краљу да је положај сељака тегобан и да при решавању

господарске кризе чује и реч сељака. Није доста да се влада информира преко својих чиновника већ треба да се обавештава и преко нас сељака.

Уверен сам да ће ова велика депутација користити држави и да ће бити лепо примљена од Краља. Ми желимо уверити суседе да ће се хрватски сељаци јуначки борити до задње капи крви против свакога који се усуди положити руку на ову државу. Доста је било тих гњаважа. Једно смо, Словени смо и ми треба да се одужимо онима који су је по цену толиких жртава створили, претцима нашег преузвишеног Краља, великим Хрватима и великим Словенцима. Ми ћемо нашу државу чувати и бранити од свакога. Нека живи наш преузвишени Владар, нека живи драга и мила Југославија.

Говор г. Кулиера

Преко говора г. Мжика који је често прекидан узвицима живео и једнодушним одобравањем свију присутних добио је реч г. Иван Кулиер, жупник из Босанске Дубице.

— Ми смо дошли, казао је поред осталог г. Кулиер, да покажемо какав је хрватски народ и каква је хрватска политика, управо да покажемо какав није хрватски народ и каква није хрватска политика. Хрватски народ није она шака људи који хоће на силу да створе оно што се родило у њиховој болесној масти. Хрватска политика коју је створила хрватска сељачка странка покојног Стјепана Радића није политика пакленог строја већ, то вам ја као свештеник говорим, политика Јеванђеља, мирољубивости и братске слоге. Ја сам уверен, браћо, кад би покојни Стјепан Радић још био жив да би он био онај који би нас предводио у нашу престоницу Београд.

КОД „КАСИНЕ“

На банкету код „Касине“ госте је топло поздравио одборник општине града Београда г. д-р Драгољуб Аранђеловић, проф. универзитета.

Професор Универзитета Д-р Драгољуб Аранђеловић

одржао је говор поздрављајући хрватске сељаке овим речима:

— Драга наша браћо сељаци! Од како је створена велика наша држава, Београд је дочекивао представнике из разних крајева државе, али је ретко имао ту срећу и задовољство да дочека браћу представнике земљорадника из свих наших крајева, нашу браћу представнике хрватских сељака. Срећан сам, што Вас у име београдске општине, чији сам одборник, могу поздравити у овој средини. То што сте ви дошли да поздравите Београд у толиком броју и да се поклоните њ. В. нашем Краљу Александру I, (бурни поклици: Живео Краљ!) војна музика одсвира-

ла је државну химну, нашта се понављају овације са бурним плеском Краљу, Краљевском Дому, Југославији), као представници највећег дела нашег народа, као представници оног реда, на коме лежи цела наша држава, — добро је и доказ је да треба ићи новим путевима у изграђивању наше државе. После великих мука и страдања дошли смо до уједињења. Великим жртвама, какве ни један народ није поднео ни имао, успели смо да створимо ову државу. Када смо из канџа Турске, Аустрије и Мађарске ишчупали нашу слободу, ми ипак нисмо за пуних десет година знали, због разних политичких теревенки, да се средимо. Ми смо изгубили ових десет година а зато није крив наш сељак, јер он као домаћин зна, да је потребно средити кућу, те би он наше односе био средио за десет месеци- а не за десет година. Али што је било — било је! Када је Њ. В. Краљ морао да узме у своје руке уређење државе, сада на нама свима лежи да помогнемо у том великом настојању свим срцем и свим силама нашег Краља и нашу државу, као што су Краљ и војска учинили све да створе ову државу Срба, Хрвата и Словенаца. Ми ћемо помоћи Краљу, ако радимо оно што он ради. Морамо да помогнемо настојања Краља, да радимо оно што нас међусобно спаја, а не оно што нас раздваја. Заједнички с владоцем морамо да радимо оно што он жели, морамо му помоћи, јер у томе лежи добробит народа и државе. Ви треба да сте пионири.

Потребно је да видите, пошто се реше политичка питања, да онда треба крогнати на решавање привредних питања, поготово што је наша држава у 80 посто пољопривредна — сељачка. У име београдске општине поздравља госте и позива их да кликну: живео! Његовом Величанству Краљу. (Бурно и дуготрајно плескање и поклици: Живео Краљ! Живела Београдска Општина! Живео Краљевски Дом! Живео проф. д-р Аранђеловић! Живела Југославија! — а с друге стране бурни поклици: Живели мили гости! Живели хрватски сељаци! Живели Хрвати! — проламали су се салом. На свршетку говора је одсвирана државна химна).

Г. Јосип Маслић

На говор г. д-р Аранђеловића одговорио је г. Јосип Маслић. Говорник је у свом говору одушевљено поздрављао своју сељачку браћу из Србије, Словенацке и Хрватске величајући Југославију.

„И пре десет година кад је никла потпуна слобода дошли су људи који су је почели искоришћавати. И они су ишли тако далеко да је скоро наша држава била пред пропашћу. Али срећом дође син Карађорђевића Краљ Александар. (Живео Краљ!)... који спасе нашу државу и нас све, окупи ево данас у Београду, да се побратимимо, да се грлимо и да се љубимо из целе Југославије. Ми сви

верујемо да нашу слогу и љубав гледа Њ. В. Краљ и радује се што види осећања једних према другима. Ми смо дошли да се поклонимо, али не као што се подмеће неким патентом одозго, да нас је ко наговорио, већ својом сопственом вољом, сопственом жељом, да Му кажемо и клинемо: Величанство, нека Вас Бог поживи! Никакав патент не стоји на нашим мозговима и ми што чинимо чинимо од срца, а тог патента смо стресли једном и не желимо да нам се више поврати. Свако ко тражи помоћи ван наше домовине биће осуђен од наше стране и добиће наш презир. Ми нисмо за оне који су у Италији, за оне који вребају на наше море, који би га жртвовали, ми хоћемо наше море бранити до последње капи крви. Овако било свакоме који иза границе тражи помоћи.

Драга браћо сељачка, ви сви здраво мислите и гледате, ми нећемо ропство у коме смо били, јер имамо један стојер око кога се сви с љубављу окупљамо, стојер око нашег љубљеног Краља.

У свом говору даље говорник је позвао присутне да сложено поздраве и председника владе г. Петра Живковића који је помогао Њ. В. Краљу у Његовом тешком раду и акту од 6. јануара. Сељаци су се радо одазвали и одушевљено клицали председнику владе г. Живковићу. Исто тако је говорник рекао да заслужују поздрав сељака сви који помажу Краља јер је то дужност свих нас.

КОД „ИМПЕРИЈАЛА“

Са ништа мање расположење и изразите братске љубави није прошао ни банкет код „Империјала“. Ту је госте поздравио одборник Општине Београдске инж. г. Милош Радојловић:

Говор г. Мил. Радојловића, инж.

Драга браћо, наше руке су већ одавно раширене, а испод наших прсију већ одавно је куцало братско срце, које топи од милоште нашу душу, која давно жели да Вас свом топлотом братске љубави загрли и пољуби, јер нема брата док не роди мајка, а наше су мајке једна мајка, мајка Југославија, коју крвљу, тамницом и вешалима одбранисмо и створисмо је моћном и силном.

Мила наша браћо јуначке Хрватске! Ште-те је велике било, што иђасмо у раскорак, јер дејствовасмо „ко у клин, ко у плочу“, а јаз између нас би копан све дубљи и дубљи, од невиђене — али знане — зле руке. И када хтедоше сатанским вихором да нас заљуљају, да би нас бацили у братску крв и видели свој сатански пир, тад наш узвешени брат крв, крви наше, кост кости наше, наш Краљ Александар Карађорђевић громко јекну: „Довде — даље нигде ни корака завађена браћо“, и за трен ока би јаз између нас сработан.

Хеј, мила браћо Хрвати! Хватајмо се у коло цагрљени, да заиграмо над тим заравњеним јазом, да бисмо га утабили у чврсту гранитну плочу, са које можемо оправдано кликнути љубљеном Краљу Александру Карађорђевићу: И „Твоја дела од 6. јануара и 3. октобра 1929. године, пошкропили су нас још већом вером да смо једно и да идемо ка благостању наше миле Југославије, у којој ће и сваком од нас, као појединцу, несебично добро бити.

Г. инж. Милош Радојловић

Зато нека је проклет сваки Словенац, који мрзи своју браћу Србе и Хрвате, и нека буде проклет сваки Хрват, који мрзи своју браћу Словенце и Србе! Али проклет био и сваки Србин, који мрзи своју браћу Хрвате и Словенце! Јер: један за све и сви за једног. То је наша вера, а за величину и моћ наше миле нам Југославије.

Као свесни грађани ступајмо раме уз раме, јер нам је знано шта имамо, а шта можемо изгубити, а непријатељи су већ одавно у снопу груписани.

У име Београда, југословенског Београда, престонице наше личне Краљевине, ми Вас поздрављамо, мила браћо Хрвати, здрављем и животом, желећи Вам, да се у њему осећате као и код својих кућа, а понесите својим милим домовима и наш братски југословенски поздрав.

На ноге, мила браћо, да клинемо Брату нашем, нашем Краљу Александру Карађорђевићу! Живео на многаја љета, са узвишеним Домом! Живела Краљевина Југославија! Живела непобедлива југословенска Војска и Морнарица са Авијатиком! Живео Загреб! Живела Љубљана! Живео Београд!

Г. Радојловића отпоздравили су у име гостију г. г. Берић Андреја из Нове Градишке и Мартин Цар из Црквенице.

Кад је војна музика интонирала државну химну, узео је реч г. Андрија Берић, земљорадник из Нове Градишке, бивши члан Гл. Одбора бивше Х. С. С. а сада сарадник листа „Селјачки Глас“.

— „Данас после 10 година, треба да почнемо од почетка. Ми смо селјаци сви до сада очекивали благодети Ослобођења и Уједињења, али смо сви били под курателом политичких партија. Дошли смо нашем љубљеном Краљу да му кажемо да нам је од часа до часа све боље“, — изјавио је г. Берић, поздрављајући Њ. В. Краља и председника владе генерала г. Петра Живковића.

Г. Мартин Цар, грађевински предузетник и члан многих наших патриотских удружења из Црквенице, доноси поздраве са плавог Јадрана својој српској селјачкој браћи. Апелује за слогом којом ћемо моћи Отаџбину да одбранимо од свих непријатеља споља и унутра. Кличе Београду, Узвишеном Владалачком Дому.

КОД „СЛАВИЈЕ“

Пети банкет општине Београдске био је код „Славије“. Ту је госте на крају ручка поздравио у име Београда, његове општине и грађанства г. Д-р Л. Генчић, лекар и одборник општине Београдске овим говором:

Говор Д-р Лазара Генчића, одборника Општине Града Београда

Драга браћо,

Први поздрав свих нас овде за овом свечаном трпезом прикупљених има да буде намењен нашем узвишеном и опште љубљеном Владаоцу, Његовом Величанству Краљу Александру I. Још као млад Престолонаследник он је најактивније учествовао у свима припремама Српскога Народа и његове војске за остварење оних највећих и најсветијих идеала које је његов народ гајио у својим срцима, од самог почетка Васкрса Српске Државе под славним прадедом Карађорђем па до остварења ове наше данашње велике и дивне Отаџбине. Ти су идеали били: ослобођење све наше браће, који су вековима стењали под туђом влашћу и њихово уједињење у једну самосталну и моћну Државу. Са тим идеалом у свом срцу и са од славнога оца и прадеде наслеђеном храброшћу, одлучношћу и несавладљивом енергијом. Он је у нашим ратовима за ослобођење и уједињење, почев од 1912. године па до завршетка Светскога Рата у 1918. години чинио све надчовечанске напоре, да се започето велико дело успешно заврши. Увек са својом војском, која га је искрено водела и верно слушала, Он је учинио, да се слава те војске прочула широм целог света и да се започето дело, и ако се имале да савладају највеће сметње

и претрпе најтежа страдања славно и са потпуним успехом заврши. Најсмелији снови многих минутих наших и ваших поколења, највећи политички планови многих наших и ваших политичара остварени су. Тако велико историјско дело, као што је било стварање моћне Југословенске Државе на развалинама велике Турске и Аустро-Угарске Монархије од којих је ова последња вечито тежила томе: да преко распарчаног и завађеног Југословенства завлада целим блиским истоком, морала је изазвати код многих велику завист. И у место да нас то стање опомене и што више придружи једне другима, ради што бољег и успешнијег отпора према могућим спољним опасностима, нашло се и код нас унутра доста наших људи, чија је дужност била да воде наш уједињени народ само путевима слоге, међусобног поштовања и споразума, али који као да су се и сами били уплашили од наше величине којима је она била као неки терет па су почели свим силама, тако рећи пуном паром, да раде на томе, да ту величину смање, да је подкрешу и да омету онај правилни историски развитак наше нове Државе, који јој је био намењен по самој природи, по положају који она заузима у Европи, по њеном огромном природном богатству и по изванредној способности и живавости целокупног њеног насељења. Оштре, нервозне, скоро хистеријне политичке борбе, које су за читавих 10 година вођене у разним крајевима наше велике и лепе Домовине, претиле су да њу сасвим ослабе, као год што може једна дуготрајна болест са бурним грозничавим знацима и нервозним појавама и најјачи човечији организам да ослаби и сруши. И баш кад су грозничаво стање и нервоза у нашем унутрашњем политичком животу били достигли највишу тачку, преко које се даље није смело ићи, онда је наш Узвишени Владалац, Његово Величанство Краљ Александар I, увек будан чувар народног јединства, својим познатим историјским актом прокламовао и наредио политички мир у земљи, као год што један паметан и искусан лекар наређује на првом месту мир оном свом болеснику, кога тешке нервозне и друге грозничаве болести растрзају. Од тог знаменитог дана протекло је нешто више од године дана а знаци оздрављења државног организма у свима правцима очигледни су за свакога и стога смо ми сви дубоко захвални творцу тог оздрављења и кличемо му увек једнодушно: Да Живи Његово Величанство Краљ Александар I! Да Живи Његов Дом!

Драга браћо и мили наши гости,

Грађанство Града Београда, Престонице наше заједничке домовине имало је при крају прошле године пуно радосних дана, када је дочекивало и примало у своју средину многобројне депутације, које су из разних Бано-

вина наизменично долазиле амо, да се поклоне и изруче поздраве и своју захвалност нашем омиљеном Краљу и Његовом Дому, да се из ближе упознају с нама, са нашим установама, нашим животом и нашим осећајима. Све госте наше грађанство примало је са највећом љубављу и одушевљењем и поносило се њима. А ваш садашњи долазак нарочито нас је одушевио; он нам је сјајан поред осталог и због своје величине, због великог броја у коме сте дошли к нама, као представници најширих селачких маса.

Београд је увек волео величину, он је за њом од вајкада тежио, он је за њу трошио и своју физичку и своју умну моћ; он је из своје средине деценијама слао на све стране, код све своје браће, своје синове са позивом да се сва браћа прикупе око његових вечитих идеала за ослобођење и уједињење свих нас у једну велику заједницу; а када је за остварење тих циљева требало поћи и у тешке ратове, Београд је своје најбоље синове послао на ратиште и жртвовао их на олтар своје Отаџбине. Весео је и очаран Београд вашом посетом; јер види да идеје о споразуму, о братској слози, љубави и међусобном поштовању, које је он увек проповедао хватају дубока корена свуда, и у најзабаченијим селима ваших крајева, и у томе гледа најсигурнију залог за напредак и сјајну будућност свих нас; не само свих вас од Загорја и других крајева дуж Саве и Дунава и нас из Шумадије, но и оних са Тимока, дуж Мораве, Вардара, Дрине, Врбаса, Зете, Драве и Приморја. Вашем и нашем братимљењу радоваће се најискреније сви, јер сви виде да је престало оно проклето, зло време међусобне мржње, неслагања, сумњичења, оговарања и томе слично.

Један наш велики песник, чије име многи од вас сигурно знају, Бранко Радичевић, позвао је још пре 86 година све нас скупа у својој чувеној песми о „Бачком растанку“ да се похватамо, брат до брата, у једно заједничко велико коло. Прочитаћу вам само неколико стихова, који се односе на тај позив и ви ћете одмах сви увидети, са каквом је љубављу и братским осећајем један велики Србин позвао све нас у ову велику заједницу, коју смо ми сви тако давно желели а данас смо тако сретни, јер је већ имамо. Ево тих стихова:

„Борбе дође сунце грану,
А Србији дан освану.
Коло, коло
Наоколо,
Виловито,
Плаовито,
Наплетено,
Навезено,
Окићено,
Зачињено,
Брже браћо, амо амо,

Да се скупа поиграмо!
Србијанче, огњу живи,
Ко се тебе још не диви!
Рваћане, не од лане,
Од увек си ти без мане!
Ој Босанче, стара славо,
Тврдо срце, тврда главо,
Тврд си као кремен камен,
Де станује живи пламен!
Ао, Еро, тврда веро,
Ко је тебе јоште теро?
Ти си кано итра муња,
Што никада не покуња.
Ао, Сремче, гујо љута,
Сваки јунак по сто пута!
Црногорче, царе мали,
Ко те овде још не фали?
Мачем бијеш, мачем сечеш,
Мачем себи благо течеш,
Благо — турска глава сува,
Кроз њу ветар горски дува.
Ој соколе Далматинче,
Дивна мора дивни синче!
Ој ти красни Дубровчане,
Наш и данас бели дане,
Та са песме из старина,
Пуне славе и милине!
Ој Славонче танани!
Банаћане лагани!
Ој Бачвани, здраво, здраво,
Ко ј' у песми већи ђаво!
И ви други дуж Дунава,
И ви други де је Драва,
И сви други тамо, амо,
Амо да се поиграмо!
Ватите се кола тога,
Од вишњег је оно Бога:
Руком држа братац брата,
Близу срца њега вата. И т. д.

Ми то коло које је наш велики песник у својој машти замишљао и дивно му се имамо данас у стварности; то је данас у нашој заједничкој, великој и лепој отаџбини, Краљевини Југославији — да га тако назовемо — Југословенско Коло. За читавих десетак година у том Југословенском Колу, у које смо се ми сви похватили не силом, но својеволно, после дубоког размишљања и одлуке, било је пуно играча, који нису хтели пажљиво да слушају такт, по коме се оно имало да игра у општу корист и на опште задовољство. Њима као да је то Коло због своје величине било незгодно; изгледало је да су они желели да имају макар и много мање, али своје Коло, у коме ће само они увек бити коловође. Занесени тим погрешним идејама и болесним личним прохтевима, они су стално у Југословенском Колу играли у раскорак, надајући се да ће га тим својим понашањем повести до растурања. Преварили су се; јер где је то било, да се једно велико и весело коло растура због тога што ће по који играч у њему играти у раскорак; већина

играча са добрим коловођима дају правац и тон кретања и воде за собом и оне неумешне или пакосне и непослушне играче. А кад је од тих последњих играча претила највећа опасност великом Југословенском Колу, нашао се један Велики Вођа, који је снажном руком повео цело Коло у напред, наредивши свима играчима прво, да се нико не пушта из кола, а затим да се сви окану оних личних зађевица и задиркивања, које кваре веселост и оних намерних играња у раскорак, која ометају брзо напредовање и кретање у

Г. Д-р Лазар Генчић

Колу. Играчи су послушали свога Вођу и наше Југословенско велико Коло развија се и пролепшава се из дана у дан и неће проћи дуго време па ће се тако дотерати и довести у склад, да ће својом лепотом задивити цео свет, и милина ће бити видети га. Често ћете чути како се каже: да кроз уста великих људи и великих песника сам Бог говори својој пастви на земљи. И наш велики песник каже: да је наше Коло од самога Бога наређено; он вели: „Ватите се кола тога, Од вишњег је оно Бога“. Ето, драга браћо, још један разлог више зашто се наше велико Југословенско Коло није смело, нити се могло, нити ће се икада смести и моћи растури.

Ваши пређашњи политичари су вас годинама одвраћали од нашег заједничког и споразумног рада; они су вас дражили против ове наше моћне и лепе заједнице до које смо дошли после вековних патња и страдања и надчовечанских напора, а само тако задобивене тековине трајне су и чврсте. Све што се муком спечали боље се сачува; најбрже и најлакше потроши свој новац и упропасти своје имање онај, који је до њега дошао на лак начин. Ваши вођи су вам доказивали, да би ви били богатији, сретнији, за-

довољнији и напреднији кад би били ван ове наше заједнице. Неумесно и непаметно је то било; ми овде увиђали смо то и раније а сада се необично радујемо што ево и вас видимо како сте пошли једино исправним путем који једино води моћи и напретку т. ј. путем преко слоге, међусобног поштовања, споразума и заједничког рада. Ваше куће, њиве, ливаде, воћњаци и све ваше друго имање вреди знатно више када сте са свима нама у заједници, но када би били ограничени на себе саме и најужу своју околину. Сваки од вас и нас треба да је поносан што је члац заједнице у једној великој и угледној држави, јер је он у њој и већи и јачи, исто онако као што је сваки Енглец, Француз, Немац, Американац, Италијан и т. д. поносан и јак зато, што је грађанин једне моћне, добро уређене и на народној слози засноване државе. Да би тај понос сачували, сви се морамо увек сетити и својих грађанских дужности: да неуморно, сложено, без икакве мржње и зависти једни према другима — јер се из мржње и зависти рађа само зло, а никада добро, — и непрекидно радимо на унапређењу и развијању целокупног нашег привредног и културног стања, како би што пре стигли и друге народе у великим и напредним државама. Ми се не смемо више утркивати у томе ко ће кога више да нагрди и опањка; наше надметање има да се огледа у што бољем развоју наше привреде, трговине, у увођење свих потребних здравствених и хигијенских мера у нашим домовима, селима и варошима, у што боље развијање наших путева и других саобраћајних средстава, у што бољем васпитању наше заједничке омладине. Радећи тако ми ћемо најсавесније испунити своје грађанске дужности и сваки ће од нас допринети много, да наша заједничка Отаџбина, Краљевина Југославија, буде још силнија, богатија и напреднија и ми ћемо сви, заједно са својим Узвишеним Владарцем бити сретни и задовољни, а биће задовољни и радоваће се нашој слози и напретку и сви наши велики пријатељи које имамо у свету.

Поздрављајући вас најсрдачније у име Београдске Општине и Београђана, ја вас молим да те поздраве однесете собом свима вашим на дому заосталим сродницима и пријатељима и да сви верујете у то: да сте ви за нас овде увек били и увек ћете остати наша мила и драга браћа. Живели!

КОД „СРПСКЕ КРУНЕ“

На банкету код „Српске Круне“ било је сељака из Далмације (Дрниш, Шибеник, Сплит, Сињ, Имотски); из Босне (Травник, Мусовача, Зеница, Јајце, и други).

При крају ручка сељаци је поздравио у име београдске општине г. Милан Ђ. Радовановић, председник Удружења резервних

официра и ратника, умољен за то због болести једног одборника који је био одређен. Г. Радосављевић је рекао:

Говор г. Радосављевића

— Господо и браћо, прву чашу дижем у здравље првог Грађанина наше Краљевине, највећег војника међу краљевима, највећег Пријатеља сељака, Њ. В. Краља Александра Првог. (Народ је устао и двораном се заорило клицање: Живео, живео!; музика је интонирала химну).

У нашу Престоницу долазило је више депутација. Наш град је био од увек град у коме се скупљала наша браћа и драги гости из свих крајева наше проширене Краљевине. Ми смо их све дочекивали радо. Али ова депутација својим изгледом и саставом издваја се од свих досадашњих депутација. Њу сачињавају ви, сељаци из братских бановина Савске, Дринске, Приморске и Врбаске. Ви долазите да посетите свој сељачки Београд, свој престо-ни град.

Београд је у основи сељачки град, њега су ослободили ваша браћа сељаци Шумадинци, Карађорђеви усташе, који су пре 150 година овде на месту на коме ви данас седите својили турске шанчеве и на хиљадугодишњим зидинама први пут поболи заставу слободе. Сељаци су Београд населили, они су изродили варошане, или, како их ви зовете „господу“, — који данас станују у овим великим кућама и који су примили европску културу, али су у основи остали сељачка деца.

Било је за ових десет година између нас и неразумевања, за која сељачки народ није крив, било је тренутака када је изгледало да све жртве Шумадије и сва ваша страдања по аустријским тамницама и на вешалима, — да ће све то бити узаман. Али благодарећи мудрости нашег узвишеног Краља (Живео!) и Његове одлучности да јединство спасе по сваку цену, ми смо данас пребродили ту велику кризу и налазимо се на најбољем путу да постанемо сретна и јака земља. Ви ћете за неколико момената ступити пред Њ. В. Краља Господара, да Му благодарите за сва до-

бручинства које је 6. јануар донео и да Му благодарите и кажете да је и по вашем мишљењу то једини пут који води у јаку и сретну државу, — пут на коме ће Он наћи цео Свој сељачки народ.

Кад се вратите из Његовог Двора (Живео!) и будете дошли својим домовима, поздравите своје миле и драге и реците свој браћи шта сте у Београду чули и осетили. Кажите да Београд није оно што су о њему говорили непријатељи народног и државног јединства; Београд је био и остаје заточник велике Југословенске идеје, коју носи Њ. В. Краљ, идеје за коју је наш народ вековима полагао своје животе, за коју је умирао да би доживео њено рађање и њен триумф. Реците да је Београд ваш колико и наш, и да ће он и у будућности бити први када се од њега буду тражиле жртве.

Живео сељачки народ и живела Југославија!

Пошто се клицање народа утишало, устао је и одговорио Маријан Билић-Прцић, члан општинског већа у имотској Студеници:

„Браћо, (сви смо ми браћа: и сељаци и интелигенција) нека живи наш премилостиви и преузвишени Владар Њ. В. Краљ Александар Први, кога је сам Бог послао... (Народ је те речи прихватио клицањем а музика је засвирала химну).

Браћо сељаци, ја сам путовао по свијету и видео сам шта значи слога. У Немачкој има толико државица, али сами они кажу: „Ми смо Немци“. Али и ми смо браћа, Југословени! Није, истина, било дуго праве слоге, али је дошао узвишени нам Краљ и објавио и ка-зао: „Ја и Мој народ“. (Живео!)

Ми смо браћа сељаци и имамо својих суседа. Када виде код нас да је један брат игра, други пије, трећи не ради, они се веселе, а кућа пропада, — а кад се браћа држе слоге онда не могу душмани ништа. Зато живела слога и братска љубав! (Живела!)

Ми сад не дамо да нас нико други води; нека нас води наш премилостиви и преузвишени Владар, Краљ Александар Први!“

Д-р Војислав Кујунџић, лекар

Сачувајмо један крајичак града, као сџари шџи Београда

Као неоспорни пријатељ нашег лепог Београда, у коме сам се родио, живео и радио, и са једном амбицијом да ту и своје последње земне остатке предам првој крематорији на Балкану на упепељавање, нека ми буде допуштено, и ако ће то некима изгледати као непозваном, да изнесем неке мисли и предлоге о могућном спасавању једног дела Београда да остане у источњачком, ако хоћете, у турском стилу.

На ове мисли навела ме је новинарска кампања, ко је крив за пропадање наших старина и црквених светиња, па чланак нашег охридског владике умнога оца Николаја. Са пуно одушевљења он уста у одбрану оног оригиналног, источњачког типа наших градова на Југу. И заиста, по моме дубоком уверењу, наше јужне општине треба при регулацији и обнављању градова да увек имају на уму и источњачке спољне лепоте.

Наш лепо Београд изгледа да је већ прошао прелазно стање од источнога типа ка западном типу зидања и изграђивања. Још се местимично налазе остаци старог Београда. Старо се већ све срушило да направи места новоме, модерном Београду. „Београдске Општинске Новине” врло ревносно доносе слике старог и пореде их са монументалним фасадама новог Београда.

Али кад се у мислима прошетамо по великим градовима цивилизоване западне Европе, наићићемо на једно изненађење, да се поред новог изграђеног града увек показује и стари делови града. Оригинални еврејски крајеви, т. зв. „Гето”, показују се странцима као реткост и старина једног модерног града. Беч

и Пешта су стварали из почетка своје старе домове, улице и пијаце. Ко се не сећа Alt-Wien-а и Os Buda Var-а, где је покушано да се рестаурира стари део вароши. Рим и Атина имају своје стародревне рамске и јелинске старине на које су поноситији, него ли на модерне крајеве. Франкфурт на Мајни рестаурирао је велику палату, где су се крунисали немачки средњовековни владари, извлачећи циглу по циглу, камен по камен, да држе у целости ту историјску зграду. Баш у том граду никоме не пада на ум да просеца и руши ону тесну (1½ метар) улицицу, где се налази једна кућа чувених европских банкара Ротшилда.

Али прошетајмо и нашом земљом, па ћемо видети колике примамљивости имају Сарајево и Скопље својим источњачким малама и пазарима. Кад год сам обилазио та два наша лепа града, све своје слободно време пробавио сам у тим крајевима града, и уживао сам у заиста оригиналним типовима кућа и дућана.

Све ово навело ме је да размислим, да ли не би и Београд могао сачувати нечег источњачког из „доброг” времена.

Са радошћу могу одмах поменути да се у овом смислу већ нешто и учинило. Његово Височанство, наш Принц Павле, давно је запазио лепоту старог конака Кнегиње Љубице у Богојављенској улици, у непосредној близини београдске Саборне Цркве. Кроз ту зграду су се ређала разна надлештва најзад и дом за глуво-нему децу, која су ту стару грађевину и довела до потпуне пропасти и оглашена да је већ дотрајала и склона паду-

те да је треба у интересу житеља срушити. Али се јавља високо-културни и свестрано образовани Принц, те се на његову интервенцију стара грађевина потпуно рестаурира и у њу смешта Музеј Принца Павла, једна огромна тековина новог Београда.

Па сад када од Принчевог Музеја пођемо према Паласу, и кад дођемо на стару Варош Капију, затећићемо на том делу неколико старих кућа, чији се источњачки тип пружа дубоко у Златарску улицу.

Претпостављајући љубав и поштовање Београдске Општине према старинама нашег града, а тражећи потпомоћи у овом тренутку од општинара: г. д-ра Драгољуба Аранђеловића, проф. универзитета и ново-изабраног председника Друштва за чување старина, г. Ђуре Бајаловића, београдског архитекте и признатог обожаваоца старе лепоте и г. Хасана Репца, начелника Министарства Вера и признатог познаваоца источњачке културе, ја

предлажем: да се цео комплекс зграда на Варош Капији, како данас стоји, задржи у истој типу; да се предузму кораци, да се и слабо модернизоване зграде између Варош Капије и Музеја изграде у овом источњачком стилу. Златарска улица нека остане са својом оригиналном кривином, те ту населити из Скопља и Сарајева оригиналне источњачке дућаније и тако створити источњачки, стари део Београда.

Овај ће део града у толико више просперирати, што је у непосредној близини центра вароши, и најпре што је близу њега један од првокласних београдских хотела „Палас“, у који махом одседају странци, којима ће бити драго да са свога шестог спрата сићу и обићу источњачки део града.

Жеља ми је, да се овај мој предлог на надлежном месту добро проучи и по чување и обнављање наших старина донесе једно сходно решење.

Значај плинске (гасне) индустрије

Ако бацимо један поглед на развој плинске индустрије у Југославији, видимо да крајеви јужно од Саве и Дунава и источно од Дрине немају ни једне веће плинаре (гасне централе) док у другим крајевима наше лепе отаџбине, који су били јаче изложени западном утицају, имамо плинаре и у малим градовима као у Птују, Панчеву и др.

Београд, и ако модеран град, није до сада успео да подигне плинару, те да се снабдева са гасом који је веома потребан.

Да овде изнесемо разлоге због чега Београд треба што пре да има плинару. Ван сваког спора плин је врло подесан за кујне и купатила. Колика је уштеда завођењем плина и колико се добија у комфору, удобности? Нису потребна дрва, њихово доношење, сругање, смештање, уношење у кујну и купатило, подлагање ватре и стална контрола над ватром. Колико времена треба да се подложи, разгори ватра а после кувања и печења знатна количина топлоте отиде у залуд. За централно грејање ће се моћи плин употребити, ако буде јефтинији. За етажно, спратно па и за централно грејање појединих станова је врло подесно и безопасно. Сем тога, доста се плин употребљава и за осветљење улица, често у предграђима великих градова. У осветљењу му оспорава првенство електрика.

Колико би ваздух био чистији са смањивањем броја огњишта која производе дим? Олакшало би се много и млаћима око дрва и огњишта; многа домаћинства би лако изазила на крај и без млаћег. Сем тога трошили бисмо наш угаљ па и лигнит за производњу плина и штедило би се у дрвима, која су по мишљењу Немаца не за гориво већ за грађу и другу техничку употребу. И Београд и дру-

ги градови би помогли својим плинарама да се развије хемиска индустрија код нас, па с тим и осигурава земаљска одбрана која у знатној мери зависи од хемијских производа. Пошто су данас израђене методе добијања бензина из лигнита, кога има доста код нас и у околини Београда и пошто се подижу творнице, које производе и плин и друге производе, то и то треба имати на уму за Београд.

И као моторна снага плин није без значаја за Београд, јер би се могао да употреби и као моторна снага у малој индустрији и за производњу електрике. То и други разлози нагоне компаније плина и електрицитета да заједно раде, да образују трустове, пошто се плин и електрика не искључују већ у главном допуњују.

Противници гасног снабдевања навели су како се дешавају експлозије услед гаса. Оне су само онде где се цеви спроводне за гас налазе у тунелима, каналима.

Даље наводе да наступају тровања услед непажње и намерно. Међутим ако се гас не употребљава у просторијама за спавање за осветљење и за директно загревање ламина и пећи, онда се ненамерно тровање не дешава. За загревање пећи може се одлично употребити за централно грејање и појединих станова и спратова. Тада већ није у простору где се спава, већ тамо долази само загрејана топла вода и према томе је опасност искључена. Сем тога сада има метода, којима се искључује угљени моноксид, врло отрован са стојак, из гаса за осветљење.

Да је за велико жаљење што јужни крајеви Југославије у опште немају плинара моћи ће се видети из чланка г. Х. И. штампаног

у економском делу „Журнала де Деба“ од 27-I-1930. Чланак у преводу гласи:

„Уопште је мишљење јако раширено да је распрострањеност употребе електрике потиснула стару индустрију плина на друго место. Ова последња има друга посла и не треба јој бранити се, јер се брзо развијала, усавршавала те пружа леп пример снажне обнове.

Још одавна употреба плина не ограничава се само на осветљење јавно и приватно. *Покретна снага а нарочито загревање апсорбују све већи део производње.*

Електрика најјаче конкурише плину у осветљењу, јер је много zgodнија и практичнија и ако не економичнија; али и на том пољу потрошња плина остаје скоро стална, највише ако показује врло лаку склоност ка наставку.

Стална такође, покретна снага употребом плина од угља позвана је да осетно напредује. Занимљиви огледи извођени су на том пољу и неки индустријалци више цене плински мотор него електрични у случајевима, где је потребан непрекидни рад пуног замаха.

Али је главна примена плина у садашње време за загревање. Нарочито за животне потребе једног модерног града. Кад се тиче кујне, купатила, увођења централног грејања, кућевна економија тежи све више и више да замени чврсто гориво плином. У погледу индустријског загревања плин има две предности сасвим одређене према угљу: он допушта да се добију температуре далеко постојаније и не садржи сумпора ни фосфора. С тога се плин тражи од стране свих оних којима су од претежне вредности поменуте две особине плина. Најпосле плинаре уштеђују скупо умањивање и своде на најмању меру трошкове ручног рада. Пећи и огњишта за топљење метала, за поступно хлађење стакла, за каљење, при ковању, за савијање метала итд. напуштају скоро сваки дан све више угаљ или кокс ради изразитих предности гаса.

У Француској кућевно или индустријско грејање заузима више од 50% утrophка. За увођење дегресивних тарифа, мере недавно усвојене од већине општина које контролишу гасна предузећа, допустиће индустријалцима да искористе плин као што се ради у иностранству. У неким градовима Европе загревање троши 70 до 80% производње.

Саме бројке собом говоре. За 20 година производња плина се упетостручила, а она се повећава годишње и даље око 5%. Од 1200 милиона кубних метара у 1920 она је прешла на 1400 у 1922, 1700 у 1927 и није далеко да већ сада достигне 2 милијарде кубних метара.

То представља само тек 45 кубних метара на главу од становништва, док се у Немачкој потроши 55, у Холандији 65, у Белгији и Енглеској по 190. Један становник у Паризу троши 195 кубних метара годишње док Лондонац скоро 300 метара. (Где си Београде! Прев.). Ето колико широко поље делатности отворено остаје нашим плинским друштвима у тој области битно националној, где се од стране конкуренције нема шта бојати.

У исто време док је плинска индустрија повећавала своју производњу она се и усавршавала. Али развој се овде није ограничио на техничке напретке мање више важне, но и на концентрацију капитала апсорпцијом малих друштава од стране предузећа на широј основи.

Ратне несреће, оскудица у угљу а нарочито његова географска подела у односу на целокупну површину земље привукли су пажњу на животну потребу, да се економише са горивом искоришћавајући га рационално. Нова се техника појављује; она се састоји у предходној дестилацији са скупљањем нуз-производа (споредних производа), којој слеђује претварање у плин чврстог остатка. Већ се може и сада предвидети тренутак где ће територија бити посута великим централама за дестилацију и великим централама за газификацију (за претварање у плин, плинвање); ове су последње нарочито одређене за снабдевање електричних централа. На тај ће се начин постићи највећи учинак (рандман).

Заиста нисмо још ту. Али се већ може утврдити приближавање па и делимична фузија између плинске индустрије у ужем смислу и индустрије кокса. Обе производе плин и ако су њихови циљеви јасно подвојени при почетку, пошто је једној циљ управо плин а другој ковински кокс. Али та разлика тежи све више и више да ишчезне; развој у модалитетима дестилације угља и искоришћавање споредних производа врши се на неки начин упоредно а у обрнутом смислу. С друге стране шири се употреба плина добијеног при производњи кокса за потребе градске као и

плина названог „за осветлење“ за загревање у индустрији.

Гасна се индустрија у осталом брзо прилагодила тој ситуацији. На тај су начин извесна друштва дефинитивно усвојила пећи за кокс за потребе своје плинске индустрије. У Страсбургу „Société Alsasienne de Cokeries“ или „Alcock“ које обухвата „Gaz de Strassbourg, l'Union de Gaz“ и „Société Lyonnaise de Eaux et de l'Eclairage“ заменило је стару плинару, смештену у сред града батеријама пећи које су постављене на обали Рајне. То друштво осигурава снабдевање гасом Страсбург, Кел и околне општине.

У северном крају, око Лила, Дие-а, Сен Кантена, велика друштва су са успехом предузела довођење плина из велике даљине. У том су циљу она или груписала своје плинаре, као „Компанија плинска за Француску и Иностранство“, или су спровели гас добијени у фабрикама за кокс, које су експлоатисала рударска друштва. Од интереса је што се и око Париза шта више покушава да концентрује производња, која је до сада била раздељена на много творница.

Томе развоју активности накнада у облику нузпроизвода ствара додатак све веће и веће вредности. Сама моћ самосветљења плина нема више интереса, пошто се данас осветлење врши усијањем; друштва су дакле могла извадити из њега ветриве угљоводонике врло богате као бензол и подесне за смишљенију употребу. Из катрана творнице плина извлаче нафталин, фенол, крезол, антранцен, уља и смолу катранску. Оне производе амонум сулфат.

Најпосле и када нерасполажу са својим творницама електрике, друштва плинска нису пропустила да не учествују знатним делом у предузећима за производњу струје. Заједнице интереса, врло стварна и ако не по изгледу, па их гони!

По свему плин је сада само једна страна активности плинара и скоро са истим правом као и кокс, хемијски производи и електрика. Сва су велика плинска друштва данас, у разном ступњу али скоро увек произвођачи и једног и другог. Технички напреси им уосталом допуштају, према потреби, да јаче развију једну врсту производа на рачун осталих,

те тако располажу гипкошћу која им је раније недостајала.

Експанзија наше плинске индустрије није до сада била оно што је требала да буде, оно што је у ствари била код наших суседа. Новчана криза, недостатак депресивних тарифа, прохибативне цене железничког преноса, политика кратковидости области и општина њу су и сувише дуго успоравали. Извесне од ових препрека не постоје више; друге ће се моћи лако уклонити. Али већ од сада наша плинска предузећа — а ми ћемо имати прилику да их проучимо подробније — могу да покажу да њихови напори дају добре експлоатационе резултате.

Плинска (гасна) индустрија је далеко од тога да буде у опадању; она је напротив „индустрија велике будућности“.

Толико Француз!

Као што се види из ове кратке расправе плинска индустрија већ сада игра велику улогу код напредних културних држава, где је индустрија добро развијена. Плинска индустрија, као што је писац нагласио, остаје национална; њој не може да конкурише она са стране. Сада се не тражи само камени угаљ за њу, већ се може прерађивати и лигнит, кога има врло много код нас у Југославији и који је лако приступачан за експлоатацију. Сем тога данас се плинаре постављају на руднику, и плин се доводи цевима у градове као и везују плинаре једна с другом те тако отпадају огромни трошкови око преноса угља и другог горива. А тако исто дим из творница, које употребљују угаљ, па и из плинара отпада на тај начин у градовима, што је од немалог здравственог значаја.

При свем том питање плинара код нас јужно од Саве и Дунава и источно од Дрине никако не може да пређе преко мртве тачке.

И ако сада имамо на челу општина индустријалце и инжењере, и ако имамо у општинским одборима стручњаке сваке руке као и људе који су дуже живели у западној и средњој Европи па и Америци и могли тамо нешто видети, ипак се тешко успева да се и општински одбори загреју за ту важну индустрију, која толико олакшава живот у великим па и малим градовима.

Ми подносимо велике жртве за развој наше индустрије, а она која нас не би тако ре-

ћи ништа коштала — јер су капитали готови да уђу у плинску индустрију — пренебрегава се. Уз то би од ње имали велике користи не само градови већ и наша хемијска индустрија, техника изградње путева, наша земаљска одбрана и друге.

Није да овај крај нема проповедника плинске индустрије, али су позвани били, бар до сада махом били, доста тврди на ушима

или се тешко и споро решавали, те до сада не подиже ни Београд ни Скопље гасну централу а о другима и многим градовима да не говоримо, док скоро свако село у Енглеској, Белгији, Холандији па и Немачкој и Француској има плинару.

При свем том надамо се, да ће се питање плинаре дефинитивно решити и почети изводити у овој години за Београд.

Бранко Максимовић, архитект

Комунално-технички проблеми

Рационализам модерних станова за минимум егзистенције

Схватања прошлог и почетка овога столећа о задатку урбанизма претежно су била формално-естетског карактера. Резултати постигнути на томе пољу јасно говоре о томе да је преовлађивало мишљење да у урбанистичкој композицији главно место припада естетској форми оних елемената града који су **споља** видљиви: улица, булевара, тргова, паркова, споменика. Поред овога водило се рачуна и о томе да се задовоље тадањи захтеви хигијене, саобраћаја и економије, па се није заборавило ни на питања културно-друштвене природе.

Еволуција коју преживљује урбанизам последњих десет година, носи собом колико конструктивног, толико и деструктивног елемента. Колико год се напрегнуто траже све новија и правилнија решења, колико год се улаже много воље и труда око постављања главних проблема које треба да решава савремени урбанизам, — толико се исто јасно запажа тежња да се не само одбаце раније схватања урбанизма, него и да се докаже, конкретно, цифрама и примерима, колико су заиста та схватања била погрешна и штетна по друштво. Показује се јасно жеља да се, само кад би то било остварљиво, поруши и сравни са земљом све оно што није у духу данашњих рационалистичких социјално-културних схватања. По тим тежњама та еволуција показује и револуционарни карактер.

Међутим, урбанизму се ни данас никако не одриче његова важна уметничко-конструктивна улога у формирању града. Напротив, све се више истиче важност психолошког момента у модерном урбанизму и све се упорније тврди да урбанизам прошлог столећа, крај све своје уметничке идеологије није успео да задовољи психолошке потребе човека, крај свих својих тежњи у томе циљу.

Најзад, тврди се и доказује се примерима да су таква схватања, претежно естетске и формалне природе, имала за последицу то да су многи други важни проблеми остали занемарени у толикој мери, да се то доба, друга половина прошлог и почетак овог столећа, с правом назива најмрачнијом и најзадњијом епохом архитектуре и урбанизма. То доба оставило нам је у наслеђе оне вишеспратне касарне за становање (Београд их на срећу још нема), чији се станови осветљавају из дубоких, мрачних бунара, који су названи „светларници“.

*

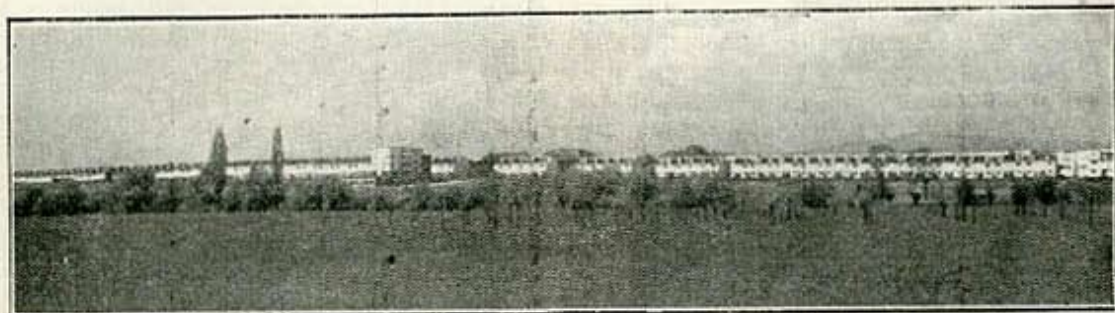
Данас већ није више ни потребно доказивати и убеђивати да је питање грађевинске политике и питање изградње здравих, удобних и јефтиних станова — једно од најважнијих државно-економских питања. То више није потребно доказивати, јер је, већ неколико година, у Енглеској, Немачкој и Француској, а затим и даље, утврђено да се начин и систем изградње станова, њихово максимално рационализовање с једне стране, при спровођењу максималних здравствених услова и удобности с друге стране, мора сматрати као прворазредни социјални проблем, потпуно раван проблему народне просвете и народног здравља.

Испитивањем је утврђено даље да се не-систематским, нерационалним методама појединачних решења губи на две стране: 1) продукција у малом, појединачно, увек је несразмерно скупља од продукције у маси и 2) продукцији у маси претходе брижљиве студије, испитивања свих позваних стручњака, врше се чак и пробе, да би се на већ изведеном примерку могли уочити евентуални недостаци, који ће се одстранити приликом извођења у маси, — а то је све немогуће учинити кад

је у питању појединачна производња, где се сваки појединачни примерак разликује од другог.

Рачуном је доказано да се продукцијом у маси уштеди на кубном метру озиданог простора 25 динара, што на један стан од 200 м² значи 5000 динара. Када ту уштеду помножимо са бројем 3000 (просечна годишња

урбанизма, да ће се тек тада, када један архитекта буде компоновао не само једну јединицу зграду, често без органске везе са околином, него читаву насеобину, где ће архитектонска композиција појединих елемената имати подређен значај према главној, урбанистичкој композицији, — да ће тек тада урбанизам моћи да добије шири замах, веће потезе, јер

Модерна насеобина на периферији Франфурга.

продукција станова једног града око 600.000 становника) — онда се долази до уштеде која представља суму са којом је могуће саградити 40 једнопородичних кућа! Не приметити тај рационални систем — значи губитак, бацање друштвеног новца.

Из свега тога јасно је да се изградња модерних, удобних станова има вршити на онај начин на који се решавају и остали комунално-технички проблеми: под директивом општине, посредством повољних хипотекарних зајмова од стране државе.

Да је ово питање упућено само на ту страну и да га морају решавати држава и општина, јасно ће говорити и ови податци:

а) приватни капитал, којим се граде приватне зграде скупљи је од предатног око 2,5 пута,

б) грађевински трошкови, изражени у златној валути, скоро су двапут већи него пре рата,

в) и као последица тога двога јавља се да су закупнине таквих станова два и три пута скупље према онима из 1914.

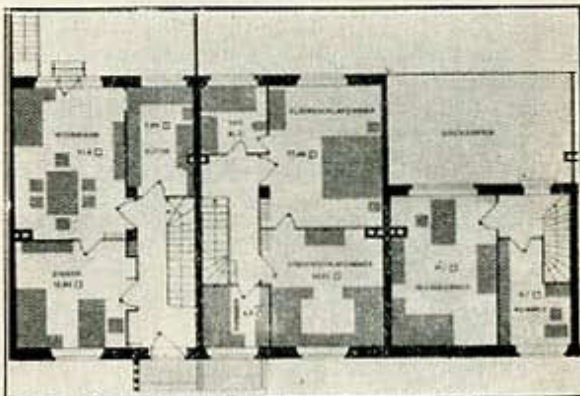
Међутим, приходи радништва и чиновништва, изражени у златној валути не само да нису у тој сразмери повећани него су чак и мањи од оних из 1914. Како је стан једна од најпречих потреба, могућа су само два решења:

1) ограничење у просторијама испод потребног минимума или

2) поремећај финансиске равнотеже на штету других основних потреба.

Међутим, поред побројаних позитивних чињеница које говоре за тако организовану производњу станова у маси, треба подвући да ће се тек тим путем моћи задовољити у највећој мери и уметничка, формална страна

неће бити везан свим оним ситним интересима и обзирима према појединцима у граду. Изведени примери таквих насеобина заиста импонују баш том монументалном целином, јединственом у коме се види велики потез једне исте идеје. Како су такве насеобине грађене у главном на потпуно слободном простору, то је могуће тражити урбанистичке и архитектонске ефекте какви се на једном са-

Стан у три етажа: приземље, први и други спрат су поређани једно до другог на слици. На другом спрату је тераса, окренута према унутарњем дворишту — башти.

свим ограниченом простору никад не могу добити.

Цео овај проблем, постављен на најширој основи, неће више да зна за границе данашњих држава. Напротив, непрестано се конститује и истиче да је за нова решења преко потребна међународна сарадња. Уосталом, ствар је сасвим природна: у свим културним земљама потребе једне породице у погледу уређења стана веома се мало разликују. При-

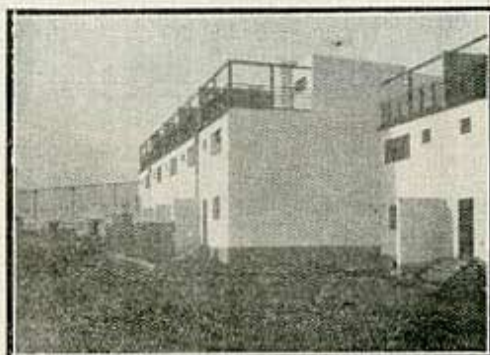
купљају се све оне економске и социјалне чињенице са којима се има рачунати у појединим земљама, да би се на основу свег прикупљеног материјала могле испитати могућности једног интернационализовања читавог тог проблема.

*

Прошле јесени одржан је у Франкфурту н. М. „II интернационални конгрес за ново грађење“. У вези са тим конгресом била је приређена и интернационална изложба, на којој је било изложено око 200 планова, послих из разних европских држава. Сви ти планови решавали су један исти задатак: на површини од највише 70 кв. м. изнаћи што савршенији и што рационалнији тип стана за

тежињу за све већом самосталношћу појединаца, нарочито жена. С друге стране статистика нам јасно доказује да су деца просечно много боље чувана и стручније негована по обдаништима него од своје мајке, која данас све чешће мора да тражи посла ван куће.

Грађевинска политика која потпомаже градњу великих станова проглашује се за погрешну из више разлога: већи станови условљавају или живот веће заједнице у њему или издавање у пазакуп страним лицима. Ни једно ни друго не одговара данашњим захтевима социологије и психологије, изузев случаја ако је у питању једна породица са више деце, где се стан мора повећати. Од непотребно великих и нерационално искоришћених

Терасе на крововима и њихово искоришћавање.

једну породицу. Изложба је одавала сву ону озбиљност коју су учесници конгреса показали и на конгресу: низ униформних таблица приказивале су само научне студије, основе станова са најважнијим подацима. Ниједне фасаде, ниједне перспективе — место тога само цифре које говоре о квадратури и кубатури, броју постеља и површини прозора! Јер то су они елементи који су апсолутни, независни од укуса, од народности или културног нивоа становника.

Конгрес је третирао питање станова за минимум екзистенције, станова који ће у погледу удобности и хигијене потпуно задовољавати, али који ће бити срачунати на минимум тих захтева. Да се не би схватило да је ово само један тренутни привремени проблем, интересантно је чути да је један од познатих, водећих архитеката модерног схватања, Гротјус, тврдио и чињеницама доказивао да такви станови, чије су просторије прецизно срачунате, до максимума искоришћене, без и једног сувишног квадратног десиметра, али зато ипак снабдевени свим модерним помоћним средствима и инсталацијама, грађени онако како то захтевају модерна хигијена и социјални обзир, — да такви станови не значе само једно помоћно, привремено решење тог питања. Историски развитак друштва и породице посебно, показују јасно

них станова целокупна друштвена економија бива оптерећена превеликим, и сувише скупим становима, који крај свега тога још увек врло често не задовољавају ни оне најосновније хигијенске и практично-комуникативне принципе који се у потпуности спроводе код минималних станова грађених у серијама. Стога ће у најкраћем времену један велики део скупо али нерационално и нехигијенски грађених станова изгубити своју вредност, те ће представљати мртав, уништен капитал и још више — стални баласт за друштво.

Са биолошке тачке гледишта здравом човеку су у првом реду потребни ваздух и светлост, кад је реч о стану. Простора му треба много мање. Било би стога погрешно гледати спас у великом простору: напротив — **повећајмо прозоре, штедимо у простору!** У данашњем нервозном времену биће човеку после дневног замора драгоценија једна мала засебна соба него заједнички простор 5 пута већи од ње. Стога:

сваком одраслом своја сопствена, па ма и мала собица!

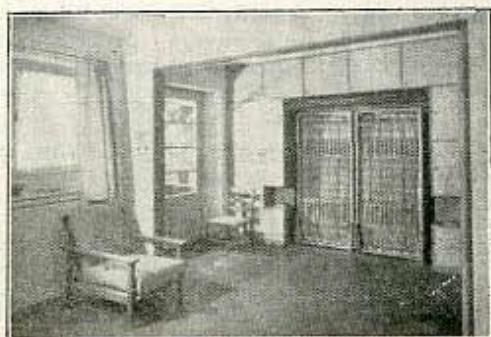
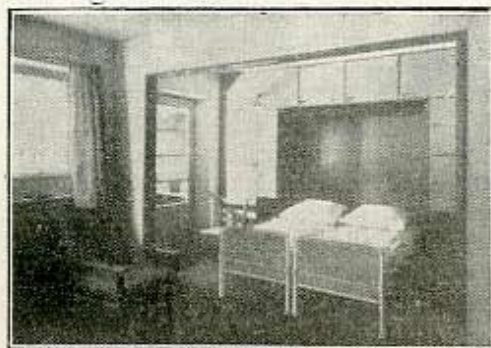
Домаћинца, која све више тежи ка својој духовној и економској самосталности — неће још дуго хтети да пола свог времена (пола свог века!) проводи у кухињи, а другу половину у осталим станицама. Модерна економија иде за тим да целокупну производњу

животних потреба што више механизује и на тај начин човека што више ослободи и оспособи га за више задатке.

*

Што су ти станови названи минималним, то никако не значи да ће њихов програм бити

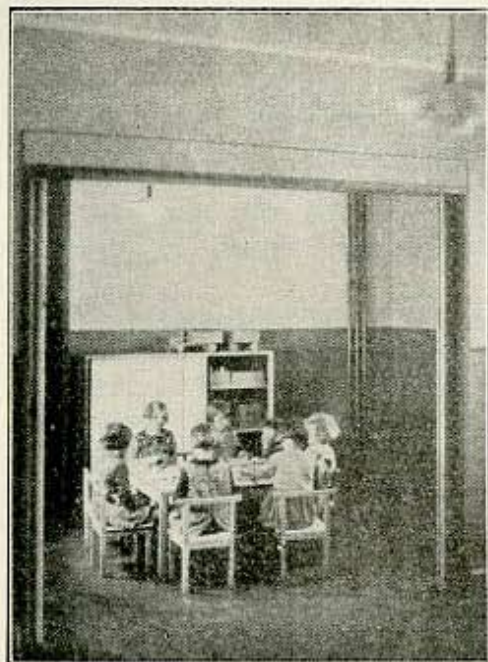
фасади, према богатству материјала, ни према укупној површини стана, него једино и искључиво према стварним могућностима његовог рационалног, удобног искоришћавања за оне функције човекове за које и јесте саграђен. Немогуће је и смешно говорити о ле-

Једно исто одељење преко ноћ и дању. Смештањем постеља у зидну шину спаваћа соба се претвара у пространу собу за становање.

подешен према најскромнијим потребама оног сталеза који не познаје бољи ни већи стан од једне собе или собе и кујне. Напротив: у томе и јесте тежиште свег тог проблема, што се ради на стварању таквих типова станова, — а они већ и постоје; који ће и по удобности и по своме значају са културно-васпитног гледишта далеко надмашићу извесне скупље, веће и репрезентативније станове. Ми данас више не можемо мерити вредност и доброту једног стана према његовој

поти једне зграде, о њеној вредности док се не уверимо о томе како се у њој живи, како се у њој човек осећа. Јер, најзад, зграда се гради у првом реду за оне који ће у њој живети, па тек затим и за пролазнике, који ће је посматрати. А ова тако проста, и сувише јасна чињеница, доскора је имала сасвим обрнути значај: још и данас стоје скупе, велике зграде где је много већа пажња обраћена на спо-

Деца, која проводе преко дан по обдаништину, подељена су у групе, по засебним собама

Сушење и глачање рубља врши се прегрејаним ваздухом и електричном енергијом, пошто је претходно прање извршено такође механичким путем.

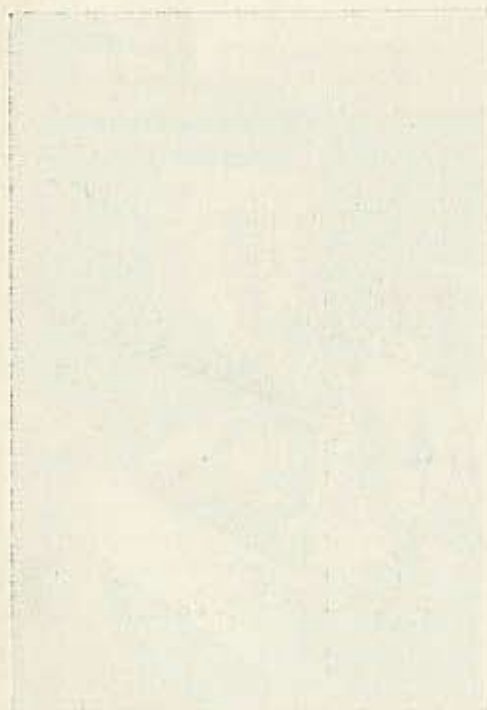
љашњу форму, симетрију и стилску обраду, него на добро осветљење, проветравање, загревање и удобну комуникацију појединих одељења.

Модерни станови грађени у серијама, не само да немају мртвих, неискоришћених или мрачних простора, него иду чак дотле да један исти простор двоструко користе и на тај начин вештачки повећавају стварну површину стана. Тако имамо у извесним типовима станова у Франкфурту постеље, које се преко дана сасвим просто, аутоматски, опругом, дижу и смештају у зидну нишу, и тиме повећавају простор за бављење преко дан.

Штеди се у квадратури колико се год може: у кујни, у купатилу, у спаваћим собама, висина соба је само 2,40 до 2,50, — али се зато даје сваком одраслом засебна спаваћа

соба, кухиња је снабдевена електричним и гасним штедњаком, топлом водом, сваки стан има купатило које се греје гасом или електриком, прозори се застакљавају ултравит-стаклом, које пропушта ултравиолетне сунчеве зраке, кровови су замењени равним терасама за сунчање и одмор, а поред тога сваки стан има своје засебно парче врта...

А када овако детаљно видимо програм тог минимума за станове, онда заиста нестаје бојазан да је та само нешто привремено, послератно, и нама се чини, да би се тај минимум за наше прилике, за свет који живи по периферији Београда, могао назвати максимумом онога што би се смело ишчекивати од стране општине на решењу овога важног комуналног питања.

Бранислав Нушић

Једна значајна брига за нашу децу

Ми смо свесни тога и измирени са тим, да општи напредак и развитак човечанства мора на првом месту имати непосреднога утиска и на наше социјалне односе и прилике, али, оно што наш патријархални менталитет буну, то је можда она нагlost промене и дубине утиска, које нови живот оставља на нашем младом друштву.

Та нагlost промена често, ако не и увек, руши немилостиво оно што је наша прошлост назидала, излажући нас неспремне и неприбране да се новоме животу прилагодимо. Олуј савременог живота обара безобзирно кровове са наших домова, и ми се малодушно питамо: где ћемо склонити главе; руши оне високе зидове, којима су некада биле ограђене наше куће и иза којих смо зидова, ограђени од света, ми некада живили са нашим родитељима; и ми се неприбрани, непробуђени, неодлучни и малодушни, нађемо изненадно на улици где крај нас струји и ври нови живот, који нас буну, који нас плаши, јер га нисмо очекивали и нисмо спремни били да га дочекамо.

Отуда је тако много брига и тако много проблема, који се намећу нашем младоме друштву, отуда и тако честих неразумевања према тим проблемима оних, који немају моралне одважности да продру у суштину и значај истих; отуда и тако честих рђавих схватања појава, које нам нове друштвене прилике собом доносе.

Морамо се, дакле, за времена прибрати; ми морамо трезвено погледати у очи бригама, које нове животне прилике намећу нашем добу, и ми се морамо најозбиљније спремити да, избегавајући све оно, што време собом неминовно намеће, одклонимо бар оно, што

рђаво схватање нових прилика, нових односа, новог живота, може као злу последицу донети.

Једна од првих и најпречих међу тим бригама, јесу наша деца.

Њих, дечицу нашу, нашу младеж, отела је данас бучна градска улица из родитељског наручја, па чак и оно кратко растојање од родитељског дома до школе, постало је довољно опасно да уништи у деци све оно, што у њиховим душама сагради родитељска љубав и наставничко васпитање. Као што вешта вајарска рука ваја у некоме воску правилне и естетске фигуре, а незграпна рука оставља дубоке и грубе трагове. Те трагове треба за времена брисати, јер стојимо пред перспективом, да нам будуће генерације одгаји улица, и да тим и таквим генерацијама предамо у наслеђе велику тековину прошлих генерација.

Ми не можемо понова подићи оне високе зидове, иза којих смо чували нашу децу да их се не дотакне улица, а не можемо и даље равнодушно гледати разорно дејство улица, којој смо предали нашу децу. Не. Намеће нам се сама собом брига: шта је то, што би се могло учинити; шта је то, што би се могло поставити између куће и улице?

То више није брига само појединаца, то није брига само забринутих родитеља — то је једна брига врло широких размера, која припада подједнако свима нама. Ту бригу морају подједнако понети и појединци и цело друштво, и надлежни и ненадлежни, и општина. Па ипак, међу свима овима, та брига припада општини на првом месту, јер она је, или бар треба да буде, израз особина својих грађана, на којим особинама сва њена моћ

и почива. Не може и не сме општина свести круг својих брига само на материјални и технички напредак свога града, она их мора тако исто, ако не и више, проширити и на морални напредак грађанства. Није довољно само застрти улице глатким асфалтом, ако ће се по томе асфалту кретати гомиле несвесних и према високим грађанским дужностима апатичних генерација.

Ако општини недостају увек материјална средства да понесе иницијативу за рад у овоме смислу, довољна је њена морална моћ да узме у заштиту сваки покрет, коме би била задаћа, да јој ту страну њенога позива изводи.

Ми стојимо управо пред једним великим покретом у овом смислу, пред оснивањем једне простране, моћне и интернационалне установе пријатеља наше деце и наше младежи, што ми је управо и дало повода да ове редове напишем.

Ми имамо, до душе, врло велики број установа и организација, које брину ту општу бригу о деци, али је највећи део од ових обратио главну пажњу на тако рећи *физичку потребу деце*. Почевши од оних удружења, која напуштеној деци нуде материнско млеко, па до оних која их одевају — мало је удружења, која се брину о моралној, психичкој, потреби деце, а та брига нам се тако неминовно намеће, та брига тако вапије да буде збринута, да је управо настао већ дванаести час.

Ми не смемо наше поколење обележити пред будућношћу као поколење немарно према најпречим бригама, или као поколење несвесно да схвати сав значај оних проблема, који му се намећу. Ми морамо без малодушности примити и понети онај део брига, које нам доба у које живимо, намеће.

Д-р Бранка Синобад, публициста.

Живош напуштене градске деце

Творац немачких васпитних домова Лоце говорио је, да нове државне форме не стварају нове људе, да тек нови људи стварају нове форме живота, да цео социјални проблем почива на проблему новог друштва, а овај последњи проблем — на проблему новог васпитања, новог одгоја. Одгој, дакле, будућег човека се јавља језгром свих питања, његово правилно и савесно решење значи истински и прави напредак целокупног друштва. Схватајући ову истину, данас се сви социјални радници, а не само педагози у ужем смислу речи, старају, да нађу што правилнији пут, што бољи начин дечијег васпитања. Брига о деци је централно питање не само појединца, не само градских општина и њихових дечијих отсека, већ данас и целокупног народа, који је вођен неким вишим идеалима, циљевима.

Љубав, која правилно схваћа дечије питање, не уставља се само на деци народа, коме поједини човек припада, она обухваћа сву децу уопште без обзира на расу, порекло. Пред питањем детета, пред његовим патњама падају све границе и даљине. Дечије је питање универзално питање: од правилног одгоја и среће све деце на свету, зависи мир међу народима!

Студирајући дечије питање, запуштеност и беду у којој деца живе, специјално наше градске деце, не можемо се и не смемо ограничити само на свој крај ни из разлога универзалне симпатије према деци, ни из разлога, који нам налаже брига, у каквом ће свету живети наша млада поколења!

Кармен Силва, румунска краљица—песникиња, приказала је у једној дивној песми сав чар драге речи: мајка; индијски филозоф песник Тагора дао је у једној од оних његових незаборавних, као кристал чистих, нежних песама, које личе на молитву, генезу дечијег сна, смешка, свежине:

„Откуд долази сан, што пролеће преко дечијих очију?

— Долази из зачараног вилинског села, у коме су се међу шумским сенкама нежно приклонила два света. С цвећа долази сан и спушта се на дечије капке!

Ко би знао рећи: одкуда долази смешак, што светли на дечијим уснама, док дете спава?

— Причали су ми, да се млад, благ траг новог месеца дотакао краја јесенског облака, ког је нестајало, и да се тако у сну јутра, које је мирисало на рану росу, родио смешак, који светли на уснама малог детета док дете спава.....”

Свежина — вели песник — долази детету, као рефлекс оне свежине, која је некад обухватала срце његове мајке!

Поред деце, чији је сан лак, која се у сну смеше, која су радосна и свежа, постоји на свету и неизмерно велики број деце, којима је радост мало достижна, која су несретна, која много свесно и несвесно пате. Познавала сам, и видела много такве деце. При свакој људској свечаности, нашим, београдским, где се здрава, сретна деца играју под окриљем, под брижним надзором, спонтано су ми њихове мале, уморне фигуре излазиле пред очи..... Рат је број ове бедне деце повећао у ужасном размеру. Зауставићу се у првом реду на Русији, руској деци, на оном специјалном дечијем кадру, који броји четири милиона, који носи болно име „безпризорни”, технички назив за сву напуштену децу, децу која су лишена родитеља, надзора, пажње, која су препуштена сама себи и у материјалном и у моралном погледу.

Са разлогом узимам пример руске напуштене дечице, која у многоме потсећају на хиљаде наше ратне сирочади, које смо првих година по рату сретали у гомилицама на сваком углу београдских улица.

За руску децу 1914. година представља страшни датум. Већ с првим месецима светског рата, у који је Русија послала милионе својих војника, настало је у унутрашњо-

сти земље комешање, бежање из страха пред ратним грозотама. Већ ту је остало много деце без родитеља, изгубила су се. Русија је 1918. године изишла из рата, но с тим није била свршена Голгота руске деце, она је постала још страшнија, дошла је руска револуција, грађански ратови, а за тим 1922. год. страховита глад, која је убила преко 3,000.000 људи.....

Рат, револуција, глад, беда уништили су породичне везе, раставили родитеље од деце, деца у најнежнијем и најнемоћнијем добу нашла су се сасвим сама, већином на улици, избезумљених градских насеља.

Самоћа, потпуна незаштићеност, препуштеност на милост и немилост судбини, буди и код одраслог човека извесни осећај страха. Руска деца, гоњена глађу, страхом од самоће, почела су провирати са свих крајева велике земље, пошла су из града у село, из села у град, сретала су се на дугим, прашним путевима, на железницама, у тамним, забаченим градским улицама, оснивала су своје дружине, дружине малих вагабунада, просјака, скитница, почела су падати све ниже и ниже.... Назвали су их „безпризорним“, „правонарушитељима“.... Мучни сан ове деце нико не надзире! Ништа није тако страшно, као стан у коме та деца живе. Живе по старим, напуштеним кућама, по подрумима, на гробљу, у великим казанима, у којима се кува асфалт за градске улице. Чини се невероватно, но у једном таквом казану смешта се по двадесет, тридесет деце оба пола.....

Живот руске безпризорне деце оцртали су дирљивим речима амерички учењак Голдер, Аустријанац Филип Милер, француски писац и публициста Г. Духамел, Немац Б. Келерман и многи други, који су били у Русији после рата и револуције. Приказали су нам сасвим мале девојчице, које се баве блудом; дечаке, који краду, пуше, уживају кокаин, картају се, банче, старе и умиру пре потпуног развоја.... Живот, који је отровао дечије душе пре времена, створио је код деце посебну психологију, страшно неповерење према сваком, ко не припада тужном царству безпризорних.

Колико год да је тужна и страшна за цео руски народ и појава безпризорне деце, толико је и сублимна улога оне руске деце, која живе у нормалним условима живота, а која су све своје време посветила племенитом послу спасавања, подизања безпризорних. То су деца т. зв. „Дечије Социјалне Инспекције“, мали друштвени пионири. Они полазе од принципа: **Нико не може тако ниско пасти, да му није могуће помоћи**; својом дечијом интуицијом налазе најбоље методе и начине, како да се приближе и задобију поверење и љубав својих малих штићеника.

Руски публициста и писиц Зинзинов дао

је у својој књизи „Безпризорније“ опис једне мале пионирке, конкретан пример овог дирљивог дечијег рада:

„У Курску је власт, а да их се донекле реши, дала безпризорној деци низ старих вагона за становање. Већ први дан вагони су били пуни голушаве, замазане деце, која су тако много потсећивала на мале шумске звери. Из вагона се на далеко осећао тешки задах њихова неопрана тела, песма, псовка, а често и пригушени јецаји.... Једног дана у предвечерје појавила се у вагонима једна нежна девојчица с црвеним рушцем на глави. Смешила се. Прегледала је све вагоне, а кад кад се на вратима појавио први „безпризорни“, она му је пришла простим, срдачним, дечијим начином и упитала га, да ли му треба цигарета. Безпризорни је погледао искосо испод своје старе капе, пљунуо на страну и пружио своју намазану руку. Мало после дошла су и друга деца. Девојчица је поступала другарски, нико није могао посумњати, да она има какове везе с „халдејима“, т. ј. педагозима, како их безпризорни називљу. Спријатељили су се. Кад је полазила, викали су за њом:

Кад дођеш опет, донеси новине, донеси цигарете!....

Девојчица је доиста опет дошла, почела је редовно долазити сваке вечери, чинила деци безброј малих услуга. Кад би задоцнила, деца су с тугом повиривала из тамних вагона:

— Хоће ли доћи данас, неће доћи!?!....

Но она је долазила. Неколико је пута услед кише међу њима спавала. Деца су се стисла, да њој буде што више места, била су мирна и тиха, целу су ноћ назирали њен сан и ако сами никад нису на себи осетили, што значи брига и добро старање.... Прошло је лето. Деца ни сама нису знала како, али многи су престали пушити, престали су употребљавати кокаин, научила су писати и читати. Кад се појавила зима, сами су замолили девојчицу, да оснује дечију комуно, малу радну колонију.

До данас се од тог истинитог догађаја прошлих година, комуна одржала, води је иста мала девојчица у црвеном рушцу, која је сада велика девојка, а из комуне су у свет изишли добри и ваљани радници, студенти, који данас и сами помажу и раде на спасавању осталих безпризорних. Један од те деце посветио се звању омладинског судца, јер је уверен, да ће моћи исправно схватити психологију малих преступника, у чијем је колу и сам био много година.

Руске списатељице: Лидија Сејфулина, Вера Инбер, књижевник Илија Еренбург — описали су у лепој литератури ове мале, несретне типове. Сејфулинина драматизована прича: „Правонарушитељ“ изазива сузе на очи најтврђег човека. Највећи руски социјални радници, научници посветили су велику

пажњу безпризорној деци и њиховом problemu.

*

И код наше деце изградила се, услед тешког живота, посебна психологија. Она су ме често сећала Тагорине приче о дечаку, који је с тугом на веселом сајму гледао играчке, које није могао купити.

Познајем малу Љуљушу. Она је једном добила на лутрији 500 дин. Кад је пошла с мајком у град, само се зауставила пред излогом с оним дивним, примамљивим луткама, уздахнула и пошла даље... Мајци је новац био потребан за мучан, свакодневни живот....

Бори је шест година. Има очи велике и црне, но у њима нема никад светлости. Угасила се. Једном сам га једини пут видела радосна, кад је добио неког јефтиног, већ поломљеног дрвеног коња. Хтела сам му рећи нешто добро, па сам му рекла: — Видиш, кад се моли Богу, Бог помаже. — Одложио је свог коња, наслонио се на ручицу, погледао ме великим очима из којих је поново нестало радости, замислио се и рекао: — Бог, не; Бог нас сиромашну децу не чује, молио се, не молио — свеједно!...

Ово је душевно стање, болесна, прерана зрелост, старост, коју је тешко тумачити, јер је и сувише болно!

Оно, што је у Русији учинио рат и револуција, то су у Индији створиле социјалне прилике. Американка **Катерина Мајо** у својој књизи „Мајка Индија“ приказује страшне хигијенске прилике, под којима деца у Индији долазе на свет, говори о тешком животу индијске деце, међу којом данас ради и код нас позната организација Младих Људи, али која је још далеко од тога, да у заједници с напредним Индијанцима, искорени обичаје и унесе у широке масе просвету и културу, која ће човеков живот поставити на више место. Исто су тако социјалне прилике створиле тежак живот милионима деце у Кини. Услед тешког и прераног рада у нехигијенским просторијама, годишње ослепи огромни број малишана, који се немају где склонити, који су зато стављени најболнијој и најтрагичнијој судбини.

По нашим селима, по нашим градовима има такође много *безпризорне* деце, много деце без родитеља, много деце, која и уз родитеље живе страшним, болним животом!

Код нас у Београду, у одељењу Општине за социјалну помоћ дневно дефилују читаве групе сиромашних малишана и девојчица. Сплит је познат са својим типичним малим „факином“, који по цео дан луња по улицама, који никад не зна, где ће преноћити. Па ипак,

по најгоре је Београду, где врло често и у дану и у ноћи сусрећемо децу, која просе, која лутају по малим и великим каванама, а зимус је кроника забележила и случајеве, где су деца умирала од глади. По нашим селима у Лици, Банији, Далмацији није ретко наћи децу, која гладују читаве периоде. На далматинским дугим друмовима, који се поносе својом старином, налазите дечаке од осам, десет година, како по цео дан седе и за неколико динара ломе камење за друм. Мрве га тешким чекићем, који тако жалосно одскаче од мале дечије руке, што је испалило сунце, изгризао камен.... По далматинској голети девојчице истог доба по цео дан и ноћ скачу за немирним козама, певају своју тужну песму и везу, везу танком иглицом шаре, мале, измучене душе....

Али, нису само несрећна деца, која су лишена родитеља! Како страшно одјекује на нашу децу неслога и свађа родитељска, имала сам прилике да схватим у свој јачини читајући дневник једне осмогодишње београдске, ретко паметне девојчице, чији је отац био пијаница, а мати преморена, нервозна од претераног посла и малтретирања очева. Странице мале књиге биле су испуњене страшним Хамлетовским питањем: „Бити, или не бити“, у дечијој су се глави вртале најстрашније мисли, долазила је на идеју, да убије, отрује, само да спасе....

Русо, Толстој, као и многи други мислиоци, идеализовали су дете, по свако дете носе у себи и позитивне и негативне особине. Задатак је васпитања, да негативне потисне, а развије добре — позитивне. Васпитајући дете, сећајмо се речи дечијег психолога, проф. Корнилова, да центар свега нашег настојања треба положити у стварање моралне воље код детета; верујмо детету, не заборавимо, да и одрастао човек бива рђав само зато, што му нико у животу није рекао, да је добар; сећајмо се, да је нормално васпитање детета могуће тек тамо, где су морални и друштвени услови живота; старајмо се, да сами будемо достојни, високо морални учитељи своје деце. Безпризорне никад не заборавимо. Напредак и култура су илузорни док постоје деца, која не знају, шта значи лаки смешак, свежина, радост. Сетимо се данас, на Ускрс, на блажени празник васкрса доброте и људских идеала, на ту нашу напуштену децу, на стотине оних бедних, анемичних „шатроваца“, које васпитава београдска калдрма, а који станују често и по напуштеним гробницама на староме гробљу! Сетимо се тих малих несрећника, и нађимо начина, да им помогнемо, да их спасемо!

Културна хроника:

Д-р Марија Илић

Изложба Београдског Уметничког Удружења „Ладе“

Непосредно иза велике руске изложбе, на којој је кроз уметност тако дивно манифестована свесловенска идеја, велика љубав Београда према Русији и свему што је руско, у истом уметничком павиљону „Цвете Зузорић“, који је започет и довршен благодарећи љубави истрајности и самопрегору једног броја наших београдских госпођа, отворена је пред Ускрс тринајеста изложба нашег најстаријег уметничког удружења „Ладе“, које је основано још 1909. године на стогодишњицу првог устанка за националну слободу под Карађорђем.

У два главна сала, груписане у два реда, поразмештене су слике чланова „Ладе“ и чланова гостију: уметничког удру-

жења „Зограф“, док трећу собу заузимају радови колективне изложбе нашег цртачког мајстора Љубомира Ивановића. С плафона и растворених улазних врата пада дневно светло, док се посетиоци изложбе ређају један за другим и заустављају сад пред вајарским радовима: Арамбашића, Роксантића, Лукића, а сад пред многим платнима, који оживљавају поједине наше типове, улице наших градова, наших романтичних села и засеока, огромне Ђердапске Клисуре, наше старе средњевековне тврђаве, напуштене дворце, дивну морску обалу, обалу немирног, прекрасног Охридског језера, цвеће, кризантеме, анемоне... Ученице београдске женске гимназије тискају се око изложених предмета у групама и оде-

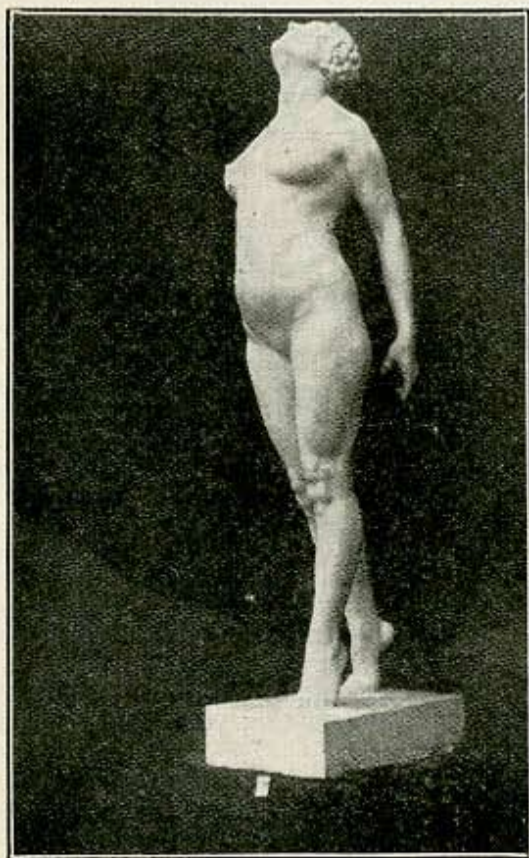

Т. Швракић: Охридско језеро.

лито. Једне живахно машу рукама и одобравају, док друге застају, загледају се замишљено, удубљују се повучене снагом својих омиљених уметника. Цела та слика пријатно делује, ту се у исто време види и уметност и њено непосредно, велико дејство на човечију душу.

Уз врата, десно, два портрета, радови госпођице Петровић-Барили, једне младе србијанске сликарнице, којој њени пријатељи из удружења проричу уметничку будућност. — Док гледам њене радове, излази ми пред очи слика ове младе девојке из старе србијанске породице: танка, витка, с дугим, њежним прстима, који као да су створени за сликарску кичицу. У очима јој увек гори притајено светло, оно светло, које долази од повишеног душевног живота, од оног нервозног, вечног тражења праваца и путева!

Бета Вукановић, Драгомир Глишић, Миош Голубовић, Васа Ешкићевић, Ана Маринковић, Миодраг Петровић, Урош Предић, Боривоје Стефановић, Милица Чађевић, Тодор Швракић, већ давно познати сликари чланови „Ладе“, изложили су цео низ својих радова. Сlike госпође Бете Вукановић из Ибарске долине, биста у цвећу с Карпове групе „Ла данс“, привлаче лепотом својих боја, свежином, фином уметничком израдом.

Арамбашич: „Буђење“, фигура за фонтану

В. Поморишац: „Јасминка“ — мала Београђанка.

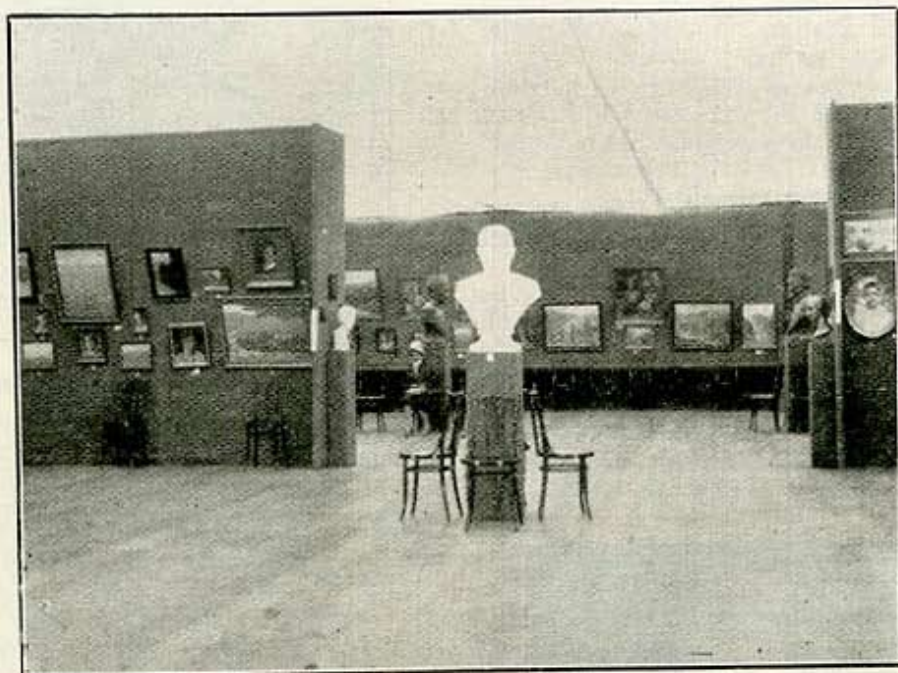
Госпођа Вукановић спада међу „Ладине“ осниваче, међу наше уметнике—пионире. Она је са својим мужем, познатим нашим сликаром Ристом Вукановићем, уз припомоћ нашег тадањег министра трговине Живана Живановића, преузела Кутликову уметничку школу, развила је и дала могућност уметничког школовања целом низу наших младих талената. Њен атеље у Крунској улици — у који је тако радо залазио наш Велики Краљ Петар, љубитељ и заштитник југословенске уметности — и данас представља један привлачни кутак за цео низ наших интелегуалаца.

Арамбашич, вајар, рођени Београђанин, изложио је цео низ интересантних ствари међу којима се налази и велика фигура за фонтану: „Буђење“; од радова другог нашег домаћег вајара Живојина Лукића, руског и талијанског ученика, највише привлаче његови минијатурни радови; Сима Роксандић, вајар портретиста, чији се велики рад „Рибар“ налази на Калемегдану и у загребачком горњем граду, дао је и на овој изложби неколико великих биста, као и неке мање радове. И овај уметник, кога други наш вајар Сретен Стојановић назива „осетљивим уметником“, прошао је у свом животу кроз многе тешке моменте. Један велики део његових радова нестали су и пропали за време рата.

Д. Глишић, родом је из Ваљева, слика највише пејзаже. На изложби је један мотив из Дубровника, Боке Которске, Голубац на Дунаву... Голубовић, Крагујевчанин, дао је и на овој изложби цео низ композиција и портрета, док је Бора Стефановић поновно оживио цео низ мотива из околине Бео-

града. Швракић са својим радовима преноси нас у Босну, да нам поновно прикаже цео низ србијанских крајева. Из уметничке групе „Зограф“ изложили су своје радове Коларевић И., Поморашац В., Секулић З., Настасијевић Ж., чије неколике фреске красе Одборску дворану наше Општине, и Цар Ј. Гледајући радове и ових и осталих уметника, ми не можемо, а да овде не поновимо речи М. Павловића, које налазимо у каталогу девете „Ладине“ изложбе из 1926. године:

го одрицања. Француски је писац Мирже у свом познатом роману: „Слике из боемског живота“ који је Барјер прерадио у комедију, Пуџини у опште познату и омиљену оперу, Леонкавало у лирску комедију — дао дивну слику тога уметничког самопрегора, узвишеног идеализма. Какав је био, а често и данас остаје живот наших многих уметника, окарактерисано је у оним речима наших палидулаца, који су, кад је умро наш генијални Ђура Јакшић, с чуђењем и машући главом гле-

Један кутак са изложбе „Ладина“.

„Ни једна област рада људског духа није се у нашој отаџбини развијала под тако тешким околностима и условима, као што је ликовна уметност. Ко се посветио уметности унапред је себе осудио на патњу и одрицање и морао је целог свог живота носити крст на Голготу своју. Сваки наш уметник ма да је живео и умирао у беди, носио је у себи одушевљење и веру, да живи и ради за једну велику и узвишену ствар, која најзад мора победити.“

Наша нација дала је у овој области доста апостола, које нису заплашиле и с пута скренуле невоље и јади, које живот тако обилато нуди; идући трновитим путем, често сами крчећи пут они су стварали уметничка дела, за које смрт не постоји.

Тако се у нас стварала и створила ликовна уметност. А кад је отпочело ново доба у политичком животу и на обзору се појавила здрава идеја заједнице Јужних Словена, уметници су били први ковачи те заједнице, први њени апостоли.“

И у већим срединама него што је наша, док уметник процре треба много напора, мно-

дали непривични спровод по ком су констатирани, да им је сусед био велики човек.... Па ипак, без обзира, какви изгледају атељеи у којим раде наши уметници, па ма какве су потешкоће с којим се морају борити, ипак они стварају и раде. И овогодишња „Ладина“ изложба лепа је, документовани доказ тог рада, тих напора наших уметника на изградњи културне физиономије нашег града и наше нације.

На сам дан отварања тринајесте „Ладина“ изложбе посетили су изложбу председник Београдске Општине, инж. Милош Савић и први подпредседник, Д-р Милослав Стојадновић. Тим је на леп начин показан и истински интерес Београда — у његовим највишим локалним представницима — према овој изложби наших најстаријих уметничких прегалаца.

Прегледајући радове наших уметника, претседник и потпретседник откупили су за уметничку галерију Београдског Општинског Музеја од: госпође Б. Вукановић споменути композицију „Биста у цвећу“, г. Д. Глишића „Голубац на Дунаву“, М. Голубовића „Со-

колица", М. Петровића „Манастирски Бак", Б. Стефановића „Вече у лугу", М. Чађевић „Маче", Т. Швракића „Охридско језеро", В. Поморишца „Пејзаж", „Јасминка", Љ. Ивановића „Сат кула у Јајцу" и „Џамија у горњем Шехеру".

Београд, који хита и напредује једним гигантским кораком, исказујући и на овај начин пажњу према нашим уметницима, даје доказа о својој жељи, да доиста створи нешто ново, да помогне свим напорима, који иду за његовим напретком, који ће далеко иза себе оставити оно доба од назад неколико деценија, кад је један млади, нада све снажни елеменат по мало, али систематски освајао све позиције овог града из руку фаталистичких Турака, кад су први Срби-трговци продирали у београдску чаршију, а стари, слепи Ђура Милутиновић Црногорац обилазио око њихових дућана и препричавао још неписменим суграђанима књижевне новости, што их је црпио из оног малог Возаревићевог дућана крај данашње Саборне Цркве.

Изложбе наших појединих и удружених уметника нису само доказ њихова рада и напретка, већ подједно и културна манифестација нашег града.

М. Гелубозић: Београдска соколица.

Милорад Зечевић,
управних држ. парка

Уређење домаћих цветних башта на широј периферији Београда

Генерални план Београда, који представља један модеран проблем комуналне политике има задатак да реши, поред питања постројења улица и зграда и проблем распореда насеља, који је у тесној вези са питањем хигијенских и животних услова опште заједнице. Тај задатак јавља се под приливом људскога насеља ширења града. У решавању задатка систематског распореда градске територије, а нарочито шире периферије, лежи и један специјалан задатак, управо проблем. Тај задатак састоји се у стварању реткога насеља. Карактер реткога насеља има задатак с једне стране да се избегне збијено насељавање, као што је то случај у центру, где се стварају тежи животни услови, а с друге стране да се створи једна резерва у простору земљишта за подизање зеленила и домаћих цветних башта. То зеленило ствара повољније животне и хигијенске услове и даје један појас украса, који разноликим бојама и зеленилом отварају граду изразиту привлачност.

О тим баштама, или цвећу, зеленилу и украсу, које треба да даје привлачност граду, чију замисао изражава Генерални план у четвртој зони реткога насеља, желимо да говоримо, да би се и грађанство упознало са његовим значајем који додирује интересе не само појединаца, већ и интересе опште заједнице Београда.

Домаћи вртови — цветне баште — стари су колико је стара и култура народа. У древно доба вртови су изражавали високо искуство уметности. Познати и на гласу били су Самирамидини вртови, који су привукли пажњу Александра Великог да их походи у времену ратова. Исто тако чувени су били вртови Вавилонски, Асирски и Римски. Најразвијенија је култура цвећа била у Пестуму, а у историји света период владе Августа највећу је љубав изражавао према цвећу и баштама.

Та наклоност према домаћим баштама и

цвећу продужила се у свима временима и данас је постала потреба. Та се потреба у последње време намеће и путем закона код уређења великих и насељених градова у интересу здравствене политике не само појединаца, већ велике заједнице, које сачињавају велики градови и у духу разумне социјалне политике градске. Јер, прописи здравствене политике код подизања јединога града захтевају не само архитектонски облик и хигијенске потребе једне зграде: њену висину и број спратова, но још и слободан простор земље, величину дворишта и растојање између зграда, не само за прилаз ваздуха но да се тај слободан простор застрје зеленим покривачем и цвећем.

Отуда уређење домаћих башта донекле улази у облик обавезне потребе, не само у интересу појединаца но и целине.

Замисао уређења домаћих башта, нарочито у великим градовима где је прилив насеља, а животни услови тежи, било да она долази од слободне воље, било да у извесним приликама долази по сили потребе у интересу заједнице, није проста. Она има јаку оправданост у широком смислу.

У првом реду домаћа башта то је проширен стан; башта је најугледније одморште, најбоље лечилиште, најпријатније игралиште и највећи извор здравља, мира и среће за све доба узраста. Ма кога обима башта била, у њој се могу створити сви потребни услови лепог и сретног живота. Најздравије васпитање подмлатка може да се изведе на дому, у башти, под контролом родитеља, јер је рад на васпитном пољу најбољи у слободној природи. А кад у башти обилује цвеће разнолике боје и мириса, разнолико дрвеће које мења свој огртач путем листанја, цветања, заметања плода и његовог сазревања, па се са свим овим појавама мешају ваздушне боје, сунчани и месечев зраци, а из њих бије

дах свеже природе, онда је то најпријатније место, где се у души човековој рађају и развијају најплеменитије мисли. Сваки кутак природе потстиче човека да мисли и воли; сваки дах природе покреће у човеку дух стварања фантазије; сваки покрет природе покреће животни магнетизам човека. Поред овога колико је тек сваком пролазнику кроз такав град пријатно кад у њему види украшене баште, јер у томе он види културу тога града и високи степен градске социјалне политике.

У другом реду љубав према цвећу у исто време значи и љубав према свему ономе што је лепо, племенито и благородно, а благорађавањем цвећа облагорођава човек и себе.

Са ових неколико речи истакли смо значај и потребу уређења домаћих башта, а даље ћемо рећи неколико речи о самом уређењу ових башта.

Говорећи о уређењу домаћих башта ми не мислимо на оне баште, које треба да представљају велике просторе земљишта са разноликим цвећем, украсним шибљем и дрвећем, са парковима и украсним басенима, водоскоцима и канделаберима. Ми овде имамо у виду домаће баште, скромне баште које може да има сваки домаћин поред своје куће онде где има слободног простора и онде где по сили Генералног Плана о уређењу треба да има. (Претпоставља се на шири појас Београда, центар-сити се изузима, савим појмљиво).

Основни је услов код уређења домаћих башта са личним радом љубав према цвећу из које проистиче жеља да се има што више и разноликог цвећа. Ако се јазља жеља да цвеће буде предмет размене, обрта, трговине, онда оно води гајењу цвећа у ширем смислу; онда гајење цвећа ствара газдинство своје врсте, а то је особено питање, које води високој организацији рада.

Кад се домаћа башта оснива и уређује са личним радом и не излази из круга личних потреба, онда се увек јавља један материјални издатак, који се не може покрити при чему се мора водити рачуна о простору те баште. Ми ћемо изнети колики простор баште и са којим радом може да се уреди и одржи. Тако башта на простору од 100 кв. м. може да се уреди и одржава највише са 1 часом дневног личног рада; башта од 200—300 кв. м. потребује 1—2 часа дневног личног рада; а личним радом башта се може довести на површину од 400—1000 кв. м. Када треба 3—4 часа дневног рада. Са повећањем баште иде се ка интензивнијем и већем раду. Повећање рада у башти зависи још и од њеног устројства. Ако је башта простија мање треба личног рада, и обрнуто, ако је башта сложенија а цвеће разноликије, леје веће или сложеније, у толико треба већег рада. Ако се још из овога пређе на рад у топлим лејама и стакленим кућама, онда долазе већи тро-

шкови и стручнија радна снага било лична, било најмљена.

У погледу свакодневног личног рада, не треба разумети буквално број радних часова, јер има дана када нема потребе за радом, опет има дана када треба радити и више од предвиђених часова, нарочито када се башта оснива, земљиште прекопава, биљке расађују или заливају. Највећи рад треба када се башта оснива.

При оснивању и уређењу домаћих башта прво се утврђује план, јер башта не сме да буде засађена цвећем тако да је оно разбацано без икакве системе. Башта мора имати изражен и одређен облик, она мора бити огледало укуса онога ко ју ради. Комбинације плана су неисцрпне и оне се овде не могу одређено описати. Оне могу бити од малих домаћих башта са избором неколико врсти цвећа, па до уређених башта у најмодернијем стилу. Све ово зависи од простора земљишта, љубави да се има башта и у каквом стилу и материјалне могућности. Основна је ствар за уређење једне баште лични укус, који се после од стране стручњака обрађује.

Најважнија су питања код уређења домаћих башта избор биљака (дрвећа и цвећа) и комбинација боја. Многе биљке имају своје одређено место у башти, према својим карактерним особинама. Овакве биљке имају великог утицаја на лепоту баште. Тако неонија не сме да се сади са какифом или различком, или жаворњак са георгином, а то значи да високо цвеће несме да се сади са ниским цвећем. Исто тако биљка са биљком једнобојног цвета несме да се сади као нпр. жута саксифрага са жутом георгином. Комбинација боја тражи велику пажњу. Увек је најбоља комбинација у допуњавању боја, нпр. црвена на зеленој основи, виолет са жутом бојом, поморанџина боја са жутом. Бело цвеће само по себи не представља довољну лепоту, ако у том цвету није сједињена уметничка одлика као што је случај код ружа и лилије. Али бели цветови могу играти видну улогу у башти у заједници са цвећем других боја; но ипак ваља имати у виду да саћење белих цветова са црвеним није естетички, зато што даје јак контраст на штету уметничког укуса. Међутим, кад се између белих и црвених цветова сади цвеће розе боје, даје хармоничну боју. Према овоме ваља имати на уму да свуда, где не хармонизирају две боје у заједници, може се између њих садити цвеће треће боје које хармонизира.

Неко цвеће није погодно да образује засебне групе, те се може садити само у заједници са другим цвећем. Међу овим цвећем највећи је број једногодишњег цвећа као што су: различак, жаворњак, смиље, цинија, агератум, мачкови бркови и т. д. Кад се ово цвеће сади у заједници са другим цвећем, даје добар ефекат.

Друго, опет, цвеће кад се изврши одговарајући избор боје, може се употребити за самосталне групе, а то је: шебој, зевалица, каранфил, лепа ката, смрдљавак и т. д.

Све комбинације које се могу извести у заједници или у засебним групама није могуће навести, јер их има небројено и неисцрпне су. У заједници може се садити једногодишње цвеће пркос и годенија, љубичица рожаста и шебој или трубица, трубица и кадифа, кадифа и лобелија, трубица и удовица, врбена и кадифа и т. д. У општу групу може да дође двогодишње цвеће: звончић, пенстемон, бесник, мак и жалфија и вишегодишње: перуника, сабљачица, кандилка, жаворњак, кана, љиљан, лијер, вучак и др.

Већина вишегодишњег цвећа расте висо-

ко и за њега је теже наћи место у башти, јер засењава остало цвеће. Оно се обично сади размештено на неколико места по башти са два до пет струкова. Поред овога вишегодишње цвеће обилно је у цветању те тражи већи и слободнији простор. Једино ниско расте красуљак, јаглика и арабис те се могу употребити за бордуре.

На крају важно је питање како да се замењује оно цвеће које прецвета у пролеће или лето. И овде важи од личног укуса, воље да се има што разноврснијег цвећа, од избора самог цвећа и познавања његових одлика. Замењивање може да буде у пролеће, лето и јесен, а може башта да буде и без сменавања цвећа, ако је она украшена само ружама разних боја и које цветају преко целе године.

Београд престојница нове државе Србије — (Педесет година из историје Београда) —

Поменули смо у прошлом чланку овога „ревија“ да су Турци Свимтовским миром (августа 1791. год.) добили од Аустрије Београдски Пашиluk и да је тако и Београд постао саставни део турске царевине.

Турска је војска ушла у Београд октобра месеца а исте године под командом Бећир паше кога султан беше поставио за пашу Београдског Пашилука. Кад су турски комесари примили Београд, изашла је из њега, под командом немачког официра, и једна српска чета („фрајкора“) под оружјем. Добро наоружана, извежбана у војничком ходу и руковању оружјем, запрепастила је турске комесаре ова чета бивше турске „раје“. Забележено је, да је један од ових турских комесара рекао: „комшије, шта ви то начинисте од наше „раје“?“

Гонећи кроз Србију аустријску војску Бећир паша је видео да је земља скоро опустела, јер је велики део народа био избегао или у шуме и гудуре, у „збегове“, или на ону страну Саве и Дунава. А земља без народа није ни од какве користи ни за пашу ни за султана, јер не би од ње имали никаква прихода. С тога, у име турског султана, Бећир паша издаде један проглас и у њему објави народу: да му је султан, по својој великодушности, опростио што је у рату помагао Аустрији и позива га, да се из „збегова“ по шумама и из крајева преко Саве и Дунава врати на своја напуштена имања; а ако се не буде вратио до одређенога рока имање ће му бити одузето и предато другоме. А у другом једном прогласу је забранио јаничарима да се врате у Београдски Пашиluk јер их је пре овога рата са Аустријом и ту било доста. Султан Селим III је био увидео слабост и неспособност своје војске — јаничара, према боље извежбаној и боље спремљеној војсци аустријској и руској, које су биле „стајаће“ војске — „кадар“. Стога је био решио да укине ту непослушну и самовољну војску и да уведе војску сталнога кадра — „низам“. Једино са таквом војском, мислио је он,

моћи ће да спречи даље губљење појединих делова своје царевине. И одлучио је да прво почне уништавање јаничарске силе и моћи у граничним областима према Аустрији, где су, будући далеко од Цариграда, били самовољнији и непослушнији.

И паша Београдског Пашилука, Бећир паша је извршио ту жељу султанову и јаничарима није допустио повратак у Београд, као ни у остали део Пашилука. Паша је поставио турске власти али им је забранио да народу чине зулуме и неправде. Да би учинио крај ранијој тиранији турских чиновника, при наплати порезе и других давања, он је те финансијске послове поверио народним кнезовима. Београдски Пашиluk је поделио, као што је и раније било, на дванајест нахија и за сваку нахију је сам народ одредио старешину — обор-кнеза. Нахије су подељене на кнежине и у свакој је народ изабрао кнеза. Кнежине су биле састављене из појединих општина. Паша је почео управљати Пашиlukом у договору са обор-кнезовима и кнезовима. Таква мудра и добра пашина управа учини те се многе избеглице вратише са своја напуштена имања и убрзо се уверише да Бећир паша хоће искрено да управља народом као што је недавно и обећавао у име султаново.

Данак султану је био утврђен на 400.000 гроша (по 20 гроша од ожењеног човека, јер су га само они плаћали). Паша је договорно с кнезовима одређивао и остале трошкове као: за издржавање паше, и свите његове, за оправку путова, мостова, градова (тврђава) и т. д. Сва ова давања кнезови су сами скупљали од народа и предавали паши. „Раја“, народ, је имала да даје само царска и спахијска давања. Спахије су примале са својих спахилука само свој десетак од годишњих прихода у житу и вариву. Спахије су према народу били пажљиви и умерени у узимању дохотка.

Кнезови су свршавали све административне послове у народу и судиле су мање

спорове без мешања турске власти. Само веће злочине судиле су турске власти (муселим, кадија).

Народ је имао слободу вере и богослужења; имао је права да оправља старе и да подиже нове цркве и манастире. Трговина је била слободна и у унутрашњости земље и са аустријским градовима на Сави и Дунаву. Свакоме становнику Београдског Пашилука је била довољно обезбеђена личност и имање. О овоме обезбеђењу свесно су се старали и народни кнезови и нове турске власти. Овака добра управа је вратила на напуштена своја имања не само многе избеглице из Аустрије но и многе хајдуке из шуме и гудура те су се и они одали мирном, земљорадничком животу. Тада је се вратило и неколико народних старешина за време „Кочине Крајине“, међу којима и Алекса Ненадовић, поручник у бившој аустријској војсци („фрајкору“), потомак једне виђене породице из ваљевске нахије и паша га постави за обор-кнеза.

За турском војском дошли су у Београд и многи Турци грађани и заузимали су куће на Дорћолу, на простору од Стамбол Капије до Видин Капије. Многи су дошли и доцније и такође су се настањивали на Дорћолу било у својим напуштеним кућама било у кућама других Турака, јер се, обично, нису сви враћали кад једном напусте град. На оном, дакле, истом месту они су се настањивали на коме су и раније становали кад је Београд био у турској власти. То је пак показивало, да је се хтело да створи главни град према Дунаву, као што је и раније било. Многи су нашли своје дућане или куће порушене али никакве освете нису смели вршити над Београђанима, јер је паша на то строго мотрио. Бећир паша је предузео неке оправке и дозиђивања појединих зграда потребних за разна надлештва, за полицију, за суд, станове за своје чиновнике и т. д. Главни надзор над оправком и зидањем зграда вршио је Хаџи Мустафа, паша, доцније паша у Београдском Пашалуку.

У горњем граду паша је имао свој конак, двор. Ту су, као и у доњем граду, били официри и војска пашина.

Народ је био задовољан оваквом управом. И да он за све то, што је сада уживао, добио потврђење од самог султана, важнији људи из Београда, по дозволи Бећир паше, послаше једну депутацију с молбом у Цариград. Султан (Селим III) прихвати ову молбу и потврди ова народна права својим хатишерифом. Овај је хатишериф свечано прочитан у Београду (26 фебруара 1793 год.) пред српским кнезовима из целог Београдског Пашалука. Овим својим хатишерифом султан је хтео да задобије за себе своје хришћанске поданике у Београдском Пашалуку, да им побољша живот те да не очекују своје спасење

од Аустрије, због које су тако често страдали.

Такву добру управу у Београдском Пашалуку продужио је и последник Бећир пашини, Хаџи Мустафа паша, кога султан својим ферманом постави за пашу Београдског Пашалука (1794—1801. год.). Чим је ступио на дужност наставио је мудру и благу управу у Пашалуку, насланајући се на кнезове и проширујући све више и више повластице које пак је султан дао поменути хатишерифом. Он је се са народним кнезовима договарао о свима народним пословима како о управљању у нахијама тако и о разрезивању и скупљању порезе и других давања.

Оваквом се управом установи за Србе у Београд. Пашалуку нека врста самоуправе под српским кнежинским старешинама. Уз то, паша је био правичан и добра срца и није дао да се икоме учини какво насиље. Хаџи Мустафа паша је се толико бринуо о народу и тако за њега добро мислио, да су га Срби прозвали „српском мајком“. Услед овакве управе народ је се доста ослободио. Земљорадња и сточарство се почеше јаче развијати и побољшавати тешке народне прилике које су биле последица прошлог ратовања. Извоз стоке, поглавито угојене свиње, за Аустрију давале су народу добар принос. Рачунало се да је само за Аустрију извоз стоке износио на годину преко 1.300.000 форината. Београд је у овој трговини имао највише удела. Народни благостање је почело видно да се поправља. Али такве прилике нису дуго трајале.

При крају 18. века цела се турска царевина налажаше у великом растројству. Поглавити узрок ового, као и поразима турским на бојном пољу, беше самовољна турска војска — јаничари. Ови су личили на војску само када им се издавала плата, јер су само тога дана излазили у ред и у врсту иначе су били махом занатлије, живели су по градовима у којима су и управљали по својој вољи. За време позива за рат нису се сви одазивали позиву и стизали су кад је ко хтео. Стога се тадашњи турски султан реши, да укине јаничаре и да уведе редовну војску „низам“. Али јаничаре потчинити војничкој дисциплини, војничкоме реду, био је посао врло тежак и врло опасан. А султан је мислио и на друге реформе у држави. Желео је да они велики, наследствени спахиџици, после смрти тадашњег господара њиховог, пређу у државну својину и њихови приходи да служе за издржавање те нове војске; да паше у пашалуку више не буду наследствени но да их султан поставља највише на три године и да се закупљивање царина и скела укине па да се приходи од њих купе у државну касу преко државних чиновника.

Султан покуша такво преуређење војске у Цариграду. Али ово војно преуређење нађе противнике прво у Цариграду а за тим, убр-

зо, и по пашалуцима, те се многе паше побунише и посташе независне у својим областима као: у Видину, у Јањини, у Скадру и т. д. Најмише јаничаре у службу и спремише се да бране своја феудална права, која су им била у опасности.

Уз јаничаре они су узимали у службу и крцалије, који су крстарили по царству, пљачкали и палили и ступали у службу ономе ко им више плати. То је била војска од разних народа, јер се код њих није гледало на веру, под својим старешинама — бимбаше (над хиљадом људи) буљукбаша и омање старешине.

Помоћу ових јаничара и крцалија многе се одметнуте паше одржаше за дуго непокорне султану јер нису хтели да приме ново „џаурско“ уређење, које је, говорили су они, противно корану, турској светој књизи, а у ствари било је противно њиховим личним интересима.

Од великог утицаја на догађаје у Београдском Пашалуку био је Пазван Оглу, који протера из Видина султанове чиновнике и присталице и прогласи се за самостална господара у Видинском Пашалуку (1794. год.). Он је узео у службу десет хиљада крцалија и јаничара и рекао им је: „Ваша пљачка, моја слава“. Прелазно је преко Дунава и пљачкао по Румунији (Крајову, Чернец) или по Бугарској (Никопол). У његову су службу рада ступали и јаничари којима је повратак у Београдски Пашалук био забрањен. Турски султан није желео да остави у власти таквога старешине један тако важан град, као што је био Видин, који се сматрао као један од важних граничних градова према Аустрији. Стога наименује за Видинског пашу Ахмед пашу из Сребрнице и нареди Београдском паши, Мустафи паши да га допрати у Видин. У пролеће 1795. год. Мустафа паша посла свог помоћника, Хусејин пашу, са Ахмед пашом и војском на Видин. Пазван Оглу је ове дочекао с војском ван Видина и потукао. У овоме боју погинуо је Ахмед паша а Хусејин паша је се, са нешто војске, вратио у Београд. Гоњећи ову разбијену војску, многи се јаничари настанише по градовима и селима Београдског Пашалука или су се крили.

На две године за овим, султан посла на Пазван Огла четрнаест паша с војском од европских и азијских Турака, међу којима је Му-

стафа паша Београдског Пашилука, хаџи Мустафа паша. Опсада Видина је трајала скоро годину дана. Али међу овим пашама није било слоге јер неким није било право што ратују противу Пазван Огла који се бори и за њихове интересе. Пазван Оглу је се умео већ што да користи овом неслогом. За време ове дуге опсаде, када једанпут потраја киша мало дуже, те љуто настрада царска војска, јер је била у пољу по колибама и шаторима, крцалије из вароши, добро опремљени, одморни у свачим задовољни, излетеше на покисле царске војнике, потукоше их и потераше далеко од Видина. Од тога доба Пазван Оглу постаде страشان својим суседима на далеко и на широко. Како је султан у то доба био принуђен да обрати сву своју пажњу својим областима у Африци, поводом Наполеоновог упада у Мисир, Пазван Оглу му понуди своју покорност, али да остане и даље паша у Видину. Султан пристаде на ово измирење, али је оно било привидно и неискрено и са једне и са друге стране. Али у том измирењу са Пазван Оглом, било је и једне одредбе која је ишла у корист протераним из Београда јаничарима. Ту је било речено, да је сасвим противу закона, правоверне муслимане протерати са њихових имања у корист „раје“. Стога султан заповеди хаџи Мустафи паши, да јаничаре прими, мада су једним ферманом његовим били протерани, и мада су царском бунтовнику помагали у рату противу државе, правдајући то изговором, да би тиме смањили војску у Пазван Огла. Тако се многи јаничари вратише у Београд и у друге градове Београдског Пашалука (1799. г.). С почетка јаничари нису наваљивали код паше да им се њихова имања у Београду и по другим местима у Србији врате, и показиваху се задовољни што су им дата места код пашина двора, код царина или по магацинима. Али убрзо по том они наставише стари занат: пљачкање и убијање виђенијих Срба. Тако убише кнеза Ранка Лазаревића у сред Шапца. А због овога завлада у целој околини велико узбуђење. Стога обор-кнез Алекса Ненадовић предаде жалбу Мустафи паши у Београду и у њој изјави да ће сви кнезови бити принуђени да напусте своја места и да пређу у Аустрију ако им се не зајемчи безбедност живота бар у варошима.

(Наставиће се)

Манојло Озеровић, новинар.

Београд под влашћу римско-немачког цара (1717-1739)

— Двадесетогодишњи најори да се од пресјонице Србије начини немачки град —

Пре два столећа, 1730. год., Београд је већ по тринаести пут славио Ускрс под хришћанском, али зато ипак под туђинском влашћу, под заставом хабзбуршког ћесара, која се над њим вила скоро пуне двадесет и две године, од августа 1717. до септембра 1739. године.

Са великим одушевљењем била је српска „раја“ поздравила победе принца Евгенија, али је убрзо после тога дошло много и много разочарења.

Ако Милан Ђ. Милићевић у свом чувеном делу „Кнежевина Србија“ и цитира неку нашу народну песму из оног доба, која жали напуштање Београда од стране ћесароваца и проклиње офицере-издајнике, грофа Валиса и Ђенерала Најперга (доцније стављени под суд и бачени у чувену тамницу на Шпилберку), који олако упустише Београд и предадоше га Турцима, ипак имамо с друге стране доста података, по којима је наш народ дочекао повратак Турака као „мање зло“. Јер ако је Турчин и насртао на живот и имовину, ћесаровац је често, на још много препреде нији начин насртао на душу, на веру отаца и народносни осећај и понос. Док је Турчин отворено, по свом закону, проглашавао све покорене хришћане за „рају“, не мешајући се много у њихов умни живот, владавина хришћанског цара завела је куд и камо рафиниранији систем, застрт велом западњачке цивилизације, а коме је циљ био да доморотца на родној груд и поред све привидне једнакости начини грађанином другог реда, па и сасвим га са ње потисне.

После доста исцрпних радова (на српско-хрватском и на немачком језику) што их је о хабзбуршкој владавини у Београду дао пок. Тодор Стефановић-Виловски, као и после до сад овде објављених написа проф. Јов. Ђорђевића, било би можда претенциозно у сученом оквиру обичног чланка у овом уваженом часопису говорити о тој владавини у опште, као таквој. Циљ је ових редака једино

да укаже на тежњу, што је испољаваху ондашњи бечки властодршци, да Београду, или бар центру његовом, даду претежно немачки карактер, а ново насељеним туђинцима у сваком погледу првенство над Србима и осталим хришћанима доморотцима.

Да ли је у опште потребно да напоменемо, да разматрања овакве природе не тангирају и не могу ни у колико тангирати чињеницу, да нас са немачким народом као таквим везују у прошлости и у садашњости многобројне културне везе и да је наш народ у току свога послекосовског препорода много што-шта доброг и корисног црпео из пребегатог врела немачког умног живота?

После сјајне победе принца Евгенија Савојског под Београдом 15.—17. августа 1717. год., ћесаровци су 22. августа 1717. год. коначно завладали Београдом; Пожаревачким Миром (21. јула 1718. год.) Турска је уступила хабзбуршком цару велики део Северне Србије (земљиште, које се отприлике поклапао са Београдским Пашалуком, односно Милошевом Србијом пре 1833. год., кад су задобијене нове нахије), као и неке крајеве Северне Босне.

За новоосвојене крајеве, који су подељени у 14 округа („дистрикта“), постављена је у Београду септембра 1720. год. „Земаљска Влада“ са организованом грађанском управом, али са војним лицем као врховним гувернером.

Од 1718. до јесени 1720. год. били су Београд и Северна Србија под чисто војничком управом, којој је био на челу Ђенерал гроф Јосиф О'Двајер (пореком Шкот; још од времена 30-годишњег Рата било је много Шкота официра у ћесарској војсци), наследник принца Евгенија на положају главног команданта ћесарских трупа у Србији.

Ђенерал О'Двајер као да је иначе био спреман официр и одлучан човек, али његова управа изгледа да је у многим личила на „Ц

и к. Војну Главну Губернију у Србији" од 1915.—1918. год.: Журно се дао на преварку утврђења, на рашчишћавање рушевина од жестоког бомбардовања 1717. год., на чишћење града итд., али је према грађанском становништву поступао тако, да су не само доморотци Срби почели да се ратосиљају оваквог „ослобођења“ хришћанским царем, већ да су и први немачки колонисти, који су одмах за војском у приличном броју били нагринули у Београд, почели у велико да беже натраг преко Саве и Дунава.

Већ О'Двајер извршио је поделу, која је била карактеристична за све време доцније хабсбуршке управе у Београду: поделу на „немачки град“, створен од првих колониста, а који је заузимао у главном крајеве данашњег центра, и на „српски град“, чије је средиште било у данашњој Сарајевској улици. Из радова пок. Вировског знамо, да се српско-православна Саборна Црква међутим налазила скоро на истом месту где и данашња, али да је само ограничен број српских патрицијских породица имао права становања око Саборне Цркве, док је све остало српско становништво било упућено на речени „српски град“. Српски и немачки град имали су савим одељене општинске управе. Такође знамо из дела пок. Вировског, са коликом су брзином у Београду ницале силне католичке цркве и манастири.

Још у јесен 1718. год., дакле свега неколико недеља после потписа Пожаревачког Мира, упутио је „градски судија“ (нека врста постављеног градоначелника) немачког града, Фридрих Штадлер, представку у Беч, којом се жали против самовољне управе Ђенерала О'Двајера. Без сумње, да су Срби имали још куд и камо више разлога да се жале, само што се на њихове жалбе Ђенаровци нису много освртали. Ђенерал гроф Најперг, који је после Пожаревачког Мира обишао Северну Србију као царски комесар за утврђивање нових граница са Турском, поднео је бечком Врховном Ратном Савету рапорт, у коме вели, да Ђенарске војне власти са домаћим становништвом поступају недостојно. Сад пак, пошто је примљена жалба и од претставника новонасељених и повлашћених Немаца, решише се у Бечу да нешто предузму. Царска Дворска Комора поверила је својим високим функционерима Терлихскрону и Хелблингу, да изврше анкету по жалбама изнетим у претставци градоначелника Штадлера. Њихов извештај поднет под 31. децембром 1718. год. (фасц. 77. ц. и к. Дворске и Државне Архиве) у драстичним речима потврђује све наводе речене претставке о самовољној војној управи грофа О'Двајера.

Међутим, ни у самом Бечу при свем том нису имали баш ни најмање широкогуде погледе на управљање новозадобијеним краје-

вима Србије. У октобру 1717. год. упућена је у Београд и Северну Србију нарочита комисија, са задатком, да „испита најподеснији начин управног уређења нових крајева“. А под тим „најподеснијим начином управе“ подразумевало се у првом реду што интензивније пореско оптерећење Србије. Познато је да су државне финансије „аустријских наследних земаља“ римско-немачког цара биле, као толико пута пре и после оног времена, на ивици банкрота. У том погледу је врло значајно једно од начелних упутстава управљено тој комисији као основица за даљи рад, под 7. октобром 1717. год., а где се вели, да нове крајеве ваља не само одржати и уредити, већ и што боље „искористити“ (nutznießen), те да при том

„ваља што је могуће мање отступити од метода, којима су се служили сами Турци у искоришћавању земље, те на истој основици и у истом виду уредити поједине врсте дажбина, које се од становништва имају да наплате“.

Да ли је чудо што је код оваквих појмова о исцеђивању земље српско становништво убрзо почело речима „преврни Боже!“, које доцније постадоше крилатица у нашем језику, да прижељкује повратак Турака.

Резултат Штадлерове претставке, Најперговог рапорта, многих других усмених и писмених жалби и комисијских извештаја било је сазивање нарочите конференције, која се састала у Бечу 3. августа 1719. год. под председништвом самог освајача Београда, принца Евгенија Савојског, а ради решавања о преуређењу управе у „неоаквистичким“ („новозадобијеним“) крајевима, како се то онда говорило у ондашњем немогућем службеном језику, испреплетеном небројеним деформисаним латинским изразима.

На тој је конференцији састављен опширан мемоар Дворској Комори, где има и симпатичних ствари („да се како нови насељеници, тако и староседеоци сматрају као слободни порески обавезници, да ни у ком случају не могу бити доведени у однос кметства или њему сличан, да се према њима има да поступа правично и да не сме да им се нанесе никаква неправда или увреда“), али где се нарочито подвлачи потреба за што јачом колонизацијом, разуме се немачком. Колонистима, вели се, треба обезбедити велике повластике у погледу преноса имовине, ослобођења од многих пореза и такса.

Као плод те конференције односно њене претставке јавља се нешто више од годину дана доцније, септембра 1720. год., увођењем нове „Земаљске Владе“ или „Земаљске Управе“ у Београду, којој је такође високо војно лице на челу, али која по суштини својој има више карактер грађанске управе. Ако хоћемо да останемо код упоређења са много доцни-

јим „државничким“ подвизима Беча, могли би смо рећи, да се од типа „Ц. и к. Војне Главне Губерније у Србији“ од 1915./18. год. прешло на управу типа „Ц. и к. Земаљске Владе за Босну и Херцеговину“ од 1878. (тачније 1879., кад је стварно почело њено уређење) до 1918. год....

Увођењем нове „Земаљске Управе“ колонисање Немаца настављено је удвострученом снагом. Као што смо већ раније подвукли, насељавање Немаца било је ванредно живо и у првом периоду Ђесарске владавине, тојест за време чисто војничке управе грофа О'Двајера.

Привремени попис становништва извршен у Београду 24. новембра 1717. год., тојест тек три месеца по заузећу града, показује, да се већ тада било доселило у Београд не мање него 333 немачке породице, које су, према извештају што га је о том саставио дворски коморски инспектор Јаков пл. Алтер, биле пореклом из свих немачких крајева. Од тих немачких породица 82 су се опет иселиле у току месеца децембра, поглавито због тога, што војна управа, приликом позивања грађанства на кулук ради учествовања у радovima на преправици утврђења, није изузимала господу немачке колонисте, а и због многих других ствари, о којима је реч у раније поменутој жалби градоначелника Штадлера. У току пролећа 1719. год. отишао је још изван број немачких породица, не надајући се каквом скором успеху поводом поднетих жалби.

Одласком чисто војне управе нестало је и последњих сметњи за немачку колонизацију, која је од 1720. год. па надаље запрешујућим темпом напредовала. Да се Ђесарска управа у Београду задржала још коју деценију више, можда би смо данас у Београду имали онолику немачку мањину, колику има Праг или чак онакву какву има Брно...

На чело нове „Земаљске Владе“ ступио је септембра 1720. год. ђенерал кнез Карло Александар Виртембершки (рођен 1684. године, умро 1737. год.). И ако је нова управа имала претежно грађански карактер, ипак је овај ђенерал (који је приликом заузећа Београда, августа 1717. год., командовао пешачким снагама на десном крилу) често заузимао и сувише набусито држање према високим грађанским чиновницима. Постоји у бечким архивама доста жалби тих разних „коморских саветника“, „коморских инспектора“ итд. против „самовоље и надмености војних лица“. Било је међутим и доста ласкаваца, чији извештаји не могу да се нахвале о „одличној управи“ кнеза Карла Александра, о његовом „раду на подизању земље“, о томе, да га је „народ нарочито заволео због смањења порезе“ и сматра „правим оцем отаџбине“.

Међутим, ми из студија пок. Виловског знамо, да је нови господар у београдској „Пиринчани“ био у најмању руку врло распусан „отац отаџбине“, карташ, расипник, дон-Жуан и развратник великог стила, много налик на једног из свога дома, који је своју земљу, Виртембершку, био предао на милост и немилост министру Јеврејину Зису Опенхајмеру. Пок. Виловски је документарно утврдио, да је кнез Карло Александар био образовао неки нарочити „синдикат“ београдских јеврејских мењача-банкара, који му је уз знатан интерес есконтисао за *шест година* у *напред* читаву његову огромну плату!

Доласком нове „Земаљске Владе“ проширена је и општинска самоуправа у Београду. Као што смо већ рекли, при томе су „Немачки Град“ и „Српски Град“ третиран као две сасвим одвојене комуналне јединице. Немачки Град је 1. маја 1721. год. дошао до првог *изабраног* градоначелника (претседника општине).

Године 1724. ступили су на снагу коначни статут за Немачки и Српски Град, којим им се даје ограничена аутономија, тојест нешто мање самоуправних повластица но што су их у оно време уживали „краљевски слободни градови“ с оне стране Саве и Дунава. По том статуту, два београдска града (српски и немачки) имали су следеће највише претставнике градске самоуправне власти: градоначелника (који је, као и за време чисто војне управе и надаље носио титулу „градског судије“), четири градска сенатора или кмета (градског ризничара, градског капетана, градског кантарџију, т. ј. старешину за пијачна, саобраћајна и сл. питања и градског сенатора за болнице, који би се по терминологији нашег доба звао старешином „одељења за Народно Здравље и Социјалну Политику“ или слично). Оба града су имала права на своју заставу, коју је при свечаностима пратио „градски поручник“, а носио градски заставник. Од нижих општинских органа да поменемо пијачног надзорника, надзорника кантара, ноћног стражара и градског димничара. Разуме се, да је општинска управа немачког града пожурила, уз припомоћ државе, да што боље уреди наставу. Одмах по заузећу града доведен је први немачки учитељ, који је отворио немачку школу. Што се српске наставе тиче, то је потпуно остављена на терет српском становништву и српско-православним духовним властима. Године 1726. отворена је у немачком граду и „Латинска Школа“ (гимназија), прво дворазредна, а следеће, 1727. год. отворени су и трећи и четврти разред. Директор гимназије био је Хонорије Сеам, старешина београдске Исусовачке Мисије. Символично је, двоструко симболично, да је ова гимназија била смештена у неку бившу касарну, која се налазила непосредно поред Исусовачке Цркве...

Што се касарна тиче, то их је подигнуто много и великих. Кад је 1910. год. грађена садашња палата Прометне Банке, на углу Кнез Михаилове и Кнегиње Љубице улице, наишло се на управо циповске темеље неке велике зграде. Пок. Вилсовски је тада у једном врло занимљивом чланку (у београдској „Штампи“, ако се не варамо) утврдио, да су то темељи негдашње велељепне „Александрове Касарне“, назване у част кнеза Карла Александра Виртембершког.

Није без интереса напоменути да је у Београду тада постојала добро уређена пожарничка служба, којој је као основица послужила „Ватрогасна Уредба“ града Брна.

У погледу старатељских и сирочадских послова важали су прописи, који су постојали за Доњу Аустрију.

Приликом насељавања београдског „Немачког Града“ нарочита је пажња обраћена занатима, њиховом развијању и учвршћивању. При том треба нарочито подвући, да је по једној уредби изданој од стране „Земалске Управе“ општинска управа „Немачког Града“ (из података који нама стоје на располагању не може се тачно утврдити, да ли су иста ограничења била прописана и за „Српски Град“) имала строго да се држи одређених контингената приликом давања дозвола за отварање занатских радњи, а како би се ограничила конкуренција, а појединим предузећима обезбедио развитак. Тако је на пример број концесија за обичне пекаре био у „Немачком Граду“ утврђен на 8, за „француске“ (луксузне) пекаре на 2, за касарнице на 12 итд.

Мислимо, да ће од извесног интереса за читаоце бити (јер се тиме може добити приближна слика о ступњу живота односно животног стандарда у ондашњем Београду), ако, по неком извештају бр. 563 од 18. фебруара 1724. год., изнесемо, каквих је све занатлија и у коликом броју било у београдском „Немачком Граду“ почетком поменуте, односно крајем 1723. године:

Касапа 12 (Адам Клиб, Јохан Сеч, Матија Минстер, Данило Брунер итд.), пекара 8 (Вилхелм Бауман, Јосиф Вајс, Ханс Михајло Карл и др.), пивара 4 (!); „хирурга“ (лекарских помоћника) 2; берберин 1; обућара 11 (Себ. Арнолд, Антоније Мошнер, Антоније Лебши, Јос. Ант. Грубер итд.); чизмара (посебан еснаф) 3 (Јован Каповари, Антоније Бабић и Матија Вернавић); кројача 12 (Јох. Мих. Сигел, Јохан Голбицер, Јос. Шпец итд.); златара 2 (Криштоф Бауер и Кристијан Форхтнер); столара 8 (Јован Михајло Фридел, Јох. Кисенцајхнер, удова Андрије Најфолера, Конрад Хубер и др.; из овог се види, да су по ондашњем уређењу и удове могле задржати занатску концесију преминулог мужа); бравара 5 (Мартин Робалт, Хајрих Хецтроф и др.);

стаклара 3 (сразмерно мало, с обзиром на стално врло живу грађевинску делатност!); ковача 5; колара 4; плетара 8; стругара 4; задара 2 (и опет за чудо мали број; међутим, пошто је већи део нових грађевина дизала државна, односно војна управа, то је вероватно да су оне грађене „у режији“); грађевинара 3; часовничара 1; седлара и ташнера 8, сапунџија 3 (међу њима се помиње неки Јаков Пик, као „изван еснафа“, а неки Михајло Видман као „ислужени војник“); у осамнаестом столећу врло важни занат произвођача перика („барока“, како се вели код нас) представљали су у црно-жутом Београду три мајстора: Фрања Тома, Самуило Гелиг и Фрања Адам Сајбер, док су шеширџијски посао делила само два конкурента, Ханс Георг Бах и Георг Хајрих Мај; затим је било: кожара 2; вртљара 3; рибара 6 (све чисто немачка имена; значи да су и у том старином укорененом домаћем занату били Немци узели маха у Београду); ужара 3; лимара 2 (истог презимена, вероватно браћа или браћа од стрица); крзнарски занат, у 18. столећу, а и доцније много поштовани међу Немцима, представљали су у Београду 3 мајстора: Валтазар Бојенц, Михајло Герстер и Михајло Симон; у списку се нарочито наглашава да су „сва тројица београдски грађани“; једини ковач оружја, који је радио или поправљао сабље ћесарским официрима и шпаде племићима и магистратским органима, који су имали право да их носе, био је мајстор Ханс Георг Мителмајер; једини лецедер Јован Михајло Рот, једини чешљар Фрања Микер, једини фарбар за свиљу Ханс Георг Симон, једини плетар чарапа Јохан Ослиц, једини власник радионице дугмади Андрија Гаспар, једини ливац Феликс Јериг, а једини пушкар Јохан Рајхарт.

У извештају се набраја поименце још извештан број обућара, кројача, ковача и вртљара, који су „сви доброг стања, снабдевени мајсторским правом и завичајницом“, а који желе да буду примљени у дотичне еснафе.

Једна од типичних расних црта, која се испољавала код тадашњих београдских Немаца јесте искључивост и тежња ранијих насељеника, да себи, поред што бољег привредног положаја извојују и у друштвеном погледу положај неких патриција, тек у сваком погледу што већа преимућства над новодошавшим насељеницима. О томе нарочито сведочи невероватно висока такса, коју је општинска управа београдског „Немачког Града“ била одредила за пријем у београдско грађанство. Та је такса износила не мање него — 10 форинти. Треба имати на уму, да је то била сума, од које је у оно време пека скромна малограђанска породица за нужду могла живети два месеца. Та неколико деценија доцније потписала је царица Марија Терезија познату наредбу, којом повисује плату

официрским приправницима на — 15 форинти месечно „да би могли живети на начин достојан свога сталежа“ (тврди се, да је у хумористичком расположењу чак и додала тој наредби речи „и да би могао да држи кола и коње“). Том искључивошћу новопечених немачких „староседелаца“ свакако се објашњава, што су у непосредној и даљој околини Београда тако брзо поникла нова немачка насеља. Од тих нових насеобина у непосредној околини Београда било је најважније (и најближе) предграђе Карлстал (Карлов До, по владајућем римско-немачком цару Карлу VI, оцу Марије Терезије), на дунавској падини. У даљој околини Београда појавиле су се немачке насеобине Марија-Небел, Оестербах и Цвајбрикен (у главном идентична са данашњим Болечем, по свој прилици основана од колониста пореклом из околине познатог града Цвајбрикена у Баварском Палатинату).

Исто тако је немачка колонизација нагло почињала продирати и у друге важније градове дела Србије, који је Пожаревачким Миром припао хабзбуршком цару, а нарочито у Шабац, Јагодину и Смедерево. У та три града основане су већ 1723. год. римокатоличке жупе, а број становника Немаца растао је у њима из године у годину, све до поновног повратка Турака у Северну Србију.

Загосподаривши Београдским Миром (18. септембра 1739. год.) поново Београдом и Северном Србијом, Турци су збрисали све трагове западњачке владавине (изузев ретких грађевинских споменика у београдској тврђави). Немачки насељеници сви до једног су напустили земљу.

*
* * *

Данас у Београду живи велики број вредних и опште цењених Немаца. Најстарије породице међу њима потомци су ваљаних занатлија, што их је по ослобођењу Србије населио кнез Милош, а који су много допринели привредном развоју земље, као што су и у средњовековној Србији знатну заслугу били стекли рудари Саси и остали Немци, што су их били довели владари из лозе Немањића.

Са гледишта добрих односа и разумевања између нашег и великог немачког народа можда можемо сматрати, да је добра коб историје, што су у толикој мери збрисани сви остаци бесарске владавине од 1717.—1739. г. и што данашњи доста многобројни Немци у Београду воде порекло од оних, што сарађиваху на привредном подизању ускреле Србије, а не од оних, који су под заштитом туђих бајонета били дошли да буду претходница германизације и колонизације....

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

Манојло Петровић, публициста

По коме се зову београдске улице?

— Мера, која би и са своје стирне допринела оштрим образовању и међусобном упознавању —

Није нам намера да овде констатујемо чињеницу, да у појединим новијим крајевима Београда многа улица још оскудевају у таблама са именима улица, што доста отежава оријентацију грађанства, ко и рад појединих новијих и неискуснијих поштанских, полицијских, општинских, судских и т. д. нижих органа. Нема никакве сумње да надлежна општинска власт води фачуна о томе и да ће постепено отклонити тај недостатак.

Циљ је овим редовима да се укаже на потребу, да се у појединим случајевима што јаче укаже на порекло имена појединих улица, имена, које дневно хиљаде и хиљаде старих и нових Београђана понављају, а да при томе не мисле на порекло тога имена.

Последњим променама у називима београдских улица, односно криптавањем читавог низа нових улица, општинска управа и општински одбор попустили су многе празнине, односно исправили многе неправде, које су до сад постојале у томе погледу.

Међутим, то не мења чињеницу, да безброј Београђана незна или бар тачно незна, по коме се зове ова или она важнија улица престонице, па и сама улица у којој станују. Анкета, која би се у том погледу направила, дала би свакако занимљивих резултата. Примера ради, да ли верујете да баш сваки становник Влајковићеве улице, сад продужене и лепо изграђене, зна да се његова улица зове по бившем царско-руском капетану, а српском почасном мајору-инвалиду Влајковићу, који је одиграо онако јуначку улогу у бурним данима бомбардовања Београда у пролеће 1862. год.

Да ли сваки, па и најскромнији Београђанин зна ко је и шта је био овај или онај угледни странац, чије име носи ова или она престоничка улица, а нарочито шта је био разлог, да му се име овековечи на видан начин у Београду.

На основу свега тога сматрамо, да би у више погледа било од користи, кад би се по-

степено испод табли са именима појединих важнијих београдских улица поставиле још и друге табле, чији би натписи уткратко подсетили ко је и шта је био човек, коме је одана почаст криптавањем улице његовим именом.

Зар се не би послужило како општем образовању маса, тако и идеји међусобног упознавања народа, кад би се рецимо на Ламартиновој улици, а испод табле са самим именом улице поставила оваква емаљирана табла*):

■ Алфонз де Ламартин, славни француски песник, рођен 1790. год. у Макону, изабран 1830. године за члана Француске Академије; у више махова изабран за посланика, а после фебруарске револуције неко време председник министарског савета. Умро 1869. год. У свом чувеном делу „Путовање по Истоку“ писао врло симпатично о Београду, који је посетио првом половином прошлог столећа. ■

Да останемо одмах у оном крају Београда. Колико процената становника оног краја знају по коме се зове Ранке-ова улица. Зар тамо не би добро изгледала оваква табла:

■ Леополд пл. Ранке, немачки историчар, рођен 21. децембра 1795. год. у Вијеу (Тириншка), од 1825. год. професор у Берлину, постављен 1841. год. за службеног историчара Пруске Државе, 1865. год. награђен за своје научничке заслуге и племством. Умро 23. маја 1886. год. у Берлину. Задужио је наш народ знаменитим делом о Карађорђевом устанку. ■

* У Пошто је постављање таквих табли скопчано са знатним трошковима, то би се то могло извршити поступно и по нарочитом рејонском програму.

Но и код неких улица где ближе објашњење не изгледа потребно, могле би се у појединим случајевима поставити нарочите табле. Тако је Београд најзад, после толиких напомена, коначно добио улицу цара Николе II. Зар не би било и лепо и право у почетку те живе и важне улице поставити таблу са натписом:

- У знак вечите захвалности нашег народа и његове престонице цару Николи II заштитнику Словенства, мученички погинулом у Јекатериненбургу ■
■ 16. маја 1918. год. ■

Па зар не би још већма послужило циљу који се имао у виду при називању раније Позоришне улице „Француском Улицом“, кад би се негде на њеном почетку поставила табла са, рецимо, оваквим натписом:

- У спомен верног и непоколебљивог братства по оружју са француским народом за време рата — у име вечитог пријатељства и сарадње на делу учвршћења мира сад и у будућности. ■

Поред ових табли, писаних ћирилицом, а пошто би биле намењене у првом реду обавештавању ширих слојева Београђана (најбоља би солуција била саставити их у оба писма, с обзиром на странце и т. д., али то би по свој прилици и сувише скупо стало) могле би се поставити табле са натписом латиницом код улица, које носе своје називе по србијанским народним јунацима и великанима, опште познатих у Београду и Србији, а мање

познатих код широк маса у западним крајевима наше Југославије.

Тако би се на пример у почетку Басије улице могла поставити табла с оваквим латиничним натписом:

- Vasa Čarapić, vojvoda gročanski, rođen u selu Belom Potoku pod Avalom. Učestvovao kao dobrovoljac u Kočinoj Krajini, a u početku prvog ustanka kao vojvoda gročanske nahije. Poginuo nedaleko od ovog mesta pri jurišu na Stambol-Kapiju (noću od 11. do 12. decembra p. n. 1806. god.) prilikom zauzeća Beograda pod komandom vrhovnoga vožda Karagjorgja. ■

Као што је већини читалаца без сумње познато, ово се практикује по многим градовима у иностранству, нарочито у Немачкој. У Дрезди и. пр. у свакој улици која носи назив по неком човеку мање познатом ширим масама, постоји оваква табла са кратком биографијом.

Понављамо да смо свесни да би постављање оваквих табли стајало доста новаца, тим више што у интересу изгледа града не би могле да се поставе обичне лимене табле, већ би се морао по могућству изабрати леп емаљирани материјал. Међутим, ово би се могло извести постепено. Уз то би можда и многи имућнији власници зграда на условима радо пристали да такве табле израде и поставе о свом трошку, а споразумно са надлежним општинским органима.

И ако се овде не ради ни о каквом питању животне актуелности, мишљења сам да би се ипак о овом предлогу могло размислити.

Србослав Љ. Ђокић, канд. медицине

Не пљуј на под!

Готово искуд истакинуте су овакве опомене по свима надлештвима било државним, општинским или приватним, свукуд су на доста видним местима пљувачнице, али ради чега су те табле истакинуте, њихов значај, то сумњам да многи знају.

Многе болести, нарочито грудне, преносе се испљувком, а најопаснија, најштетнија, која коси наш народ постаје — скоро наша национална болест — то је туберкулоза; можда су то разни утицаји криви, економски слабе прилике, рђаве исхрана, нехигијенски живот.

Сви ми знамо, да се проузроковач туберкулозе преноси ваздухом, ситним капљицама, кашљем, а у испљувку туберкулозног има га толико да је довољно за хиљаде; опасан је,

поред свега тога, што прави готово неизлечива оболења, још и зато што је саставом тако отпоран да врло дуго може да се одржава у средини где би остале клице давно изумрле; зато је и тешко очистити т. ј. учинити здравим станове, у којима су становали туберкулозни; а каква ли је тек улица где један испљувак исушен, постаје опаснији од пушчане метка, јер овај убија једнога — а овај? — безброј много несретника!

Да, а сад да се питамо каква ли је тек београдска улица; колико ли тек она обилује свим „благод“, кад сваки трећи без зазора пљује на улици — сматрајући то сасвим нормалним!

Пролазио сам улицама Париза и Берлина, тамо нема забране, нема никуд нигде опоме-

на, али не видех ни једнога да пљуну на улици; постоји нешто јаче од забране, револт осталих кад се ко усуди да пљуне; али то се врло ретко кад деси, јер су они сад свесни тога. Истина били су и они некада исти као ми сада, али су постојале казне минималне, које су дале двоструке резултате, леп приход општинама и здравствено обезбеђење, већим делом, својим грађанима.

И овде је се покушало пре две-три године: са великом хуком, врло јаком рекламом, па је остало: тресла се гора родио се миш! А зашто се то тако свршило? Зато што је казна била врло велика, мислим 150 дин. и то плаћала се тек по решењу са читавим административним компликацијама. Њу је могао да плати само онај, који и није пљувао, јер је био већ обавештен шта значи један испљувак туберкулозног за њега и остале; а онај про, ако није имао ишао би у затвор! А каква је то корист за једног радника, па тиме и за друштво.

Предложио бих, да санитетско одељење, поред свакодневне корисне пропаганде, коју оно врши, изштампа блокове, за казну, који неће износити више од 2—3 динара од престапа, образложивши то законским прописима, али да та казна не би остала без поуке, како се то каже „празно слово на хартији“, да

се са друге стране у неколико кратких реченица образложи та казна, а нарочито у погледу проузроковача туберкулозе (bac. Koch-a), тако би сваки кажњени добио две поуке у исти мах; прочитавши видео би да та казна није само ради повећања прихода О. Г. Б., него и његова лична заштита, противу једне болести која се све јаче и јаче шири и могли бисмо је скоро назвати нашом *националном болешћу* (у антитуберкулозном диспансеру код 35% од пријатвљених нађено је оболење од туберкулозе).

Са практичне стране, ради саме организације, а и ради успешније борбе, против ове наше опасне и рђаве навике, предложио бих као грађанин Београда да Санитет да ове блокове Управи Града Београда да их она подели својим позорницима, да сваком оном без разлике, ко буде пљнуо на улици наплати одмах казну; како би позорницима ова нова дужност поред њихове свакодневне дужности отежала њихов тешки позив то да им се као награда да 10% од наплате суме; као што се то ради у Швајцарској.

Па временом, како наш народ каже, тиха вода брег рони, кроз годину-две ретко кад би који београђанин пљнуо на улици и јавним местима.

Комуналне занимљивости

ЗАЈАМ ГРАДА ПРАГА ЗА СОЦИЈАЛНЕ ПОТРЕБЕ

Средњишњи Уред за Осигурање Рада у Прагу одобрио је општини главног града Прага зајам од 2.300.000.— чешких круна. Зајам ће се употребити за неке текуће социјалне потребе града, у првом реду ради помоћи извесним социјалним установама.

РЕПРЕЗЕНТАЦИОНЕ ПРОСТОРИЈЕ, ЗООЛОШКИ И БОТАНИЧКИ ВРТ У ПРАГУ

Прашка општинска управа одлучила је, у споразуму и сарадњи са надлежним државним факторима, да изгради и развије замак Троју и његове обиме паркове у општекорисне сврхе. Иницијативу за то узео је г. Баксу, прашког приматора (првог председника општине), који је са своје стране обезбедио сарадњу надлежних државних власти. Док ће се у самом замку уредити репрезентационе просторије града Прага за нарочито свечане прилике, пространи парк замка употребиће се за зоолошки врт, коме ће се додати (а можда и једновременно) додати и нови ботанички врт. Простране подрумске просторије замка пак спојиће се тунелима са зоолошким вртом, те ће се у њима уредити пространа, хладовита и оригинална ресторација за посетиоце зоолошког врта. Нарочито интересантан део парка замка Троје јесте т. зв. Француски Врт, који ће се сад реконструисати у стилу Луја XIV, онакав како је тај врт првобитно уређен 1690. године.

ОПШТИНСКА УПРАВА И ТРАМВАЈЦИ У ТОКИЈУ

Општинска управа у Токију ту скоро је снизила за 10% плате и наднице свеколиком вишем и нижем трамвајском особљу. Трамвајско особље ступило је због тога у штрајк. До закључка овог броја нису примљени извештаји о престанку штрајка, при коме су, по вестима дневне штампе, обе стране биле врло упорне.

КОНФЕРЕНЦИЈА ПРОТИВ ВЕЛИКОВАРОШКЕ ЛАРМЕ

Ових дана одржана је у Бечу конференција, на којој је можда први пут у овако конкретној форми покренут један проблем савременог милионског града: Проблем ублажавања великоградске саобраћајне ларме и буке. Ларма и бука, тај израз непрекидног и неуморног саобраћаја и борбе за живот, обично

се сматра као један од неизбежних атрибута великог светског града; обично се вели, да су живци великоградских становника потпуно очеличени против те свеопште и непрекидне галаме, коју као и да не чују.

Тог мишљења нису били иницијатори те скорашње бечке конференције, међу којима је иницијаторима било и доста угледних људи. Сматрали су да је за њих слаба или никаква утеха што се у светском рату обично говорило, да су војници из великих градова отпорнији према бубњарској ватри него ли иначе здрави и ваљани војници са села. Сматрају да пременом живци и срце великоградских неће више моћи лионски да издрже инферно даноноћне саобраћајне буке милионског града. Нарочито је живо дискутовано о томе, како би могао да се ублажи многохиљадоструки непрекидни хор аутомобилских труба. У погледу саобраћајних прописа о скретању, трубни сигнали су већ замењени оптичким сигнаlima; али се поставља питање, шта да се уради, па да се ублажи много чешће трубљење ради толико потребне опомене пролазницима?

Око тога се развила толика жива дискусија да је, како то неки бечки листови пакосно примећују, и на самој конференцији против ларме било — доста ларме и буке.

Није се дошло до Бог зна каквих конкретних резултата. Конференција се једино сложила у погледу дела резолуције, који препоручује и онако већ преоптерећеној бечкој општинској управи, да својим безбројним надлештвима и установама дода још једну: Завод за научно проучавање великоварошке ларме и начина за њено ублажавање.

ГРАД ПЛЗЕЊ ГРАДИ ВЕЛИКИ СПОРТСКИ СТАДИОН

Општинска управа великог чешког града Плзења (нарочито чувеног због своје старе пиваре светског гласа и као седиште Шкодиних Завода) већ се дуже времена бави планом о подизању великог спортског стадиона. Сад је коначно пала одлука у погледу избора земљишта за стадион, и то је изабрано земљиште од 108.300 квадратних метара у близини војног вежбалишта. Месне прилике су такве, да се тај простор у случају потребе без великих тешкоћа и уз сразмерно ниску цену може повећати за даљих 25.000 квадратних метара. Само грађење отпочеће почетком идуче године, тако да ће стадион бити готов до почетка летње спортске сезоне 1931. године.

И ГРАД БРНО ЈЕ САГРАДИО НОВ КРЕМАТОРИЈ

Ту скоро је било речи у „Општинским Новинама“ о грађењу новог и великог прашког Крематорија у Страшницама, који ће бити један од највећих досадашњих завода за спаљивање мртваца у Европи. У међувремену, пак, Брно, други град Чехословачке, већ је у том погледу претекао престоницу, те је у недељу 6. априла извршио свечано освешћење свог новосаграђеног општинског Крематорија.

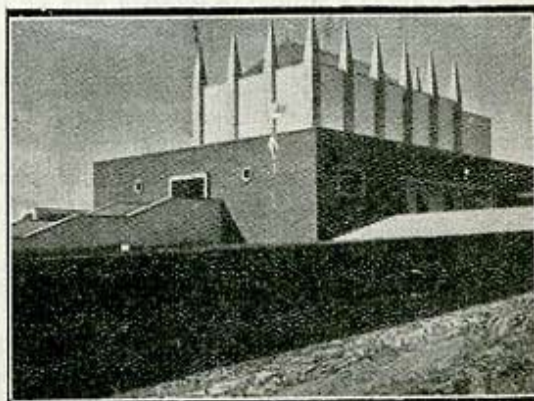
Ако је у данашње доба Крематориј већ сам по себи необична зграда, с обзиром на отпор, који се још са толиких страна јавља против спаљивања мртваца, то ће Бриски Крематориј, дело архитекте Ернеста Визнера, с обзиром на своје техничке и архитектонске особености, свакако бити и независно од своје намене, једна од најинтересантијих грађевина у братској Чехословачкој Републици.

Нови бриски Крематориј подигнут је на висоравни, иза бриског средишњег гробља, својом необичном силуетом доминира сликом града, контрастира са Шпилберком, сведоком прошлости, и торњевима толиких старочувених католичких цркава.

Оригинална, као што је и спољна појава Крематорија, јесте и основна мисао, којом се у раду руководио стваралац Крематорија, архитекта Визнер. Пошао је са тачке гледишта да Завод за Спаљивање Мртваца не може да се сматра с једне стране као каква црква, а да с друге стране опет не може бити обична дворана као и свака друга.

С тога је саградио као неко двориште, које је покрио стакленим кровом. Главна дворана за спаљивање мртваца према томе нема прозора, пошто светлост добија с крова. С краја ове стаклене дворане налази се апсида, простор ограђен алабастерским зидовима, где се полаже мртвачки ковчег. Што се везе између та два простора тиче, то је арх. Визнер решио проблем на врло оригиналан начин, како у техничком, тако и у идеолошком погледу: После опела (односно грађанске свечаности, која исто замењује у случајевима, кад покојник припада вероисповести, која још не допушта спаљивање уз верске одредбе), између речене апсиде (т. ј. простора где се налази ковчег) и главне дворане, где се налазе породица, сродници, пријатељи и поштоваоци, затварају се алабастерска врата, док се у исто време на задњем делу апсиде отварају врата, што воде пут просторија за само спаљивање, куд се ковчег одвлачи на покретним тракама. Чим је то извршено, врата кроз која је изишао ковчег опет се затварају, а опет се отварају врата између апсиде и дворане, где се налазе учесници на погребној свечаности.

Учесници при обреду сад гледају у празну апсиду, чији се алабастерски зидови, осветљеним јаким рефлекторима, сијају као ужарени, те симболизирају једновремени акт спаљивања. У техничком погледу је инсталација врло једноставна, а у моралном погледу — тврде они, који су присуствовали првим пробама — нема ничег позоришног, филмског, што би могло да вређа нијетет кога од учесника на свечаности.

Изглед бриског Крематорија (дело Ернеста Визнера)

Од осталих делова зграде ваљало би поменути бочна крила, у којима се налазе помоћне просторије: завод за смештај сандука пре свечаности, завод за лемање жара („урна“), просторије за административно и техничко особље, соба и канцеларија за надзорног лекара, завод за кување и хлађење венаца и цвећа и т. д.

О галеријама, по којима ће бити постављене жаре („рије“) са пепелом покојника, читалац себи донекле може стварати суд из наших слика. Не располажемо за сада довољним подацима о томе, да ли се ове просторије по броју и обиму могу мерити са одговарајућим просторијама овде по пројекту већ изграђеног прашког Крематорија у Страшницама, који се сад још гради.

Ма какво гледиште ко и заузимао о питању спаљивања мртваца, неоспорно је, да је град Брно, — град у коме и онако толико контрастира дим из кадионица безбројних великих цркава са димом из још многобројнијих фабрика, — дошао до нове и оригиналне грађевине, која је знатно увећала углед ствараоца те зграде, архитекте Визнера, коме је у међувремену, у друштву са архитектом Гочарем, поверено и грађење палате Чешке Удружене Банке у Прагу.

СЛУЖБЕНИ ДЕО:**Експозе****Суда Општине града Београда о буџету за 1930. год.**

Поред свих настојања Суда да се буџет на време донесе, то се није могло учинити. Тешкоће су биле у природи односа под којим је Општинска Управа обављала поверене јој комуналне послове, нарочито у последњим месецима интензивног рада око примене оба Статута и унутрашње реорганизације, која резултира из потпуно нових прописа службе. Исто тако морало се чекати на регулисавање многих питања финансиског карактера путем нових законских прописа, који су добили пуно важност тек последњих дана. То исто важи и за општинску трошарину, чије су измене проузроковале такође извешан застој и отежавале тачно одређивање прихода потребних за уравнотежење буџета. Захваљујући предусретљивости надзорне власти на једној страни, на другој пак околности: да је измена законских прописа могла да се спроведе брзином и обзирима према Београду, који и на даље намећу потребу свестраног старања за престоницу и њен напредак: напоследку захваљујући и марљивости саме комисије, коју је Општински одбор изабрао у циљу разматрања буџетског пројекта, а која није жалела труда да стручно уђе у детаље буџета, који и по своме обиму и по начину на који је овога пута састављен, — за разлику од ранијих — представља један замашан посао, Суд је у могућности да са извесним задовољством поднесе Општинском одбору буџет за 1930. годину, чврсто верујући: да ће неколико краћих, начелних напомена у овом експозеу олакшати преглед целокупног стања Општине Београдске, у колико је оно условљено буџетом и односима који из њега проистичу.

Буџет за 1930. годину разликује се од прошлогодишњег како по начину састава, тако и по својој величини. Доношење новог Статута омогућило је спровођење унутрашње реорганизације на сасвим новој основи, при чему се код реорганизације унутрашње службе строго водило рачуна о континуитету рада, који није смео да претрпи никакав застој. И ако је несравњено мања, за разлику од ранијих, Општинска управа је пре свега тај континуитет рада очувала, изводећи реформе које су биле диктоване, на једној страни стварним потребама престоничке општине, а на другој новим прописима поменутих Статута. Формације одељења (Дирекција, Отсека и Реферата) данас је знатно упрошћена и прегледнија и, што је најважније, заснива се на систему знатног упрошћавања свих послова. У адми-

нистративном погледу то значи спровођење рационализације рада, која ће дати мало бољих далеких видних резултата. По новом Статуту предвиђен је и други систем плата које се састоје из основне и положајне плате. То ме претходи и разврставање целокупног чиновништва применом нових одредаба Статута, што је такође изазвало потребу, а тако исто и дало могућности да се буџет изради са јасним назначењем чиновничких плата и утврђивањем броја звања. Тако исто доношење Статута за Дирекцију Трамваја и Осветлења, који је новина за ову установу, дало је могућности да се лична питања те Дирекције реше на сасвим други и несумњиво бољи начин, с обзиром на правичнију заштиту коју сада уживају службеници те Дирекције. И сви послови изискивали су више времена и труда, са последицама у погледу израде буџета које прате увек промене овако замашних размера. С обзиром на саму технику буџета важно је истаћи ту околност, да је буџет Дирекције Трамваја и Осветлења припојен општем буџету, тако да са овим даје једну целину.

Важно је напоменути да је Суд у прошлој години завео штедњу личних издатака, чему је ишла на руку и систематска рационализација административне службе. Да није Општина била у стању реорганизације целокупне службе и разврставања, које је било успорено обилношћу ових послова, редукација би била изведена у далеко већим размерама, при чему је вредно истаћи и ту околност, да су обзиром хуманости за време јесени и зиме отежавали не мање извођење те редукације, која се изводи у два правца: на једној страни редуцира се број сувишног особља, на другој неквалификовано особље постепено замењује квалификованим. Код личних расхода за ову 1930. годину предвиђају се такође суме саобразно новој организацији, за које Суд верује да неће бити утрошене, захваљујући редукацији и даљој реорганизацији службе, која се постепено изводи. Ако Суд није суме које се имају утрошити на личне расходе још више редуцирао, то је просто зато што је хтео да се обезбеди за сваку евентуалност, узимајући нарочито у обзир проширење дужности које намеће ново законодавство на једној страни, на другој пак потребе грађанства са проширеног дела нове територије Београда, у вези Закона о атару Општине Града Београда. Даље смањивање броја чиновништва, које је услов за умањивање

личних издатака, условљено је бољим квалификацијама чиновништва свих одељења, које се постепено уводи у општинску службу и чији је продуктивитет несумњиво већи, поред других добити које се имају од стручних службеника.

У погледу личних издатака овогодишњи буџет према прошлом показује једно увећање за 1,500.000.— дин. Но да би се добила тачна слика личних издатака мора се узети у обзир и сума од 2,500.000.— динара, која је предвиђена у партији 28/8. Несумњиво је да ова сума неће бити утрошена, али је потребно да се она налази у буџету ради евентуалног изједначавања разлике која би се појавила између новог буџета и исплата извршених по дванаестинама буџета из прошле године. Предлог суда, који је и Одбор усвојио, да нове плате чиновништва теку од 1. маја, а не од 1. јануара, као што је то било предвиђено Статутом, иде у прилог гледишту о већим уштедама код поменуте партије од 2,500.000.— динара. У толико пре што се у зимским данима није могла извршити редукација, докле је то олакшано у летњим данима, што чини још вероватнијом претпоставку да се та сума неће утрошити. У овом прелазном стању важна је и чињеница, да је Суд морао да постави на извесна истакнутија места хонорарне чиновнике, који су раније заузимали видна места у државној служби и својим радом дали доказа јачих способности. То је проузроковало и релативно веће плате извесног броја чиновника ове врсте, који ће се постепено замењивати сталним општинским чиновницима.

Подела на нове отсеке и одељења и поред свих позитивних резултата који су постигнути даће јачи финансијски ефекат тек у овој години, кад се буде у потпуности применио Статут и мере које су у те сврхе предузете. Тако се на пример није могло прећи на укидање свих деловодних протокола, којих је раније било 48, што је поскупљивало административну службу, него је број ових смањен на 12, да би се у току 1930. године постепено свео на минимум. Исто тако и оснивање општинског централног магацина, који ће сконцентрисати целокупне набавке материјала потребног за Општину, упростиће знатио све послове око набавки и дати осетне и несумњиве уштеде. Због тога што се сада куповина материјала врши на шест месеци и што се иста набавља у већим количинама постизавају се много повољније цене, а тако исто омогућава се и контрола потрошног материјала. Томе иде на руку конституисање новог контролног отсека, који ће на једној страни контролисати прибирања општинских прихода (пијачних и других такса, трошарине итд.), а на другој страни контролисати и утрошак материјала из Централног магацина.

У низу мере предвиђених за упрошћава-

ње администрације, треба истаћи и подизање магацина за смештај оне робе која није намењена Београду, него иде у унутрашњост. Да се не би на ту робу наплаћивала трошарина, а затим изазивала разграната администрација око повраћаја исте, што ствара велики посао самој Општинској управи и да се не би, грешком или намерно, штетили општински интереси и враћала трошарина на робу, која није увезена и тиме наносиле материјалне штете Општини, Општински суд, у споразуму са Министарством Финансија, утврдио је место где ће се тај велики магацин подићи и на тај начин избећи веома компликована и релативно скупа администрација.

Без претеривања се може рећи да је Општински Суд главну пажњу у погледу организације посветио Књиговодству, које је данас централизовано за сва општинска одељења. Нарочитом уредбом одредиће се однос Књиговодства према Благајни, тако да се једном створи стање у коме би се у свако доба могла видети тачна цифра општинских финансија једног одређеног дана. Недостатак досадашњег рада био је у томе, што је вођено чисто буџетско књиговодство и отварање само партије буџета, а нису отварање партије појединачно (лифераната и предузимача) који су стајали у пословним везама са Општином, нити су се могла утврдити њихова потраживања, а још мање целокупно имовно стање Општине. Цела та финансијска администрација није ишла кроз Књиговодство кад је требало, него тек кад се сврши посао. Новом организацијом биће онемогућено произвољно ангажовање кредита који су утрошени, јер се дешавало да се ангажују кредити који су већ били iscrпљени. Према новом начину рада свако решење судско или одборско спроводиће се преко Књиговодства осталим одељењима, чиме се искључује губљење предмета, а на супрот томе добија увек јасна слика општинских финансија. Увођењем машинске израде признаница у Рачуноводству Дирекције Трамваја и Осветлења, постигнута је осетна уштеда у персоналу и цео рад стављен на модерну основу. Реорганизација целокупне службе у овом отсеку учинила је: да су искључене злоупотребе при истом, постигнута ажурност и остварена готово у потпуности наплата заосталих, сумњивих потраживања из ранијих година.

Нова организација обухватила је такође, поред осталих одељења и послове Возног парка и радионица, који су раније обављани нерационално. Сад је тај отсек прешао под Дирекцију Трамваја и Осветлења, а рационалним искоришћавањем радне снаге и превозних средстава уредиће се чишћење улица и изношење сметлишта, тако да још сада можемо рећи, да ће се у овоме отсеку специјално показати знатне уштеде, које се очекују

нарочито услед тога што су радионице Возног парка припојене радионицама Дирекције Трамваја и Осветлења.

Суд очекује велике услуге и од ново створене Општинске Штедионице. Стварањем Општинске Штедионице уведена је једна новина у границама предатне Србије и она је већ за ово кратко време показала добре резултате и задобила поверење грађанства, тако да данас, за ово неколико месеци рада, броји преко 7 милиона улога на штедњу. Њено дејство исто тако биће корисно у завођењу штедње код школске омладине и код младежи у опште, коју треба васпитати и привикавати штедњи, — у чему су такође за ово кратко време постигнуте одлични резултати. Општинској администрацији послужиле Штедионица што ће она, чим се дефинитивно изведе реорганизација Општине бити Главна благајна Општине Београдске. Њој ће се предавати сви приходи општински, од којих ће задржавати одређене суме за интерес и отплату општинских дугова, а остатак према налозима Општинског Суда исплаћивати предузимачима и уопште људима који имају какво потраживање од Општине.

Са ово неколико краћих напомена, у конкретним случајевима где се указује могућност штедње, а ову треба проширити и на остала одељења и отсеке, жеља је Суда да истакне не само значај прелазног стања у Општини, с обзиром на реорганизацију која се изводи, него тако исто и на извесне невоље, које добрим делом отежавају да се још сада у цифрама изразе веће уштеде које резултирају из те нове организације. Отуда је разумљиво што је Суд за то прелазно стање обезбедио у буџету суме, за које верује да ће применом поменутих метода рада бити знатно мање, тако да ће свакако и финансијски ефекат бити друкчији на тој страни.

Што се тиче материјалних издатака по овоме буџету, они су предвиђени у границама прихода који се имају очекивати у току ове године. Издаци су повећани на продуктивне сврхе, као на водовод, канализацију, електрично осветлење, дакле на инвестиције које ће давати веће приходе него што су били у прошлој години.

Једним делом увеличани расходи објашњавају неке позиције које се појављују и у примању и у издавању, а којих у буџету за 1929. годину није било. Тако на пример издатак за болницу Задужбине поч. Николе Спасића појављује се у приходима и у расходима у износу од 6,500.000.— динара; затим приходи бановинске трошарине и т. д. Повећани расходи изазвани су и другим потребама Београда, које су у овом буџету једним делом задовољене. То је случај код Музеја и Библиотеке — две установе које су прека потреба Београда, а за које Суд верује да ће у овој години бити и отворене. За поди-

зање споменика Блаженопочившем Краљу Петру Великом, Ослободиоцу, одређена је први пут сума од 500.000.— динара. Затим је омогућено помагање сајма сумом од 500.000.— динара, одређен је прилог за грађење Св. Саве од 200.000.— динара, за цркву Александра Невског 200.000.— динара, а за довршење Чукаричке цркве 100.000.— динара, поред многих других социјалних и културних установа које уживају помоћ Општине.

Затим овај буџет показује импозантну суму од 26,500.000.— динара у позицији отплата обавеза из ранијих година, док је она у буџету за 1929. годину износила свега 3,600.000 динара. Ако је та позиција у прошлом буџету била претстављена тако незнатном сумом, не значи да тих обавеза није било. Ова Општинска Управа, примајући Општину, затекла је око 130 милиона летећих дугова. Суд је само у прошлој години исплатио тих обавеза у суми од 50 милиона, нешто из Швајцарског зајма а нешто из самих уштеда. Теškoћа рада и финансирања у Општини Београда, као и при склапању самог буџета огледају се у тим летећим дуговима и не регулисаним обавезама у опште из ранијих година. Тежња је Суда била, а она је и сада одлучујућа у његовом раду да омогући санирање на овој страни, делом исплаћујући поједине обавезе у границама финансијске могућности, делом регулишући односе са повериоцима, обезбеђујући им извесан интерес на њихова потраживања, с тим да се исплата предвиди за идућу годину, или да се изврши из зајма. То су, пре свега, дугови за извршене и неисплаћене радове, затим за експроприсана земљишта, разне набавке, набавке шина за трамваје, електричног материјала и остало.

Затим долазе две позиције у овом буџету које га повећавају у односу према ланском а то су Фонд за подизање Управе Града Београда од 5,754.329.— динара, позиција, која у опште није била у прошлом буџету, и повећање суме кирије за полицијска надлештва од 2,500.000.— на 5.000.000.— динара, а тако исто набавка намештаја и одржавање свих полицијских зграда у износу 500.000.— динара, повећање школског буџета, услед повећања станарине учитељима, 1,500.000.— динара, — што све скупа чини 12,754.329.— динара.

Код одељења за социјално и здравствено старање унета је сума 10,006.000.— динара, према 8,468.000.— из ранијег буџета, што значи повећање за 1,500.000.— динара. Ово се правда потребама санитета у опште и повећањем кредита за снабдевање новосаграђеног туберкулозног диспансера, психотехничког института, проширење лабораторије, дезинфекционог завода, Завода за стерилизацију млека и сличне установе.

Како у овој години новчано тржиште још

није pogodно за закључење већег дугорочног зајма, да би се могли исплатити краткорочни дугови, а да Општина не би била приморана да престане са радовима као и да не би узалудно плаћала технички персонал, ангажован у овом броју с обзиром на предстојеће радове, Општинска управа, ценећи значај започетих радова за унапређење Београда, решила је да се продуже радови на модерном калдрмисању, водоводу, канализацији, осветљењу и подизању зграда на кредит за 2, 3 и 5 година. Овај начин грађења, нема сумње, мало је скупљи, него кад би садања Општинска управа све послове обавља за готов новац. Али са друге стране треба истаћи, да и кад се направи један дугорочан зајам за радове за неколико година, између камате на део употребљеног зајма које се плаћају, и камате које би зајмодавац одобрио Општини на суме које се не могу одмах утрошити, појављује се једна разлика. Кад се та разлика одбије од суме за колико је рад на почетку скупљи од рада за готово добија се једна сума која представља ублажену разлику између та два начина рада. Суд је нашао да је ипак боље да Општински радови коштају и нешто мало више, а да се одмах изведу, јер се та разлика надокнађује тиме што се изводе извесни продуктивни а уз то неодложно хитни послови (водовод, канализација и осветљење), који ће раније бити завршени и почети да дају приходе одмах, — него да се чека један дугорочни зајам. Кад се томе још дода: да је Општина на име репарација добила водоводне и канализационе цеви, целокупну спрему за пожарну централу и две пожарне станице, затим за санитет, Возни парк и Електричну централу, — материјал који се може одмах употребити и који ће чим се употреби почети давати Општини извесне приходе, Суд сматра да је ово гледиште које је он заузео, само у интересу Општине и грађана.

За подизање школских зграда, кланице и магацина предвиђа се један зајам код Државне Хипотекарне Банке. За реализовање тога зајма у буџету се предвиђа: за школе и кланицу анuitет 2,400.000.— дин. (за зајам од 20,000.000.— динара), а за магацин и улице око железничке станице, за исплату анuitета за зајам код Државне Хипотекарне Банке око 30,000.000.— динара предвиђа се 3,000.000.— динара, на подлози прихода од калдрмине, која се наплаћује на државним Царинарницама.

Један ломбардни зајам на подлози 2½ % ратне штете употребиће се за исплату преноса материјала добивеног на име репарације, а један део за исплату ранијих дугова. За откуп тога ломбарда предвиђа се у буџету 2,500.000.— динара. Остатак обвезница даће се Општинској штедионици и служиће као обртни капитал Општине за исплату суме

предвиђених у буџету, а које се не могу благовремено реализовати. Кад се откупе све обвезнице и створи стални обртни капитал општински, онда ће се по Статуту Општинској штедионици предати 27 милиона динара 2½ % ратне штете, предвиђених као капитал Општинске штедионице.

Највећи издаци у буџету предвиђени су за радове на изградњи калдрме, канализације, водовода, за трамвај и осветљење, подизање школских зграда, а тако исто, први пут, предвиђена је и сума у износу 5 милиона динара за подизање централне зграде за Пожарну команду, као и две станице. Овај издатак правда се на једној страни стварним потребама увеличаног Београда, на другој, набавкама извршеним на име репарација за пожарну централу и две пожарне станице, а и због тога што се садашња зграда Пожарне команде налази на једном крају Београда и толико дотрајала да је склона паду.

Кад су у питању технички радови већег обима, треба нарочито поменути набавку на име репарација. Набављени материјал представља са подвозом вредност у Београду око 77 милиона динара. Суд сматра набавку у овако великим размерама за велики успех, у толико пре што ће га исти ставити у положај да подмири потребе не само у погледу техничке изградње Београда него тако исто задовољиће и потребе и Санитета и осталих одељења.

Технички радови, који ће се извршити у току 1930. и 1931. године, а чија ће исплата бити извршена у року 3, 4 и 5 година представљају вредност од 195 милиона динара. На почетку се сада врши калдрмисање центра у вредности 72 милиона динара и за тај новац биће калдрмисано 62 улице и булевар од Ортопедског завода до Дедиња. Целокупна површина модерне калдрме, која ће се изградити у тим улицама износи 1,650.000 метара квадратних коловоза и 129.000 метара квадратних асфалтног тротоара. Отплата за ове радове почиње ове године у полугодишњим ратама од 7,500.000.— динара (прва рата 15. септембра 1930. године).

Поред изградње центра Општински Суд обратило је нарочиту пажњу на калдрмисање периферије и предузео је мере, да се калдрмисање периферије изведе, пошто је то потребно не само ради периферије, него тако исто и ради самог центра и одржавања његове чистоће. У те сврхе одржате су две лиценције у вредности 35 милиона динара на којима се јавио само један предузимач, са којим се сада воде преговори. Чим се преговори приведу крају, ово важно питање изнеће се на решавање пред одбор. Периферија би овим калдрмисањем добила 180.000 м² коловоза и 91.000 м² тротоара.

За канализационе радове на почетку распи

сана је друга лиценција у вредности динара 32,000.000.—, пошто се на прву јавно само један лиценцијант. На тај начин почеће се још ове године радови на колекторима за цео слив Мокролушког, Чубурског, Бањичког и Булбулдерског потока, као и канализација Топчидерског Брда у сливу Мокролушког потока (Бањица), а исплата ових радова са интересом почеће од 1931. године.

За водоводне радове на почек у вредности 12 милиона динара такође је расписана лиценција. Овим ће се радом допунити водоводна мрежа за искоришћење појачане водоводне инсталације. Тако ће ови стари крајеви Београда, који су оскудевали у води, и сви нови крајеви бити снабдевени довољном количином пијаће воде и воде за заливање. Радови би почели одмах а отплата од идуће године. Буџетом је предвиђена сума од 200.000 динара ради испитивања подземних слојева Аде Циганлије и леве обале Дунава код Панчевачког моста. Ови су радови нужни да би се могло добити довољно филтриране воде за пиће, тако да се удаљене инсталације у Макишу, које дају доста скупу воду, не морају проширивати те да временом Београд не буде упућен само на Макиш.

Грађење основне Теразијске школе (у Дечанској улици) финансира се из Швајцарског зајма и оно не улази у програм радова, који ће се извршити из горе поменутог зајма од Државне Хипотекарне Банке. Од овог последњег зајма изградиће се: нова основна школа у Шуматовачкој улици са 12 учионица и салом, нова основна школа на Чукарици са 4 учионице, назидаће се две учионице на спрату основне школе на Душановцу, довршиће се основна школа са 12 учионица код Цветкове механе и основна школа у околини улице Војислава Илића.

За Дирекцију Трамваја и Осветљења сума материјалних издатака за редовно одржавање предвиђена је у износу 39,265.000.— динара. У прошлогодишњем буџету ова сума била је 43,200.000.— динара. Многе су уштеде учињене нарочито у гориву, јер су нове машине за произвођење електричне енергије знатно економичније. Међутим, док је буџет за 1929. годину за инвестиционе радове, а под именом Отписа Фонда за обнову и нову изградњу, био предвидео суму од Динара 15 милиона, дотле издаци на инвестиционе радове у овој години износе 19,859.800.— динара.

Инвестициони радови појединих служби износе: за електротехничку службу динара 9,289.880.—. Ови радови изазвани су радом Техничке дирекције, као полагање подземних каблова, изградња нове трамвајске мреже у улицама које ће се ове године изградити. Даље у те радове спада изградња нове секундарне мреже и нове примарске линије за висок напон, преуређење мреже високог напона од 2.000 на 6.000 волти, појачање до-

садашње дотрајале мреже, монтажа нових глајхрихтерских станица, нормализација напона, постављање уличних арматура и ван-дарма, извршење кућних веза, пребацивања из ваздушне на подземну мрежу и т. д. За машинску службу предвиђа се сума од динара 480.000.— ради рационализације целокупне ове службе. За саобраћајну службу предвиђена је сума од динара 9,090.000.— за изградњу нових трансформаторских зграда од бетона, изradу нове зграде за ковачницу и друго. За набавку алата за радионице, алата за чишћење и прибора за поливање, као и за изradу цистерне за бензин предвиђена је сума од 1,000.000.— динара.

При изradi буџета прихода, који су детаљно побројани у буџету и износе 372,318.753 динара Суд се старао да са својим предвиђањима буде реалан. За све приходе, како од трамваја и осветљења тако и од водовода, трошарине и других разних такса, водило се најстрожије рачуна о реализованим приходима у прошлој години, који су служили као основица за изradу овог буџета.

Кад је реч о изворима општинских прихода важно је истаћи чињеницу, да се оптерећења општинским дажбинама у овој години осећају само код трошарине и код преносних такса (у износу 1%). Све остале врсте такса и оптерећења налазе се и у прошлогодишњем буџету. Из предњих се излагања види да су поменута повећања оптерећења последица у главном нових законских обавеза које је Општина дужна да врши. Приход који је Општина добила од раније области стварно не значи ново оптерећење грађана. Код ранијег обласног приреза, сада бановинског, и поред законског овлашћења који Суду даје могућност, да, по одобрењу Министарства Финансија, овај прирез повиси ради покрића нужних расхода, Суд је стао на гледиште да овај прирез повиси свега за 1%, тако да бановински прирез, у вези новог буџета, износи стварно 20%, на место досадашњег 19%.

У сразмери задовољења потреба Београда, с обзиром на његову техничку изградњу, ствараће се могућност за утрошак ових сума на друге привредне, социјалне и културне потребе, а упоредо с тим може се помишљати и на умањивање оптерећења. Томе иде на руку и околност да ће један добар део улица у овој и наредним годинама бити изграђен, а то су радови који изискују релативно највеће суме. Невоља је Београда у томе: што му прошлост стварно није оставила много у наслеђе, а, за разлику од градова и престоница других држава, он све до данас није имао ни сам центар изграђен. Ако Општинска Управа тежи да техничку изградњу Београда интензивно изведе, то чини са разлога што је подизање Београда на степен модерног града диктовано обзирима не само према

Београђанима, него и према целокупном народу, чија је он престоница. То објашњава и потребу да се Београду као престоници посвети у будуће иста пажња, а у вези тога реши и питање односа у коме стоји према држави, с обзиром на знатне суме које Општина од државе потражује за заузета земљишта и иначе.

Општинска Управа са своје стране чинила је све, да се, упоредо са извођењем радова у размерама које су означене у самом буџету, изведе и унутрашња реорганизација, сматрајући ону као један од важних предуслова за правилно обављање свих комуналних послова. Започета реорганизација стављена је већ

на солидну основу, тако да ће се у току ове године осетити прави резултати у административном и финансиском погледу, а тако исто и само грађанство осетиће благодети боље општинске службе. У колико се буду више примењивали методи рационалног рада и газдовања, што чини циљ Општинске Управе, у толико ће и уштеде у овогодишњем буџету бити веће. О околности да је ово један прелазан период има се водити рачуна и код оценог самог буџета који Суд подноси Одбору, у нади да ће бити прихваћен и тиме омогућити рад Општинској управи у правцу потпуне консолидације прилика у Општини.

Извештај Д-ра Милорада Недељковића,

члана Комисије за преглед предлога Буџета Општине Београдске за 1930. годину

Господо Одборници,

Комисија, коју сте Ви, на предлог Претседништва Београдске Општине, изабрали на седници Одбора од 14. новембра 1929. извршила је свој задатак, и у 12 својих седница пажљиво је проучила предлог буџета који се сада налази пред Вама ради дефинитивног претреса и одобрења.

У своме раду, Комисија се трудила да од Претседништва Општине и њених стручних референата — директора и шефова појединих одељења — добије сва потребна образложења, мотиве и податке за процену како појединих позиција, тако и укупног предрачуна прихода и расхода Београдске Општине за 1930. г. Том приликом, чланови Комисије давали су своја мишљења и напомене, кад год се нису слагали са предлозима учињеним од стране Претседништва, било у погледу формалне разраде, било у погледу материјалне садржине буџета. Извесне од тих напомена Претседништво је усвојило, и учинило одговарајуће исправке. Ипак, у суштини својој, предлог буџета како сада излази пред Вас, предлог је Претседништва Општине, и дефинитивна процена и одобрење његово остају у надлежности пленарне седнице Општинског Одбора.

Узимајући на себе дужност, да Вам у главним потезима саопштиме наше утиске које смо добили проучавајући овај предлог буџета, ми чинимо следеће констатације:

1) Израда предложеног буџета представљала је изванредно тежак проблем, с погле-

дом на то да се читава општинска управа налази у пословној реорганизацији; да је донет нов Статут Општине Београдске, по коме још није у потпуности извршено разврставање чиновника; да су тек ових дана донети нови закони на којима базирају најглавнији општински приходи (општа трошарина, трошарина на алкохол, бановинска трошарина, обласни прирез; кулучарима (и т. д., — једном речју, да ни на страни општинских прихода, нити на страни расхода није било довољно елемената ни података да би се они могли са сигурношћу прорачунати и утврдити. Ту тешкоћу позитивног одређивања предрачуна и прихода и расхода изрично је нагласио и истакао и сам Господин Претседник Општине на првој седници ове Комисије. Значај ових изјава Претседништва, после завршеног претреса буџетског пројекта, комисија нити може да увеличава нити смањује; она их само констатује, уз напомену, да ни њене моћи у давању реалности буџетском предлогу нису могле бити веће од моћи Претседништва, јер се Комисија морала наслањати на оне податке који су и Претседништву стајали на расположењу при склапању буџетског предлога. Извесне су коректуре ипак учињене, на подстрек Комисије, као што смо већ нагласили.

2) Израда буџета Општине Београдске данас је и због тога тежак задатак, што ми још немамо израђен и омеђен комунални, грађевински ни финансиски програм Београдске Општине. Отуда непрекидно искрсавају нови

здатци, изненада, као вечита опасност стабилности буџетских предвиђања.

3) Израда буџета Београдске Општине представља за сада нарочите тешкоће још из тога разлога, што не постоји једно буџетско одељење, које би систематски и благовремено прибирало потребне податке, сређивало их и приуговлађавало, проценивало и проверавало; — него се израда буџета врши брзо у последњем моменту, од стране органа који су преоптерећени другим текућим пословима, и на основу података на брзо прикупљених из разних одељења. Ови подаци тражења кредита немају јединства ни у техничком саставу, ни у финансиско-политичким назорима.

4) У погледу личних издатака, Комисија је могла констатовати велики напор Претседништва Општине, да сведе број особља на потребну меру. У том погледу има још много да се довршује, и Комисија је у том смислу изразила и своју жељу.

У толико пре, што, у натачведеној редукцији особља, услед поправљања плата особљу на основу новог Статута, лични издаци нису могли бити знатно компримирани већ у овој години. Комисија је изразила и своје мишљење, да би хонорарне чиновнике требало по могућству замењивати поступно сталним општинским особљем.

5) У погледу материјалних издатака, Комисија стоји под утиском тешких потреба за сваковрсним инвестицијама, које се Београду намећу и културним развитком, и нарочитим дужностима Престонице.

Овом приликом сви чланови Комисије једнодушно желе да истакну и пред Општинским одбором, и пред целокупном нашом јавношћу чињеницу, да су становници Београда неадекватно оптерећени многим теретима само зато, што Београд има на себи многобројне репрезентативне дужности Престонице. Баш у погледу инвестиција и грађевина, о којима сад говоримо, то се најбоље види. Безброј својих грађевина Београдска Општина изводи у представништву Југославије, са финансиским оптерећењем које је далеко веће, по кад би се те грађевине изводиле без репрезентативних сврха за целу државу. У свима

страним државама из давнина се осетило да није право да грађанство Престонице само собом подноси ово оптерећење ради репрезентације целокупне државе, па су стога Престонице свугде у свету уживале нарочиту потпору државе у своме репрезентативном развитку. То би у толико било прече и оправданије у случају Београда, који је ратом разорен, опљачкан, десеткован, на једном морао да прими на себе не само терете обнове и наглог културног подизања, него и терете престоничке репрезентације. Подизање Престонице мора дакле бити брига целог народа, целе државе. Иначе београдском становништву прете неиздрживи терети и — слесно — његово назадовање и расељавање.

У колико правичност захтева државну потпору Престонице, у толико се пре може тражити да држава извршује своје приватно-правне обавезе према Београдској Општини. Држава наиме држи многа општинска земљишта, и употребљава их у своје сврхе, не дајући Београдској Општини никакву накнаду за то. За употребу Општинског земљишта, које поједина Министарства држе припада Општини Београдској почев од 1919. до краја 1928. рачунајући по 16.50 динара кирије од једног квадратног метра, сума од 251,377.805 динара. Ову суму дугује држава Београдској Општини, и њеном неисплатом оптерећује финансије Београдске Општине. Место дакле, да држава помаже Престоницу, излази обрнуто и у великим размерама.

*

Зауостављајући се на овим најкрупнијим напоменама, а узимајући све тешкоће око израде једног реалног буџета у садањим приликама, с једне стране, као и добру вољу и напоре Претседништва Општине да тај циљ што боље постигне, и императивну потребу Општине да дође што пре редовним путем до свога буџета, чланови Комисије су мишљења, да Вам се овај предлог буџета, у садањој редакцији, може предложити на одобрење.

Дефинитивна редакција и одобрење поднетог предлога остаје, разуме се, у надлежности Општинског одбора.

ЗАПИСНИК

VII — Друге Редовне Седнице Одбора Општине Београдске, одржане 28. марта 1930. год.
у 6 часова по подне.

Председавао Потпредседник г. д-р Милослав Стојадиновић.

Деловођа, г. Божидар Павловић.

Потпредседник г. Војислав Зајина.

Од одборника били су: г. г. Тјеш. Ј. Старчевић, Свет. Гојевац, А. Фирт, Триф. Јовановић, Влада К. Петровић, Милош П. Радојловић, Д-р Лазар Генчић, д-р Драг. Аранђеловић, Јоца Поповић, Ник. Ђорђевић, д-р Мића Анић, Јов. Дравић, Милован Ј. Матић, Негослав Илић, арх. Ђ. Бајаловић, К. Гиновић, Мих. Л. Ђурић, инж. Јов. Мисирлић, Драг. К. Милошевић, Дим. Станчуловић, д-р Александар Леко, Петар М. Гребенац, Јосиф Фрид, Ранко Живковић и Шемајо де Мајо.

1.

Пре преласка на дневни ред Потпредседник г. д-р М. Стојадиновић позива одборнике да устајањем одаду пошту пок. Јеврему Поповићу, одборнику општине, и истиче да је наша јавност с пуно хвале и права истакла његову прошлост и његов рад. Пок. Поповић је био узор честитости и поштења, а изнад свега узор радљивости једног савесног чиновника. Наша је дужност да њему као своме врлом сараднику, са овога места кажемо: Слава му!

Деловођа одбора прочита записник прошле седнице, а затим и акт г. Министра унутрашњих послова Бр. 342 од 19. III 1930. год. којим задржава од извршења одборску одлуку О.Бр. 5482 у колико се односи на Димитрија Станчуловића, одборника.

За овим је записник примљен.

2.

Код тачке саопштења деловођа одбора извештава, да су се извинили г. г. одборници: Хасан Ребац, Милић Сокић, Бранко Поповић и Благоје Антонијевић.

Потпредседник г. д-р Стојадиновић, моли госпуду одборнике да у што већем броју учествују на погребу пок. Ј. Поповића и напомиње да би одбор требао из своје средине да делегира говорника, који би се опростио са пок. Поповићем.

Затим обавештава одбор да Конгрес савеза градова Краљевине Југославије држи своја заседања у одборској сали у дане 29., 30. и 31. марта и позива госпуду одборнике да учествују у раду овог конгреса.

На предлог г. д-р Миће Анића одбор је умолио г. д-р Драгољуба Аранђеловића да се на погребу опрости у име одбора са пок. Ј. Поповићем.

3.

На предлог Суда О.Бр. 6035 Одбор је

РЕШИО:

Да се фирми Рацковић и Венделић уступи у израду 116 пари одела, 116 шињела и 116 капа за особље општинске трошарине, по цени од 950.— динара за један комплет, као најјевтинијем понуђачу.

Шињел се има изградити од понуђене чоје под Бр. 1, а чакшире и блуза од понуђене чоје под Бр. 2, капа се има изградити од тање чоје истог квалитета и исте боје као и одело. Зелена чоја на капи и паролама има бити уга-сито зелени официрски карпус, поставља америка-н државни у боји, који ће одговарати боји чоје.

4.

На предлог Суда О.Бр. 7195 Одбор је

РЕШИО:

Да се за потребе Квартова у Београду узму под закуп следеће зграде:

За квартал I зграда у којој се и сада налази.

За квартал II зграда у којој се и сада налази.

За квартал III зграда у којој се и сада налази.

За квартал IV зграда у којој се и сада налази.

За квартал V зграда у којој се и сада налази.

За квартал VI зграда Војислава Доганчића у Качаничкој улици бр. 6 по цени од динара 7.500 месечно.

За квартал VII зграда Божидара Тривунца у Милешевској улици бр. 45 по цени од динара 7.500.— месечно.

За квартал VIII зграда г-ђе Вере Јовичић у Авалској улици бр. 1 по цени од динара 12.000 месечно.

За квартал IX зграда г-ђе Марије Цинцар-Марковић у ул. П. Зрињског бр. 56 по цени од динара 10.000.— месечно.

За квартал X зграда г-ђе Катарине Николић у Карађорђевој улици бр. 38. и то: са употребом два локала по цени од 20.000.— динара месечно, а без употребе тих локала по цени од 16.000.— динара месечно, с тим да у накнаду за локале сазида потребне просторије у дворишту.

За квартал XI зграда Крсте Пашковића у Краља Владимира ул. бр. 3 по цени од 5.500.— динара месечно.

За квартал XII зграда Љубице Цермановић на Дедињу, за смештај жандарма по цени од динара 8.500.— месечно.

За квартал XIII зграда Исајла Савића у Ситничкој ул. бр. 41 у којој се сада налази Комесаријат Топчидерске полиције по цени од динара 5.000.— месечно.

За кварт XIV зграда Јосипа Јанежића, Трговачка ул. бр. 51 на Чукарици по цени од динара 7.000.— месечно.

За Централно Пријавно Одељење зграда Војислава Анђелковића у Страхињица Бана ул. бр. 58 по цени од динара 8.000.— месечно.

Закуп ових зграда почиње важити од 1. маја 1930. године и трајаће три године.

Овлашћује се Суд да сваким од сопственика ових зграда закључи посебан уговор.

5.

На предлог Суда О.Бр. 6269 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји предложена допуна Т.Бр. 398 тач. 10. таксене тарифе, и да се иза става „б“ дода нов став под „в“, који да гласи:

За запремање земљишта објектима, који имају карактер саставних делова купатила, као што су кабине, бифеи, места за сунчање и друге просторије, које су намењене искључиво за потребе купатила, да се наплаћује од 1 м² заузете површине годишње и то:

I На обали реке Саве

Од приватних лица која раде за добит по 40.— динара.

Од постојећих установа која не раде за добит по 10.— динара.

II На обали реке Дунава

Од приватних лица која раде за добит по 25.— динара.

Од постојећих установа која не раде за добит по 8.— динара.

Овлашћује се Суд да издејствује од надзорних власти одобрење ове допуне таксене тарифе.

6.

На предлог Суда О.Бр. 6374 Одбор је

РЕШИО:

Да се расходује следећи материјал Архитектонског отсека:

106 застава висећих и малих на штаповима.

200 комада заставица на жици.

7.

На предлог Суда О.Бр. 7112 Одбор је

РЕШИО:

Да се за потребе Управе општинске трошарине узме у закуп зграда Маре В. Димитријевић и Милеве Р. Бујдић, чији је пуномоћник г. Васа Димитријевић, у Карађорђевој улици бр. 101, с тим да закуп траје од 1. априла 1930. године до 1. маја 1932. године са месечном киријом од 5.000 динара. Све остало да Суд регулише посебним уговором.

8.

На предлог Суда О.Бр. 6340 Одбор је

РЕШИО:

Да се лиферација грађевинског материјала за сва одељења Општине, а према пре-

длогу Суда О.Бр. 5482, уступи Сави Лазичу за суму од 241.017 динара на место г. Димитрија Станчуловића, пошто је фирма Саве Лазича својом представком од 18. марта тек. год. изјавила да пристаје лиферовати општини грађевински материјал по цени коју је нудио Д. Станчуловић, а пошто је и фирма Саве Лазича учествовала на лицитацији од 5. II. 1930. год.

9.

На предлог Суда О.Бр. 4962 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји извештај комисије за давање помоћи од 19. II. 1930. године и да се г-ђи Јелисавети Хаџи-Јањић, удови Петра Хаџи-Јањића, бив. кмета Општине Београдске одреди стална помоћ од 500.— динара месечно, рачунајући од 1. марта 1930. године. Овај издатак има пасти на терет редовних буџетских партија и позиција предвиђених за издавање помоћи.

10.

На предлог Суда О.Бр. 6380 Одбор је

РЕШИО:

Да се Јелени Добријевић, удови Стеве Добријевића, бив. адвоката из Београда опрости дужна кирија у износу дин. 8.685.— за општински стан у Раденичкој улици бр. 8, пошто је остала самохрана без икакве имовине и прихода, а у рату изгубила два сина.

11.

На предлог Суда О.Бр. 6470 Одбор је

РЕШИО:

Да се имамау Београдске џамије г. Абдулаху Хаџићу повећа стална помоћ, коју prima од Општине Београдске од 1.200.— на дин. 2.200.— месечно, пошто ова сума према скупоћи и приликама за живот одговара висини његове предратне помоћи, која је износила 200.— динара месечно. Ова увећана помоћ рачунаће се од 1. априла тек. год. и пада на терет редовних партија и позиција предвиђених за издавање помоћи.

12.

На предлог Суда О.Бр. 6018 Одбор је

РЕШИО:

Да се Општини Нишкој уступе бесплатно: једна кола са резервоаром од 1 м³, једна кола са 10 седишта и кола за ношење пожарног прибора и материјала, за потребе нишке пожарне чете, пошто би се ова кола и прибор иначе расхищавали, услед укидања коњске запреге у Пожарној команди Општине Београдске.

13.

На предлог Суда О.Бр. 5419 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји извештај комисије за давање помоћи и одељења за социјално и здрав-

ствено старање, и да се лицима поменутих у списку и извештају под 1. и 4. издаје предвиђена помоћ почев од 1. марта тек. год.

14.

На предлог Суда О.Бр. 5539 Одбор је већином гласова (против г. Ранко Живковић),

РЕШИО:

Да се усвоји извештај комисије и да се Удружењу Југословенских Инжињера и Архитекта — Секцији Београд уступи општинско земљиште на углу Старе Тетовске и Босанске улице у површини од 800 м² под следећим условима:

1. — Удружење ће платити Општини по 500.— динара од једног квадратног метра.

2. — Половину укупне суме Удружење ће платити Општини у току прве године, и тада ће Општина пренети тапију тога земљишта на Удружење.

3. — Другу половину куповне цене Удружење је дужно положити Општини у року од једне године дана по преносу тапије. Општина задржава право да за обезбеду ове суме стави интабулацију на ово земљиште, у висини свога потраживања.

Удружење је дужно почети зидање свога дома најдаље у року од једне године дана по преносу тапије.

Преносну таксу сносиће обе стране по пола.

15.

Код тачке дневног реда: „Извештај комисије о ценама закупа локала на Цветном Тргу“ развила се дискусија у којој су учествовали одборници: г. г. Петар Грејенац, д-р Лазар Генчић, Алберт Фирт, Крста Гиновић, Триша Јовановић, Јован Дравић, Милован Матић, Тјешимир Старчевић, Шемајо де Мајо и потпретседник д-р М. Стојадновић. Била су подељена гледишта да ли цене закупа треба снизити за 30% или за 40% од досадашњих цена. Извршено је гласање устајањем и констатовано је да је 15 одборника гласало да снижење цена закупа износи 40%, док је 9 одборника гласало да то снижење износи 30%.

Према томе Одбор је по предлогу Суда О.Бр. 7033

РЕШИО:

Да се закупне цене локала на Цветном Тргу сниже и то:

За месаре и рибаре за 40% од целокупне закупне дневне цене која је до сада износила 4.82 динара од једног квадратног метра.

За продавце млечних производа за тезге да се закупна цена снижи за 40% од месечне закупне цене, утврђене решењем Суда А.Б. 5283 од 1928. год.

Ово снижење цена закупа важиће од 1. априла 1930. год.

16.

На предлог Суда О.Бр. 7181 Одбор је

РЕШИО:

Да се према комисијском извештају о извршеној лиценцијацији изврши набавка разних машина, алатки и машинских инсталација за потребе Дирекције Трамваја и Осветљења од следећих фирми:

Од фирме Стандард за суму од дин.	301.480.—
Од фирме Ђ. Симонвић	185.719.—
Од фирме Стандард	309.150.—
Од фирме Браун Бовери	62.470.—

Укупно динара 858.819.—

Овај издатак пада на терет партије 9/26 буџета Дирекције Трамваја и Осветљења за 1930. годину.

17.

Код Тач. дневног реда: „Парцелација имања Драгића Павловића и осталих“ изабрана је комисија одборника у коју су ушли г. г.: Бура Бајаловић, Бранко Поповић, Клементије Букавац, Јован Мисирлић и Ранко Живковић, да она проучи цело ово питање и поднесе извештај Суду и одбору.

18.

На предлог Суда одбор је

РЕШИО:

Да се за проучавање молби за помиловање Марије Радовановић и Николе Мацића изабере комисија одборника и то г. г.: Д-р Драгољуба Аранђеловића, Д-р Миће Анића и Шемаја де Маја.

Овлашћује се Суд да донете закључке ове комисије достави надлежним властима.

19.

Код тачке дневног реда: „Извештај комисије о парцелацији имања Друштва „Неимар“ прочитан је извештај комисије, па је на предлог Суда О.Бр. 7092 Одбор

РЕШИО:

Да се образује једна ужа комисија стручњака-правника са Правног факултета и из одбора, која ће проучити питање парцелације имања „Неимар“ у целом обиму и поднети Суду свој извештај.

У ову комисију одбор је изабрао г. Живојина Перића, професора Правног факултета и г. Д-р Драгољуба Аранђеловића, одборника.

20.

На предлог Суда О.Бр. 6292 Одбор је

РЕШИО:

Да се затвори генералним планом ново-пројектована улица бр. 134. а која је била продужење Новопазарске улице, из разлога што за то нема саобраћајне потребе, пошто се у близини а у истом правцу налази При-

штинска улица, као и из финансијских разлога, што је за просецање исте улице потребно поред велике експроприације земљишта још и рушење више зграда.

21.

На предлог Суда Обр. 7110 Одбор је

РЕШИО:

Да своју одлуку од 10. јуна 1927. год. о уступању земљишта Професорском друштву измени у толико, што се овоме Друштву допушта да може приступити подизању свога дома на уступљеном плацу, без обзира на подизање дома књижевника.

Професорско друштво дужно је да за-

почне подизање свога дома у року од године дана по саопштењу ове одлуке.

22.

На предлог Суда Обр. 6831 Одбор је

РЕШИО:

Да се у свему одобри предложена измена регулације трга око Мостара као и улице Моравске и Војводе Мишића ул. а према приложеним плановима, у којима је предлог за измену уцртан плавом бојом, у колико одступа од генералног плана.

Седница је закључена у 8.30 час. у вече.

Деловођа,

Потпредседник

Бож. Л. Павловић, с. р.

Београдске Општине

Д-р Милослав Стојадиновић, с. р.

ЗАПИСНИК

VIII — Друге Редовне Седнице Одбора Општине Београдске, одржане 8. априла 1930. год. у 6 часова по подне.

Председавао Потпретседник г. Д-р Милослав Стојадиновић.

Деловођа, Божидар Л. Павловић.

Потпретседник г. Војислав Зајина.

Од одборника били су г.г.: Свет. Гођевац, Јов. Дравић, инж. К. Букавац, арх. Ђ. Бајаловић, Негослав Илић, Д-р Страш. Љ. Милетић, Д-р Лазар Генчић, Д-р Д. Аранђеловић, Ник. Ђорђевић, Јоца Поповић, Р. Живковић, Д-р Александар М. Леко, А. Фирт, М. М. Стојановић, Триф. Јовановић, Влад. К. Петровић, Х. М. Ребац, Милош П. Радојловић, Мих. Л. Ђурић, Петар М. Гребенац, инж. Јов. Мисирлић, Драг. К. Милошевић, и Драг. Матејић.

1.

Пре прелаза на дневни ред Потпретседник г. Д-р Стојадиновић позива одборнике да устајањем одаду последњу пошту српском Патријарху Димитрију, који је преминуо на дан 6. априла т. г. и са неколико пригодних и пробраних речи опрашта се са успоменом на пок. Патријарха. (Сви одборници устају и узвикују: Слава му!)

За овим је прочитан и примљен записник прошле седнице.

2.

Код тачке „саопштења“ није учињено никакво саопштење.

3.

Код тачке дневног реда: „Одобрење лиценције за израду Основне школе у Дечанској улици“, после објашњења које је дао Потпретседник г. Зајина, развила се дискусија у којој су учествовали: Д-р Страшимир Милетић, Јован Дравић, Д-р Драг. Аранђеловић, па је одбор на предлог Суда Обр. 7339

РЕШИО:

1. — Да се усвоји предлог Техничке ди-

рекције и одобри одржана лицитација на дан 25. марта 1930. год. за подизање нове зграде Основне школе у Дечанској улици.

2. — Да се посао уступи најјевтинијем и најповољнијем понуђачу техничком предузећу „Рад“ из Београда.

3. — Да се за извршење овога посла одобри кредит Архитектонском отсеку у суми од 3.705.889.08 динара.

Издатак пада на терет швајцарског зајма од 26.000.000.— швајцарских франака према постојећем распореду утрошка тач. 7.

4.

На предлог Суда Обр. 7494 Одбор је

РЕШИО:

Да се за потребе Управе водовода а за пречишћавање савске воде за пиће набавља директном погодбом непосредно из дотичних фабрика за 1930. год. и то:

1. — Алуминијум сулфат од Кемичке Творане Мосте при Љубљани, по цени од 2.70 дин. по једном килограму. Набавка да се врши од најмање једног вагона (10.000 кгр.) пошто је подвоз јевтинији а одговарајући износ унапред полагаати Прашкој Банци у Београду за рачун горње творнице.

Трошкови за подвоз падају на терет општине као и општинска такса.

2. — Амонијачка сода од Босанске Совај Творнице у Лукавцу „Босна“, по цени од 207.50 динара за 100 кгр. Набавка да се врши од најмање једног вагона (10.000 кгр.). Потребне ценове узимати од фабрике по фабричној цени. Подвоз пада на терен општине, с тим да се сума плаћања за подвоз одбије фабрици приликом ликвидације рачуна. Новац слати у напред преко Поштанске Штедионице за рачун фабрике.

3. — Течни хлор од Босанског Деоничког Друштва за електрину у Јајцу, по цени од 6.50 динара од једног килограма. Набавка да се врши у количинама према потреби. Подвоз и све остале таксе падају на терет општинске касе. Потребне цилиндере — флаше за хлор откупљивати од фабрике по цени од 950.— дин. од комада. Потребне оправке на цилиндрима и вентилима вршити у фабрици по фабричкој цени.

Сви напред наведени артикли да се набављају благовремено у довољним количинама, а издаци падају на терет партије 30. позиције 7.

5.

Код тачке дневног реда „Набавка ивичњака за калдрмисање улица“, после објашњења датих од Потпретседника г. Зајине, развила се дискусија у којој су учествовали г.г.: Милан Стојановић, Д-р Страшимир Милетић, Светозар Гојевац, Петар Гребенац и Д-р М. Стојадиновић, па је Одбор на предлог Суда Обр. 7365

РЕШИО:

Да се према резултатима лицитације од 15. марта 1930. год. за набавку 22.000 м³ ивичњака према прописаним условима а за калдрмисање београдских улица набави од понуђача:

1. — Инж. Бранислава Павловића 4.000 м³ ивичњака од камена риолита из мајдана „Ба“ код Кадине Луке, по цени 130 дин. 1 м³, како за праве тако и за криве ивичњаке, што чини укупно 520.000.— дин.

2. — Од инж. Јакова Козинског 5.000 м³ ивичњака од риолита из мајдана „Грађанин“ код Кадине Луке, по цени од 130.— дин. 1 м³ како за праве тако и за криве ивичњаке, што чини укупно 650.000.— динара.

3. — Од инж. Д-р Михајла Франка, 5.000 м³ ивичњака од габро из мајдана „Буков пад“ у Јабланици из мајдана Душана Михајловића, а по цени од 160.— дин. за прави и 174.— динара за криве ивичњаке што чини просечно 1 м³ за праве и криве 168.— динара, укупно 840.000.— динара.

Овлашћује се Суд да са сваким од понуђача склопи уговор о осталим условима.

Да се у скраћеном року од 10 дана изврши друга офертална лицитација за набавку 6.000 м³ ивичњака.

6.

На предлог Суда Обр. 7740 Одбор је
РЕШИО:

Да се сходно чл. 2. допуне уговора, која је закључена 4. марта 1930. год. између Општине Београдске и Општег Грађевинског А. Д. из Београда за калдрмисање на кредит накнадно унесе у програм калдрмисања Булевара од Ортопедског завода поред Болнице Женских Лекара до рунделе испред виле Њ.

В. Краља на Дедињу, с тим да овај посао изврши поменуто предузеће из уштеда, које се појављују услед примене јефтине залишене калдрме од ломљеног камена са стране модерне калдрме и услед тога што се квадратура предвиђена за асфалтне тротоаре смањује при извршењу за око 30%. Изради овога посла да се приступи одмах.

7.

На предлог Суда Обр. 8038 Одбор је
РЕШИО:

Да се за потребе Кварт IV Управе Града Београда узме под закуп зграда Наталије Смиљанић у Милетиној ул. бр. 32, по цени од 18.000.— динара месечно. Овај закуп важи за три године почев од 1. маја 1930. год.

8.

На предлог Суда Обр. 7947 Одбор је
РЕШИО:

Да се Друштву Београдски „Гајрет“ Осман Ђикић уступи општинско земљиште на углу Далматинске и Злетовске улице, парцела бр. 1 и 13, у величини до 1.200 м² за подизање друштвеног дома. Ово земљиште уступа се под општим условима, прописаним решењем одбора од 10. маја 1929. год. под којима се уступа општинско земљиште хуманим друштвима.

9.

На предлог Суда Обр. 8172 Одбор је
РЕШИО:

Да у име Београдске Општине њен претседник може дати 4 акцепта (менице) фирми Керн и Друг и 4 акцепта (менице) фирми Бот и Тилман са означеним износима и роковима по ранијем одборском решењу, и ово утврди уговором.

10.

На предлог Суда Обр. 8171 Одбор је
РЕШИО:

Да се изда банковна гаранција Београдске Општинске Штедионице на суму од дин. 1.149.876.— за исплату рачуна фирми Шкодини заводи у року од три године са 8% годишње камате у 36 једнаких рата што унести у уговор.

11.

На предлог Суда Обр. 7779 Одбор је
РЕШИО:

Да се на основу комисијског извештаја све ствари наведене у акту Пожарне Команде Бр. 223 расходују, пошто су неупотребљиве, а 1024 мет. кудељнога црева да се испише из инвентара Пожарне Команде и преда Возном парку на употребу.

12.

На предлог Суда Обр. 7877 Одбор је
РЕШИО:

Да се расходује сума у динара 488.— коју дугује на име потрошене струје за месец

април 1928. год. Боривоје Миловановић, пошто се исплата овога дуга није могла извршити, јер је дужник Миловановић материјално пропао, а сем тога и непознато куд отишао ван Београда.

13.

На предлог Суда Обр. 7144 Одбор је

РЕШИО:

Да се према извештају комисије продаду путем јавне продаје 11 ждребади, својина Возног парка а према поднетом списку,

14 под 1)

Предлог Суда Обр. 7788 о продужењу Ивковићеве улице повучен је с дневног реда, ради накнадног проучавања.

14 под 2)

На предлог Суда Обр. 7787 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји предлог Техничке дирекције о измени ширине Београдске улице од Краља Александра ул. до Битољске, и Старине Новака ул. од Битољске до Булбулдерског потока, која је по генералном плану била предвиђена 30 метара и смањена на 20 метара ширине, а по регулативи означеној плавом бојом у плановима.

14 под 3)

На предлог Суда Обр. Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји предлог Техничке дирекције и то:

1. — Да се затворе обе новопроектоване косе улице између Тимочке и Видовданске улице.

2. — Да се Карловачка улица као већ изграђена не затвара.

3. — Да се проширење између улица Тодора од Сталаћа и Тимочке сведе на ширину Карловачке улице.

4. — Да се део нове улице између Видовданске и Московске задржи са ширином од 8 метара, а да се Видовданска улица продужи без промене правца на реонску улицу.

14 под 4)

На предлог Суда Обр. 7784 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји предлог Техничке дирекције о укидању новопроектованих улица бр. 84 и 85. и да се Прешевска улица од Обилићеве до пијаче задржи са ширином од 9 метара.

14 под 5)

На предлог Суда Обр. 7785 Одбор је

РЕШИО:

Да се у свему усвоји предлог Техничке Дирекције о измени регулације око Дорћолске цркве, као што је у плановима означено плавом бојом у колико одступа од раније одобреног генералног плана.

14 под 6)

Код ове тачке после објашњења која је дао Потпредседник г. Зајина, развила се дискусија у којој су учествовали г. г.: Д-р Странимир Милетић, тражећи да Југ Богданова улица задржи првобитно пројектовану ширину од 20 метара, и Јован Мисирлић, који је изнео разлоге са којих је предлог Суда умесан, истичући да је предложена ширина Југ Богданове од 16 метара довољна за потребе саобраћаја. Извршено је гласање на коме је констатовано да је већина усвојила предлог Суда, а да су против предлога гласали пет одборника.

Према томе по предлогу Суда Обр. 8036 Одбор је већином гласова (против пет)

РЕШИО:

Да се усвоји предлог Техничке дирекције за измену регулације Зеленог Вена и Савске падине, а у вези са новим савским мостом као што је у плановима учтано плавом бојом у колико одступа од раније одобреног генералног плана.

14 под 7)

На предлог Суда Обр. 8033 Одбор је

РЕШИО:

Да се одобри измена регулације раскрснице Краља Александра улице и Конаоничке, а према предлогу Техничке дирекције у толико, што ће се Конаоничка и Молерова улица продужити до Краља Александра ул. у правој линији анулирати сквер предвиђен по генералном плану, као што је у плановима означено плавом бојом.

14 под 8)

На предлог Суда Обр. 8034 Одбор је

РЕШИО:

Да се у свему усвоји предлог Техничке дирекције за извршење регулације Дунавског краја а по плановима, у којима је будућа регулација учтана плавом бојом.

14 под 9)

На предлог Суда Обр. 8035 Одбор је

РЕШИО:

Да се у свему усвоји предлог Техничке дирекције о измени регулације у блоку око зграде општинског суда, с тим да се постојећи слепи сокачићи између себе споје као што је у плановима означено плавом бојом.

15.

Код тачке дневног реда „експропријације и апропријације“ одборник г. Петар Гребенац констатује да одборници почињу одлазити са седнице и ако су они по закону дужни остати до краја седнице. Позива Суд да према одборницима, који не долазе на седнице, или их напуштају пре времена стриктно примени чл. 80, 82 и 83. Закона о општинама.

Потпредседник г. Д-р Стојадиновић у-

сваја примедбе и изјављује, пошто овај предлог потиче од одбора, да ће Суд предузети мере у том правцу.

За овим је Одбор

РЕШИО:

1. — На предлог Суда Обр. 7900:

„Да се усвоје записници већине чланова извршених комисијских процена за експропријације делова земљишта за проширење Дедињског пута и то ових сопственика: Ј. Јовановића, К. Павловића, Ј. Лукаревића, Д. Гројића, Д. Коларевића, Ј. Нешића, М. Лазаревића, М. Мишића, А. Владисављевића, П. Иконовића, К. Љубисављевића и Н. Ђорђевића.

Вредност ових експропријација износи 1,030.166.— динара”.

2. — На предлог Суда Обр. 7878:

„Да се изврши експропријација имања Драгише Стојадиновића у Небојшиној улици путем законске комисијске процене. За општинске процениоце одређују се г. г. Милан Дилбер, инспектор Мин. финансија и Павле Алексић, инжињер.”

3. — На предлог Суда Обр. 7879:

„Да се изврши експропријација имања Драгише Стојадиновића у Суворовској улици путем законске комисијске процене. За општинске процениоце одређују се г. г. Милан Дилбер, инспектор Мин. финансија и Павле Алексић, инжињер.”

4. — На предлог Суда Обр. 7880:

„Да се изврши експропријација целокупног имања Ивана Крижнара на углу Гучевске и Малешке улице по тој да се изврши замена са парцелом бр. 5. на комплексу Старог Јеврејског гробља. Вредност једног и другог имања одредиће се путем законске комисијске процене и вишак и мањак доплаћиваће једна страна другој. За општинске процениоце одређују се г. г. Милан Дилбер, инспектор Мин. фин. и Павле Алексић, инжињер.”

5. — На предлог Суда Обр. 7881:

„Да се апроприше део имања Р. Ф. О. Б. имању Драгутина Крстића у Краља Александра улици бр. 202, по цени од 180.— динара по квадратном метру. Преносну таксу да сноси купац.”

6. — На предлог Суда Обр. 7882:

„Да се поништи записник комисијске процене од 24. априла 1929. год. о експропријацији имања Драге Ружичић у Јеврејској улици, због разних мишљења проценалаца и да се изврши накнадна комисијска процена. За општинске процениоце одређују се г. г. Милан Дилбер, инспектор Мин. фин. и Павле Алексић, инжињер.”

7. — На предлог Суда Обр. 7883:

„Да се изврши експропријација имања Сретена Кечкића у Сипћелићевој улици, по тој да ову експропријацију поднесу суседи пошто њоме њихово имање добијају у вред-

ности. Експропријација се има извршити путем законске комисијске процене. За општинске процениоце одређују се г. г. Милан Дилбер, инспектор Мин. фин. и Павле Алексић, инжињер.”

8. — На предлог Суда Обр. 7884:

„Да се експроприше целокупно имање Босиљке Милосављевић на раскршћу Звечанске, Малешке, Гучевске и Дебарске улице, заједно са постојећом зградом за паушалну цену од 80.000.— динара. Преносну таксу да сноси сопственица.”

9. — На предлог Суда Обр. 7885:

„Да се изврши експропријација имања Јелене Филиповић у Г. Јовановој улици путем законске комисијске процене а у вези чл. 9. Закона о атару, за потребе калдрмисања. За општинске процениоце одређују се г. г. Милан Дилбер, инспектор Мин. фин. и Павле Алексић, инжињер.”

10. — На предлог Суда Обр. 7886:

„Да се усвоји записник већине комисијске процене извршене 9. марта 1930. год. и експроприше потребан део земљишта од имања Маре Мике Константиновића, а за потребе Музеја Савремене Уметности, но тако, да се маси поч. М. Константиновића остави потребан улаз у имање у смислу Грађевинског закона. Ова се експропријација врши на терет државне касе.”

11. — На предлог Суда Обр. 7887:

„Да се експроприше део земљишта Г-ђе Стане Нинић ради калдрмисања Кнез Лазарева и Ускочке улице по цени од 1.200.— динара по квадратном метру, но тако, да јој се за постојеће зграде на истом земљишту не да никаква накнада, већ да исте сама поруши и материјал сама однесе. У исто време да се изврши арондисање плацева између Г-ђе Нинић и масе Саве Раденковића и да се око 50 метара од имања Г-ђе Нинић дода имању масе. Вредност једног и другог одредити путем процене.”

12. — На предлог Суда Обр. 7888:

„Да се изврши експропријација земљишта Светозара Веселиновића у Југовићевој улици ради извршења калдрмисања исте. Експропријацију извршити путем законске комисијске процене, у смислу чл. 9. Закона о атару. За општинске процениоце одређују се г. г. Милан Дилбер, инспектор Мин. фин. и Павле Алексић, инжињер.”

13. — На предлог Суда Обр. 7889:

„Да се усвоји записник комисијске процене од 3. децембра 1929. год. за експропријацију део земљишта Ђорђа Вељковића за проширење гробља и плати по 90.— динара квадратни метар, с тим да преносну таксу сноси сопственик.”

14. — На предлог Суда Обр. 7890:

„Да се изврше експропријације делова земљишта за проширење Далматинске улице, за потребе калдрмисања путем законске ко-

мисијске процене. Ову експропријацију сносиће г. Милош Кикић, сопственик имања у Далматинској улици бр. 5., пошто тиме његово имање добија у вредности. За општинске процене одређују се г. г.: Милан Дилбер, инспектор Мин. фин. и Павле Алексић, инжењер."

15. — На предлог Суда Обр. 7891:

"Да се одборска одлука од 24. јануара 1930. год. измени у толико што ће другу половину земљишта Иде Микић потребну за просецање Мајданске улице платити Општина по цени од 150.— динара од квадратног метра или по комисијској процени. Преносну таксу сносиће сопственица и Браћа Поповић, који су уступили Општини бесплатно за просецање Тузланске улице."

16. — На предлог Суда Обр. 7892:

"Да се у смислу одборске одлуке од 26. јуна 1928. год. изврши комисијска процена за део земљишта Луке Ђурића, а за проширење улице Косте Стојановића. За општинске процене одређују се г. г.: Милан Дилбер, инспектор Мин. фин. и Павле Алексић, инжењер."

17. — На предлог Суда Обр. 7893:

"Да се за експроприсани део имања Александра Пајића и Светомира Марјановића плати и то свега једна трећина по 400.— дин. од квадратног метра, а остатак да уступе општини бесплатно."

Да се за експроприсани део из Захумске улице имању г. Пајића обрачуна метар за метар код експроприсаног, а од остатка експроприсаног дела да му се плати по 400.— дин. квадратни метар за једну трећину. Ако сопственици не пристају онда да се експропријација изврши путем законске комисијске процене. За општинске процене одређују

се г. г.: Милан Дилбер, инспектор Мин. фин. и Павле Алексић, инжењер."

18. — На предлог Суда Обр. 7894:

"Да се експроприше део земљишта Наталије Марић и Евгеније Милићевић у Балканској улици, по цени од 1.500.— дин. од квадратног метра. Преносну таксу сносиће сопственици."

19. — На предлог Суда Обр. 7895:

"Да се изврши експропријација имања Милана Јовановића у Далматинској улици у смислу чл. 9. Закона о атару путем законске комисијске процене. За општинске процене одређују се г. г.: Милан Дилбер, инспектор Мин. фин. и Павле Алексић, инжењер."

20. — На предлог Суда Обр. 7896:

"Да се апроприше део имања Р. Ф. О. Б. у Дечанској улици имању г. Милоша Трифунчића ради заласка на регулациону линију, с тим да плати по 1.500.— дин. од квадратног метра. Преносну таксу да сноси купац."

21. — На предлог Суда Обр. 7897:

"Да се апроприше део имања Р. Ф. О. Б. имању Г-ђе Љубице Благојевић у Краља Милутина ул. с тим да плати 500.— дин. од квадратног метра. Преносну таксу да сноси купац."

22. — На предлог Суда Обр. 7898:

"Да се апроприше део земљишта Р. Ф. О. Б. имању Косте Тодоровића на углу Гундулићеве и Косте Стојановића ул., а по цени од динара 800.—, по квадратном метру. Преносну таксу да сноси купац."

Седница је закључена у 9 час. у вече.

Деговоја,

Бож. Л. Павловић, с. р.

Потпретседник

Београдске Општине.

Д-р Мил. Стојадиновић, с. р.

Правилник Библиотеке

Општине града Београда

На основу чл. 6. Статута Општине Града Београда, а у вези чл. 4., Суд Општине Града Београда прописује овај

П Р А В И Л Н И К

о надлежности и пословању Библиотеке Општине Града Београда.

Чл. 1.

Библиотека Општине Града Београда постоји као засебан одељак — реферат — Културног одсека и зваће се скраћено у свом пословању: „Општинска Библиотека“.

Чл. 2.

Главни је циљ Општинске Библиотеке, да прикупља сву литературу, која је потребна Општини и њезиним дирекцијама, одељењима и рефератама, затим сву осталу знаствену, стручну и лепу литературу, која је потребна савременој јавној библиотеци, и да сарађује на општим просветним задацима и циљевима Општине у њеном културном раду.

Чл. 3.

Директори, шефори и референти свих општинских дирекција, одељења и реферата састављају пописе потребних књига и упућују их Библиотеци, која ће настојати, да ове књиге буду првенствено набављане из буџета Библиотеке у колико има расположивих средстава, као и позиција буџетских предвиђених у ове сврхе.

Све се књиге набављају преко Општинске Библиотеке.

Чл. 4.

Да би се књиге уопште набављале и према потреби општинског чиновништва и осталих чланова-читалаца, у Библиотеци ће се увек налазити књига уписа у коју ће сваки под својим именом моћи записивати своје жеље у погледу набављања нових књига.

Књиге ће се набављати: куповином, заменом и поклонима.

Чл. 5.

Код набавке књига пазиће се, да у Општинској Библиотеци — уз научну, стручну и белетристичну литературу — буду нарочито заступљена дела, која се односе на: комунална и општа социјална питања — радничко, дечије, женско.

Чл. 6.

Заменом се може Библиотека увеличавати у оним случајевима, кад Библиотека од исте књиге има више примерака и кад је то нарочито корисно.

Чл. 7.

Књиге, које надлежства, јавне и приватне установе, друштва и појединци поклоне Општинској Библиотеци, преузимаће се у Би-

блиотеци на реверс. Дупликат реверса чуваће се у нарочито одређеном досијеу.

Ако је даривање књиге везано уз неки нарочити услов, или је библиотекар мишљења, да дароване књиге не одговарају сврси Библиотеке, поднеће реферат надлежном члану Суда.

Чл. 8.

Све књиге Библиотеке Општине Града Београда, дакле и оне, које су одређене, да служе као приручна литература појединим дирекцијама, одсецима и рефератама, морају бити предата Библиотеци ради централне инвентаризације, класифицирања и картирања.

Чл. 9.

Сви часописи и све књиге од веће вредности даваће се на повезивање. Боја и врста повеза зависиће о групи у коју књига спада, као и о њеној мањој или већој вредности.

Чл. 10.

Све књиге морају се на насловном листу односно на првом листу сваке поједине књиге и на једној одређеној страни штемпирати као својина Библиотеке Општине Града Београда.

Од овог се општег правила изузимају велике књижевне реткости, које би се на тај начин оштетиле.

Чл. 11.

У Библиотеци ће се водити инвентарска књига у коју ће се уносити све књиге оним редом, којим у Библиотеку стижу са тачном ознаком судског решења на основу ког је књига набављена, као и рачуна о куповини књига.

У случају даривања уводиће се у инвентар датум и име дародавца, као и број реверса.

Чл. 12.

У сврху што потпуније систематизације књига Општинска Библиотека усваја Међународни Децимални Систем.

Чл. 13.

О појединим важним темама водиће се посебни тематски каталози.

Чл. 14.

Књигама и часописима могу се служити сва лица, која се подвргавају правилима Општинске Библиотеке и упуштима о унутрашњем раду.

Чл. 15.

Лица, која желе, да се служе Општинском Библиотеком, добијају од библиотекара чланску исказницу на којој је назначено име читаоца, његова потпуна адреса, као и број исказнице.

Чл. 16.

Свако је дужан по употреби вратити књигу у оном стању у ком је књигу узео. Ако се књига не врати у предвиђеном року, или ако буде оштећена, кривац ће бити дужан Библиотеци надокнадити штету.

Чл. 17.

Висина буџета Општинске Библиотеке за набављање књига и часописа одређиваће се према буџетским могућностима.

Чл. 18.

Библиотеком управља Библиотекар, који мора бити факултетски образовано лице са знањем страних језика и смислом за општи просветни рад.

Звање општинског библиотекара спада у прву категорију општинских службеника. Библиотекар је у исто време и референт за Библиотеку и Музеј. Он је подвргнут непосредно надлежном члану Суда.

Чл. 19.

Општински библиотекар, као такав и као референт, одговара сам за све послове Општинске Библиотеке и читаву њезину унутрашњу организацију. Он прегледа и све предлоге за набавку нових књига и часописа свих одељења и отсека, прикупља библиографске податке о свим делима, која су потребна Општини и циљевима Библиотеке Општине града Београда у коју сврху предлаже набавке Суду.

Међу његове нарочите дужности спада сарађивање на општинском просветном програму, сарађивање с појединим општинским одсецима и установама на месним и општим социјалним питањима.

Да би се што више искористила стручна литература, библиотекар ће бити дужан у нарочито одређеној рубрици „Општинских Новина“ састављати краће приказе и преводе особито важних дела и појединих чланака, а и директно обавештавати поједине дирекције, одсеке и реферате.

Чл. 20.

Поред назначених главних дужности, библиотекар ће и надаље водити бригу и прикупљати све предмете за Општински Музеј, потребне податке ових предмета, састављати каталоге, као и водити евиденцију свих уметничких изложби у престоници.

Чл. 21.

Библиотекар може ступати у везу са појединим јавним и приватним установама, хуманим и сличним друштвима, као и појединим лицима у сврху организовања и подупирања просветних покрета престонице.

Чл. 22.

Библиотекару ће се по потреби и развоју посла у Библиотеци додељивати помоћно особље.

За сада ће библиотекару бити додељен један писар и један дактилограф.

Чл. 23.

Библиотекар се овлашћује, да у оквиру овога правилника изради упутства о унутрашњем реду Библиотеке.

Чл. 24.

Све измене у овом правилнику, које би се указале потребне у току самог рада у Библиотеци, састављаће библиотекар и предлагаће Суду на одобрење.

Чл. 25.

Овај Правилник ступа на снагу кад га потпише Суд града Београда.

Правилник се има објавити у „Општинским Новинама“.

Београд 23. априла 1930.

Претседник

Београдске Општине,
Милош Савчић, с. р.

Потпретседници

Београдске Општине,
Д-р Мил. Стојадиновић, с. р.
Војислав Зађина, с. р.

Правилник о службеном оделу трошаринског особља

Суд Општине Града Београда на основу чл. 84. Уредбе о Општинској Трошарини града Београда и чл. 22. Статута Општине Београдске, прописује ова

ПРАВИЛА

О службеном оделу трошаринског особља.

Чл. 1.

Одело трошаринског особља двојако је: а) за трошаринске чиновнике и званичнике; и б) за трошаринску стражу.

А. За чиновнике и званичнике

Чл. 2.

Одело се састоји из: капе, капута, панталона, прслук, шињела, гумимантла и ципела.

Чл. 3.

Одело је штофа сиво маслинасте боје, чије је ткиво израђено у т. зв. енглеском габардину — пругасто.

Чл. 4.

1.) **Капа** је облика шапке, која је израђена од истог штофа, као и одело са бортом од угасите зелене кадифе ширине 45 мм; сунцобран је црн, лакован, повијен на ниже; подбрадник је плетен из позлаћене узице, а утврђен је на капи са два мала метална дугмета.

Напред на борти носи се кокарда емајлирана у државној тробојници.

2.) **Службени капут** је сако, једноредни у шпицу, а дужине је до првог зглавка палца, кад је рука спуштена.

Спреда, испод гуше разрезан је 15—18 см у виду V, са реверима заокруженим. Закопчава се на три коштана дугмета обичне величине и боје као штоф.

Капут ће бити снабдевен са 4 цепа и то: 2 на прима и 2 на куковима; цепои су озго прешивени са патном и дугметом које их затвара.

Позади рукава ушивена су 3 мала коштана дугмета у размаку од 20 мм једно од другог; боје су као и штоф.

На раменима биће нарамнице ушивене од истог штофа, ширине 4 см. код шави рукава, а 3 см. с горње стране уз врат где се закопчава се једним коштаном дугметом.

3.) **Прслук**, један ред, пет дугмета, 4 цепа отворен према капуту.

4.) **Панталоне** су са манжетнама без ипсусака обичнога кроја. Зимн „бричес“ панталоне од вуненог штрукса.

5.) **Шињел** је од пунијег штофа исте боје као и одело, кроја је грађанског уз тело; дугмета су коштана већа, одговарајуће боје. Спреда су пришивена у два реда по четири,

од која су по три за закопчавање, а четврта формирају.

На шињелу су два цепа са стране косо положени.

6.) **Ципеле** су обичнога кроја од црне или жуте коже, фикследера, бокса или лака са кожним камашнама на бричес панталонама. Могу се носити и чизме, али само црне.

7.) **Гумимантл** је исте боје као и одело, кроја са или без пелерине.

Чл. 5.

Као саставни део службеног одела сматра се још: оковратник, било мекан или тврд од белог платна; а вратна марама у истој боји као и одело или црна. Опасач од затвореног бланка са ремником

Чл. 6.

Знаци распознавања старешинства код трошаринског особља су следећи:

а.) Старешине трошаринских станица носе при дну рукава три ширита у виду римског V окренутог на ниже, ширити су размакнути један од другог за 5 мм.

б.) Трошарински чиновници носе 2 ширита на исти начин као и старешине;

в.) Трошарински званичници носе 1 ширит на исти начин као и чиновници.

Ширити су позлаћени; ширити су ширине 10 мм.

Чл. 7.

На нарамницама трошарински чиновници и званичници носе још и иницијале „О. Т. Г. Б.“ који ће бити причвршћени једно поред другог.

Чл. 8.

Трошарински чиновници и званичници дужни су набавити све прописано одело о свом трошку, а набавка револвера и дозвола за ношење истог пада на терет општинског буџета.

Чл. 9.

Трошарински чиновници и званичници дужни су увек носити службено одело и само у њему вршити службу.

За време топлих и летњих дана одело и капа може бити и од друге сиве тканине.

Чл. 10.

Од ношења службеног одела ослобођава се Управник Трошарине као и канцеларијско особље Управе Општинске Трошарине.

Б. Трошарински стражари.

Чл. 11.

Одело се састоји: из капе (шапке), блузе, чакшира, шињела, чизама и опасача.

Оно је начињено од вунене тканине маслинове суре боје.

Чл. 12.

Капа (шапка) састоји се од једнаке чоје од које је и одело, са бортном затворено зелене боје ширине 35 мм.

На горњој ивици бортне а тако исто и испод ње, има бити испуска од чоје од које је и капа.

Пречник горњег дела шапке шири је од доњег за 70—85 мм.

Сунцобран је цри, повијен на ниже, а доња ивица пресована; подбрадник је од црне коже у ширини од 18 мм. са двама пређицама, а утврђен је на капи са два мала метална дугмета.

Капа је постављена платном у боји која одговара боји капе, а при дну танком кожом ширине око 40 мм. Напред на бортни носиће „иницијале“ Б. О. Т. — у виду монограма.

Блуза: блуза је од маслинове-суре чоје, дужина до доње ивице рукава, кад се рука опружи, напред се закопчава са 8 дугмади тако, да се дугмад не виде.

Блуза има 4 џепа и то два на прсима, а два на куковима, која су изнутра пришивена чији су капци споља. Ширина је џепа 120 мм. а дубина горњих 185 мм. а доњих до ивице блузе. Јака је права припијена уз врат, опшивена са једне и друге стране зеленом чојом као и бортна на капи. Мора бити увек закопчана. Блуза и рукави су постављени. На раменима биће нараменице у виду плетеница од 2 зелена гајтана дебљине од по 7 мм. причвршћене на горњој страни уз јаку, са једним металним дугметом, а на доњој страни ушивена у шав од рукава.

Чакшире: су од исте чоје као и блуза удешене за чизме или камашне са два џепа са стране и једним џепом по задни.

Са стране испуске од зелене чоје у ширини од 3 мм.

Шињел: је војничкога кроја од исте чоје као и блуза; на раменима као и на блузи.

Обућа: чизме од црног јухта са меким сарама, кроја војничког.

Чл. 13.

Као саставни део службеног одела сматра се још: Пиштаљка и службени број. Ови службеници могу носити и револвер.

Чл. 14.

Пиштаљка: за давање знакова носи се у служби на зеленом гајтану причвршћена на дугмету блузе — другом одозго.

Опасач: са кубуром је од жутога бланка.

Чл. 15.

Службено дело мора се носити у служби и само се у њему може вршити служба.

Чл. 16.

Трошкови за набавку службеног одела као и оружја трошаринских стражара падају на терет Општинског буџета.

Рок трајања је и то:

- а) за шињел и одело две године;
- б) за чизме две године.

Чл. 17.

За време летњих дана стражари могу носити летњу блузу лаке сиве тканине, коју ће набавити о свом трошку.

Чл. 18.

Све трошаринско особље по овоме Правилнику мора бити униформисано најдаље до 1. јуна 1930. године.

Чл. 19.

Овај правилник ступа на снагу кад га одобри Господин Министар Унутрашњих Послова и кад се објави у Београдским „Општинским Новинама“.

Председник
Београдске Општине
М. Савчић
Потпретседници
Београдске Општине
Д-р Мил. Стојадиновић
Вој. Заћина

На основу чл. 84. Уредбе о Општинској Трошарини града Београда и чл. 22. Статута Општине Београдске одобравам ова Правила о службеном оделу Трошаринског особља.

IV бр. 475
23. априла 1930. г.
у Београду

Претседник Мин. Савета
Министар Унутр. Послова
Почасни Ађутант Њ. В. Краља
П. Живковић, с.р.

Преглед

Остварених прихода појединих одељака код Таксено-привредног Отсека у месецу марту 1930. год.

I.

1. — Наплаћена кланична такса по ТБр. 379—382. коју наплату врши кланични одељак	485.725.80
2. — Наплаћена пијачна такса на свима трговима по ТБр. 397.	269.522.—
3. — Наплаћена такса за запремање земљишта - локалима на трговима по ТБр. 397.	282.723.75
4. — Наплаћено на име пијачарине по ТБр. 397., коју наплату врши Управа трошарине по решењу Суда АБр. 16190. од 26. VII. 1929. год.	404.507.—
5. — Наплаћена такса по ТБр. 398. — обаларина, коју наплату врши Канетанија пристаништа по решењу Суда АБр. 17166. од 9. VIII. 1929.	19.282.—
6. — Наплаћено на име биоскопске таксе по ТБр. 407. тачка 20. коју наплату врши Пореска Управа	270.085.06
7. — Наплаћена такса од стране инкасаната по разним таксеним облицима	738.907.39

Пијачни Одељак

1. — Јованова Пијаца	Дин.	82.995.—	71.745.—	154.740.—
2. — Цветни трг	"	43.585.—	107.977.25	151.562.25
3. — Зелени Венац	"	46.550.—	41.269.—	87.819.—
4. — Калинића Гувно	"	24.413.—	28.234.50	52.647.50
5. — Смедеревски Берам	"	18.294.—	14.045.50	32.339.50
6. — Бајлонова пијаца	"	8.682.—	8.800.—	17.482.—
7. — Палилулска пијаца	"	8.475.—	10.652.50	19.127.50
8. — Марвени трг	"	35.765.—	—	35.765.—
9. — Сењска пијаца	"	763.—	—	763.—

Свега Дин. 269.522.— 282.723.75 552.245.75

Трошаринска Управа

1. — Жељезн. трош. станица	дин.	110.429.—
2. — Топчидер. трош. станица	"	107.552.50
3. — Савска трош. станица	"	42.430.50
4. — Смедер. трош. станица	"	38.028.50
5. — Крагујев. трош. станица	"	34.325.50
6. — Вишњичка трош. станица	"	29.176.—
7. — Марвени трг	"	26.610.—
8. — Дунавски Кеј	"	8.055.—
9. — Спољна Контрола	"	7.900.—

Свега Дин. 404.507.—

Према свему напред изложеном види се, да је приход у месецу марту 1929. год. за

8. — Наплаћена такса од стране извршног отсека	62.265.20
9. — Наплаћена такса од стране књиговодства водовода	3.998.60
Свега наплаћено Динара	2,537.016.80
Наплаћено у месецу марту 1929.	2,373.125.08
Наплаћено у месецу марту 1930.	163.891.72

II.

ПОЈЕДИНАЧНИ ПРЕГЛЕД ПРИХОДА ОД НАПЛАЋЕНИХ ТАКСА.

Кланични Одељак

1. — Такса за пренос и издавање сточних пасоша	21.645.30
2. — Такса за лекарски преглед стоке	24.920.20
3. — Такса од говеђе аренде	116.021.30
4. — Такса од телеће аренде	91.702.—
5. — Такса од свињске аренде	209.557.—
6. — Такса од ситне стоке	21.880.—

Свега Динара: 485.725.80

На име ових такса наплаћено је у месецу марту 1929. године 511.901.90

Мање наплаћено у месецу марту 1930. год. 26.176.10

Наплата извршена од стране инкасаната

1. — Воја Димитријевић	дин.	256.064.40
2. — Слободан Пауновић	"	114.248.85
3. — Милутин Крунић	"	113.360.—
4. — Јордан Божовић	"	62.752.—
5. — Стеван Здравковић	"	44.709.19
6. — Стеван Митровић	"	41.580.50
7. — Благоје Поповић	"	38.210.—
8. — Петар Петковић	"	35.532.55
9. — Михајло Јаковљевић	"	32.449.90

Свега Дин. 738.907.39

да је приход у месецу марту 1930. године већина 163.891.75.

ПРЕГЛЕД

Остварених прихода у марту 1929. и 1930. године код Таксено-Привредног Отсека

НА ИМЕ ЧЕГА?		Наплаћено у фебруару 1929. год.		Наплаћено у фебруару 1930. год.		Више наплаћено у фебруару 1930. год.		Мање наплаћено у фебруару 1930. год.	
		ДИНАРА	П	ДИНАРА	П	ДИНАРА	П	ДИНАРА	П
Т.Бр.	379	Такса за пренос и издавање сточних пасоша							
		23.558	20	21.645	30	—		1.912	90
"	381a	Такса за лекар. преглед стоке							
		26.048	70	24.920	20	—		1.128	50
"	382	Такса од говеђе аренде							
		145.368	—	116.021	30	—		29.346	70
"	382	Такса од телеће аренде							
		109.397	—	91.702	—	—		17.695	—
"	382	Такса од свињске аренде							
		187.560	—	209.557	—	21.997	—	—	—
"	382	Такса од ситне стоке							
		19.970	—	21.880	—	1.910	—	—	—
"	395	Дозвола за вађење леда							
		2.270	—	—	—	—		2.270	—
"	396	Запремање тротоара и улице							
		20.593	80	24.106	40	3.512	60	—	—
"	397	Пијачна такса и такса за ло- кале на трговима							
		636.887	05	966.965	95	330.078	90	—	—
"	398	Пловни објекти — обаларина							
		5.089	15	19.282	—	14.192	85	—	—
"	400	Држање луксуз. кола и фија- кера за личну употребу							
		47.450	—	30.030	—	—		17.420	—
"	401—401a	Држање луксуз. и пут- ничких аутомоб. за лич. упот.							
		105.640	—	56.110	—	—		49.530	—
"	402—402a	Држање кола-талига, мо- торцикла и велос. за јав. саобр.							
		60.480	—	27.220	—	—		33.260	—
"	404	За држање и истицање фирми							
		25.000	—	67.580	—	42.580	—	—	—
"	405—405a	Такса за рекламе							
		—	—	320	—	320	—	—	—
"	406	Такса за држање паса							
		7.100	—	23.400	—	16.300	—	—	—
"	407	Музика, концерти, забаве и биоскопи							
		258.545	35	329.945	06	71.399	71	—	—
"	409	Такса на странце							
		109.216	—	133.716	—	24.500	—	—	—
		Овера аутобуских карата							
		32.400	—	22.900	—	—		9.500	—
		Извршна такса по рефератима							
		—	—	45	—	45	—	—	—
		Дугована такса							
		550.551	83	349.670	59	—		200.881	24
СВЕГА ДИНАРА		2,373.125	08	2,537.016	80	526.836	06	362.944	34
Дугована такса наплаћена је по доле означеним таксеним облицима									
Запремање тротвара и улице		29.975	90	17.157	80				
" земљишта на трговима		6.745	50	6.189	—				
Држање аутомобила за личну употребу		10.610	—	1.905	—				
" и истицање фирми		424.450	—	172.975	—				
Музика, концерти и забаве		2.415	—	5.770	—				
Такса на јеловнике		480	—	220	—				
" рекламе		500	—	920	—				
" чисту добит		—	—	20.000	—				
Такса за држање паса		—	—	350	—				
Извршна такса по рефератима		—	—	958	—				
Израда асфалта		75.375	43	123.225	79				
СВЕГА ДИНАРА		550.551	83	349.670	59				

8. марта 1930. године
БеоградШеф таксеног привредног отсека
Драг. О. Новаковић с. р.

СЛУЖБЕНЕ ВЕСТИ

НАРЕДБА ПО ПИТАЊУ НАПЛАТА ТАКСА

И поред свих ранијих наредба, да се при тражењу наплате дужних такса води рачуна о томе, да се не тражи наплата и од оних лица, која су ту таксу једном већ платила, ових дана десио се је случај, да је за г. Павла Пикунуова, шофера, издат налог за наплату, егзекутивним путем, дужне таксе у динара 500.— за рад аутомобилом Бр. 565. у 1928. години, ма да је он ову таксу исплатио још много раније, и то: половину ове таксе платио је у јануару 1928 г. на читавих 11 месеци пре поднетог реферата од стране надлежног инкасанта, а другу половину ове таксе наплатио је тај исти инкасант у јануару 1929. год., а поднети реферат није повукао нити је особеним рефератом обавестио Таксено-привредни отсек, да се наплата не тражи егзекутивним путем.

Овакав рад може да се правда једино тиме, што је административни и књиговодствени рад у Таксено-привредном отсеку раније био и сувише небрижљиво вођен пошто наплаћене суме, које су предате благајни, нису развијене по партијалницима, али се то није у будуће несме дешавати, да би се на тај начин избегли оправдани протести таксених обвезника, због тражења наплате по други пут.

Да би рад у Таксеном отсеку и пијачном одељку текао у пуној хармонији, и да се не би више слични случајеви дешавали, то на основу чл. 109. Закона о Општинама

НАРЕЂУЈЕМ :

1. — Да се по извршеном задужењу таксе по пријави или реферату, ово задужење одмах уведе и у одговарајуће партијалнике.

2. — По извршеном задужењу у партијалнике, дати налог инкасанту за наплату где није случај, да дужник са поднетом пријавом одмах плаћаје и таксу.

3. — Када инкасант не успе да наплати таксу редовним путем, предаће особеним рефератом предмет дуговања те таксе извршном одељку Таксено-привредног отсека ради наплате егзекутивним путем по чл. 32 зак. о таксама.

4. — После предатог реферата за егзекутивну наплату, престаје сваки рад дотичног инкасанта по томе предмету, у колико се односи на ненаплаћену таксу за коју је реферат поднет.

5. — Где се наплата врши по списковима, као што је случај код такси на фирме и асфалта, поступаће се овако:

Ако је неко од дужника дошао са позивом да плати дужну таксу, а инкасант који га је позвао, и код кога се списак са тим задужењем налази, није присутан, тада ће се проверити код извршног одељка Таксено-привредног отсека, да ли је дотични дужник реферисан за егзекутивну наплату, па ако није или је реферат поднет, али предмет из Таксено-привредног отсека још није упућен из-

вршном отсеку у рад, у том случају може се приступити наплати те таксе; у противном случају, пак, дотичног дужника упутити у извршни отсек да тамо положи таксу редовну и извршну.

6. — Све што је речено у тачци 4 и 5. ове наредбе за инкасанта, важи и за надзорнике пијача, који врше периодично наплате пијачне таксе.

7. — Код наплате таксе на заузеће тротоара грађевинским материјалом, где заузеће траје дуже време и где се наплата врши месечно, дотични инкасант, који није добио реферат за наплату, дужан је пре него што поднесе реферат за наплату егзекутивним путем, на случај немогућности наплате редовним путем, да провери да ли постоји одјава заузећа, па ако ове нема, да преко надлежног контролора утврди: да ли заузеће још траје и ако је престало, докле је трајало.

Код случаја где заузеће још траје, а дужник не плати таксу за прошлих месец дана од извршеног заузећа реферисати за ненаплаћену суму за протекло време, особеним рефератом, а предмет задржати у евиденцији до престанка заузећа.

Ову наредбу саопштити свима чиновницима Таксено-привредног отсека и пијачног одељка на потпис, с напоменом, да ће сваки чиновник, који се исте не придржава бити најстрожије кажњен.

Претседник
Београдске Општине,
М. Савчић, с. р.

ИНТЕРЕСАНТНА ПОСЕТА

Д-р Чен Ван Ли, шеф отсека Народног Здравља покрајинске управе у Чикјангу у Кини, посетио је 2. маја шефа одељења за социјално и здравствено старање Општине Града Београда. Д-р Чен Ван Ли се интересовао многим питањима хигијенске службе у нашој престоници, буџетом којим се даје Одељењу за Социјално и Здравствено Старање, и целокупним уређењем службе, изјављујући своје задовољство што му се указала прилика да посети Београд и констатује општи напредак наше вароши.

РАСПОРЕД ДЕЖУРСТВА ЧИНОВНИКА СУДА О. Г. Б. ЗА МЕСЕЦ МАЈ

На основу чл. 103. Закона о општинама прописујем следећи

Распоред дежурства

Г. г. чиновника Суда Општине Града Београда за месец мај 1930. год. када се у канцеларијама не ради:

4. маја — недеља

Писар општег одељења г. Светозар Антић и дактилогрф г-ђица Наталија Марковић.

6. маја — Ђурђев дан

Писар Општег одељења г. Петроније Ивановић, и дактилограф г-ђица Марица Шијукова.

11. маја — недеља

Писар Општег одељења г. Јордан Нешић и дактилограф г-ђица Милева Ивковић.

18. маја — недеља

Писар Општег одељења г. Милош Зећ и дактилограф г-ђица Зора Раковић.

24. маја — Св. Ђирило и Методије

Писар Општег одељења г-ђица Живана Николић и дактилограф г-ђа Полексија Пауновић.

25. маја — недеља

Писар Општег одељења г-ђица Александра Бабићева и дактилограф г-ђа Милана Медаковић.

29. маја — Спасов дан

Писар Општег одељења г. Велимир Жикић и дактилограф г-ђица Гордана Вујић.

Дежурство траје од 9—11 часова пре подне.

Осим овог дежурства, горњих дана и суботом по подне, биће одређени по један чиновник да обавља послове који не трпе одлагања у одељењима: за Социјалну Политику, Војном и Гробљанском. Ова дежурства одређиће г. г. шефови дотичних одељења.

Претседник
Београдске Општине,
М. Савчић, с.р.

ОСУЂЕНИ ОПШТИНСКИ СЛУЖБЕНИЦИ

Петар Бурлица, бивши званичник Судског Одељења Општине Града Београда, Пресудом Првостепеног Суда за Град Београд од 29. марта 1930. године осуђен је за дело фалсификовања јавних исправа и употребе истих извршено у 1930. години, — на 6 месеци строга затвора и 2 године губитка грађанске части по издржаној казни, као и да Општини накнади причињену штету и трошкове.

Божидар Радовановић, бивши инкасант Управе Трамваја и Осветлења Пресудом Првостепеног Суда за Град Београд од 31. марта 1930. године осуђен је за дело утаје извршено у 1928. год. на 1 годину дана затвора и 2 године губитка грађанске части по издржаној казни, као и да Општини накнади сву штету и причињене трошкове.

Новић Масловарић, бивши помоћник старешине трошаринске станице Пресудом Апелационог Суда за дело утаје Општинског новца извршено у 1928. години осуђен је на 3 године робије и 3 године губитка грађанске части по издржаној казни као и да накнади сву штету и причињене трошкове.

Београд, 26. априла 1930. год.

Из Правног Одсека Општине Града Београда

Цене животних намирница на Београдској пијаци

Н А З И В	ПРОСЕЧНА ЦЕНА У ДИНАРИМА					Месечна
	НЕДЕЉНА					
	I	II	III	IV		
	А П Р И Л А М Е С.					
Брашно и хлеб						
Брашно пшен. № 2. 1 кгр.	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25	
„ „ № 1. „	3.75	3.75	3.75	3.75	3.75	
„ „ бело „	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25	
„ „ кукурузно „	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75	
Хлеб пшен. црни „	3.50	3.50	3.50	3.50	3.50	
„ „ бели „	4.50	4.50	4.50	4.50	4.50	
Месо						
Говеђина 1 кгр.	15.—	15.—	15.—	15.—	15.—	
Телећина „	24.—	24.—	24.—	24.—	24.—	
Јагњетина „	17.25	15.—	15.—	15.50	15.70	
Свињетина „	22.50	22.—	22.—	21.50	22.—	
Сланина сирова „	21.—	21.—	21.25	22.—	21.30	
Маст свињска „	23.—	23.—	23.—	23.—	23.—	
Сало „	23.—	23.—	23.—	23.—	23.—	
Риба						
Шаран 1 кгр.	23.50	21.—	23 —	18.50	21.50	
Сом „	40 —	40.—	36.25	32.50	37.20	
Кечига „	55.—	47.50	68.75	50.—	55.30	
Смуђ „	40.—	37.50	38.50	40.—	39.—	
Штука „	17.75	19.75	21.50	18.—	19.25	
Млеко и млечни производи						
Млеко слатко 1 лит.	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25	
Масло 1 кгр.	58.75	65.—	65.—	65.—	63.40	
„ топљено „	42.75	41.50	44.—	45.50	43.45	
Кајмак „	40.50	40.25	41.—	41 —	40.70	
Сир обичан „	17.—	17.—	18.—	19.—	17.75	
Поврће						
Кромпир стари 1 кгр.	1.75	1.75	1.75	1.75	1.75	
„ нови „	7.—	10.—	6.75	5.50	7.30	
Лук црни „	1.10	1.—	1.15	1.20	1.10	
Шаргарепа „	1.60	1.50	1.50	3.—	1.90	
Купус слабак „	6.—	7.—	4.—	3.—	5.—	
Кељ „	7.—	5.50	5.—	4.50	5.50	
Зелен за супу 1 пишла	1.50	1.25	1.25	1.25	1.30	
Патлиџан црвени 1 кгр.	46.25	42.50	28.75	40.—	39.40	
Паприка љута 100 ком.	125.—	87.50	82.50	77.50	93.—	
Краставци 1 „	13.—	15.—	10.25	6.25	11.12	
Воће						
Јабуке 1 кгр.	11.—	11.—	12.—	12.—	11.50	
Крушке „	11.50	9.—	11.—	11.—	10.60	
Шљиве сушене „	15.—	15.—	16.—	16.—	15.50	
Ораси „	13.—	11.—	13.—	12.—	12.25	
Лимуни 1 ком.	—75	—75	—75	—75	—75	
Неранџе 1 „	2.—	2.—	1.75	1.75	1.85	
Живина и јаја						
Кокоши 1 ком.	27.—	23.50	25.—	23.50	24.50	
Ђурке „	82.50	83.—	80.—	—.—	81.80	
Гуске „	50.—	42.50	46.25	35.—	43.40	
Патке „	29.—	27.—	27.—	24.25	26.80	
Јаја „	—75	—90	—85	—95	—86	

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ

О Г Л А С

Лицитација за набавку 17.000 м³ камених ивичњака.

На дан 12. маја 1930. године у 11 часова у канцеларији Техничке Дирекције Општине Града Београда (Југовића 1, приземље) одржаће се II офертална лицитација за набавку 17.000 м³ камена ивичњака потребних за калдрмисање центра Београда.

Услови за ову лицитацију могу се добити у канцеларији шефа Инжењерског Отсека Техничке Дирекције Општине Београдске (угао Југовићеве и Књ. Љубице ул. II спрат) по цени од 50.— динара. Ту ће се добити и сва усмена обавештења.

Из канцеларије Техничке Дирекције Општине Београдске 28. IV. 1930. године ТДБр. 7551.

О Г Л А С

Истовар 30.000 тона угља из шлепова.

Дирекција Трамваја и Осветлења у Београду расписује јавну усмену лицитацију за истовар 30.000 тона угља из шлепова која ће се одржати на дан 12. V. 1930. године у 11 часова пре подне у Дирекцији.

Сваки учесник дужан је пре лицитације а најдаље до 10 часова пре подне положити на благајни ове Дирекције кауцију од 20.000.— динара у готовом новцу, гарантном писму какве веће Банке која мора бити регистрована у Министарству Финансија или папирима од вредности.

Услови се могу видети сваког радног дана од 8—12 часова пре подне и од 3—6 часова по подне, у Економату Дирекције Трамваја и Осветлења.

Из Дирекције Трамваја и Осветлења ДБр. 11083, 26. априла 1930. год.

О Г Л А С

Офертална лицитација за набавку 15.000 м дрва букових I класе

На дан 5. маја 1930. год. у 10 часова пре подне одржаће се у Економату Београдске Општине офертална лицитација за набавку 15.000 м³ дрва букових I класе за потребе ове Општине.

Услови се могу добити у Економату Београдске Општине, Узун Миркова ул. бр. 1.

ЕБр. 1511. Из Суда Општине Града Београда од 15. IV. 1930. год.

О Г Л А С

Продаја на јавној лицитацији 11 грла ждребади.

На основи решења Суда и Одбора Општине Града Београда од 14. априла 1930. године, изложиће се продаји путем јавне лицитације на дан 9. маја т. г. у 8 часова пре подне 11 грла ждребади општинска на марвеној пијаци код Кланице општинске.

Позивају се купци да тога дана дођу на лицитацију.

Из канцеларије Возног Парка Дирекције Трамваја и Осветлења ВПБр. 918.

О Г Л А С

III. Офертална лицитација за израду канализације у сливу Мокролушког и Чубурског потока.

На дан 8. маја т. г. одржаће се III. офертална лицитација за израду канализације у сливу Мокролушког и Чубурског потока.

Условне и обрасце за понуду лицитанти добијају у Канализационом Отсеку по цени од 100.— динара, а планови се могу разгледати радним даном пре подне.

Кауција за овај посао износи 1.600.000.— динара и прима на Главној Благајни све до дана лицитације, кад ће се у 11 часова приступити отварању операта у канцеларији Канализационог Одсека — Југовића ул. бр. 1/II.

Из Техничке Дирекције Општине Београдске ТДБр. 8160.

О Г Л А С

Лицитација за набавку угља

Дирекција Трамваја и Осветлења расписује прву оферталну лицитацију за набавку 57.000 тона лигнита и 38.000 тона мрког угља на дан 14. маја тек. год. у 11 часова.

Лицитанти морају положити кауцију у готовом новцу, државним папирима или у гарантном писму Банака регистрованих у Министарству Финансија.

Кауција се полаже најдаље до 10 часова пре подне на дан лицитације.

Услови се могу добити сваког радног дана од 8—12 и 3—6 часова у Економату Дирекције Трамваја и Осветлења.

Из Дирекције Трамваја и Осветлења ДБр. 9422 13. IV. 1930. год.